

№ 231

ארתור ונג'ים
אמת'ע מוכחרים
וגם לילבים והדסים
צו בעקמען פולנאצנא 16
ל"ב'ש קארן און אייזיק לאנדאוויטש
אין סטאבאק-געשעפט.

האנטווערקער-פעראיי, לאדן, וואולטשאנסקי 19.
מיטוואך, דעם 8טען אקטאבער, צווייטער טאג פונקט 4
היגער נאכמיטאג פינקטליך קומט פאר און אייגענעם לעקאל אג'=
אינטערעסאנטע פארלעזונג
פון ראטמאן ישראל ליכטענשטיין.
— — — אויף דאס טעמע : — — —
זיין ענין האט געלעבט און געקעמפט דער אמאליגער יוד. האנטווערקער
(פערצייטישע יידישע צעכען און חבורות).
געגעבן און געברענגט צווישן צו בעקומען און פערזינלעכע קאנצערטן.

7-kl. Szkoła

dla żyd. inteligencji (Zakład Freblowski)

KACENELSON-NACHUMOW

ul. POMORSKA 20 tel. (183-40). Zapisy w godz. od 4-7 p.p

7-קל. שולע און פרעבלשולע פאר קינדער פון יוד. אינטעליגענץ

קאצענעלסאן-נאחומאב

פאמארסקא 20 טעל. 183-40. איינשרייבונגען פון 4 ביז 7 נאכמיטאג

די שולע איז געווען געוואלט און איינשרייבונגען פון קינדער און מעדען וואס זענען אין שולע צו א.נ.ב. אין פארברייטונג-קלאס (A) ווערען אנגע-נומען קינדער פון 5 1/2 יאָהר. אין פרעבלשולע (שפיל-שולע) קינדער פון 7-8 יאָהר

די אונטערריכט-שפראך אין שולע, ווי אויך אין פרעבלשולע איז פויליש. פיר קנאכען א פערזענלעכער קורס פון העברעאיש און אלע למודי-הודש אונטער דער פערזענלעכער הנהלה פון

ר' יעקב בנימין קאצענעלסאן

פיר מעדען א ספעציעלער קורס פון טעק, ריטמיק, פלעסיק לויטן פראגראם פון מאנא-שולע פאר קינדער אונטער פערזענלעכער לייטונג פיר מינישט שוואכע קינדער, ווי אויך פיר אונבעמילטע ווירד ערשענען נאכמיטאג 50% ביליגער

פיר מינישט שוואכע קינדער, ווי אויך פיר אונבעמילטע ווירד ערשענען נאכמיטאג 50% ביליגער

פיר מינישט שוואכע קינדער, ווי אויך פיר אונבעמילטע ווירד ערשענען נאכמיטאג 50% ביליגער

פיר מינישט שוואכע קינדער, ווי אויך פיר אונבעמילטע ווירד ערשענען נאכמיטאג 50% ביליגער

פיר מינישט שוואכע קינדער, ווי אויך פיר אונבעמילטע ווירד ערשענען נאכמיטאג 50% ביליגער

פיר מינישט שוואכע קינדער, ווי אויך פיר אונבעמילטע ווירד ערשענען נאכמיטאג 50% ביליגער

פיר מינישט שוואכע קינדער, ווי אויך פיר אונבעמילטע ווירד ערשענען נאכמיטאג 50% ביליגער

פיר מינישט שוואכע קינדער, ווי אויך פיר אונבעמילטע ווירד ערשענען נאכמיטאג 50% ביליגער

פיר מינישט שוואכע קינדער, ווי אויך פיר אונבעמילטע ווירד ערשענען נאכמיטאג 50% ביליגער

פיר מינישט שוואכע קינדער, ווי אויך פיר אונבעמילטע ווירד ערשענען נאכמיטאג 50% ביליגער

פיר מינישט שוואכע קינדער, ווי אויך פיר אונבעמילטע ווירד ערשענען נאכמיטאג 50% ביליגער

פיר מינישט שוואכע קינדער, ווי אויך פיר אונבעמילטע ווירד ערשענען נאכמיטאג 50% ביליגער

פיר מינישט שוואכע קינדער, ווי אויך פיר אונבעמילטע ווירד ערשענען נאכמיטאג 50% ביליגער

פיר מינישט שוואכע קינדער, ווי אויך פיר אונבעמילטע ווירד ערשענען נאכמיטאג 50% ביליגער

פיר מינישט שוואכע קינדער, ווי אויך פיר אונבעמילטע ווירד ערשענען נאכמיטאג 50% ביליגער

פיר מינישט שוואכע קינדער, ווי אויך פיר אונבעמילטע ווירד ערשענען נאכמיטאג 50% ביליגער

פיר מינישט שוואכע קינדער, ווי אויך פיר אונבעמילטע ווירד ערשענען נאכמיטאג 50% ביליגער

פיר מינישט שוואכע קינדער, ווי אויך פיר אונבעמילטע ווירד ערשענען נאכמיטאג 50% ביליגער

פיר מינישט שוואכע קינדער, ווי אויך פיר אונבעמילטע ווירד ערשענען נאכמיטאג 50% ביליגער

פיר מינישט שוואכע קינדער, ווי אויך פיר אונבעמילטע ווירד ערשענען נאכמיטאג 50% ביליגער

פיר מינישט שוואכע קינדער, ווי אויך פיר אונבעמילטע ווירד ערשענען נאכמיטאג 50% ביליגער

פיר מינישט שוואכע קינדער, ווי אויך פיר אונבעמילטע ווירד ערשענען נאכמיטאג 50% ביליגער

פיר מינישט שוואכע קינדער, ווי אויך פיר אונבעמילטע ווירד ערשענען נאכמיטאג 50% ביליגער

פיר מינישט שוואכע קינדער, ווי אויך פיר אונבעמילטע ווירד ערשענען נאכמיטאג 50% ביליגער

פיר מינישט שוואכע קינדער, ווי אויך פיר אונבעמילטע ווירד ערשענען נאכמיטאג 50% ביליגער

פיר מינישט שוואכע קינדער, ווי אויך פיר אונבעמילטע ווירד ערשענען נאכמיטאג 50% ביליגער

הערעז-היטעז

ווי אויך פון ספארט-היטלער

Wolf Belchatowski

פיעטריקאווער 12, פראנט-געוועלד

עמפעהלט דער געהערטער קונדשאפט אין א גרויסען אויסוואהל היטעז פון די נייסטע פאסאנען און קאלירען. ספארט היטלעך ווי אויך פערזענלעכע קינדער-היטלעך צו די פיליגסטע פרייזען. מיר בעמען געמל. אונז צו בעזוכען.

בעקאנטמאכונג.

A. RAPAPORT i synowie

פאבריק פון טוך און מאדערנע שטאפען

ביער-סקא (פיליץ)

מאכט געקאנט דער געהערטער קונדשאפט. אז די האט ערשענען א פאבריק-לעגער פון אייגענע אויסגארבייטונגען

איז לאדזן, פיעטריקאווער 39, טעל. 124-23

איבערגעגעבן א גרויס געוועלד

מיט איין צימער ווי אויך 1 שטוב מיט א סוף אויף אלע שטאט צו ערשטערן ביי הופערט וואוידוקא 10

לעהרערין

נועט פערזענלעכע ערשטע אינטערעס פאר ערוואקטע פון פוילישע יודישע און דייטשע שפראכן צו ביליגע פרייזען

שייטלעך

צו מעסיגע פרייזען פארצוקאש קאמיענא 5

א הארציגען פאהר געזונד

ווינט איך מיין ליבען פריינד

היטעז-היטעז

הויפט-ארטיסט פון דער ווילנער טרופע

און איך ווינט זיך פון טיפן הארצען גרויס ערפאלג אין דין קונסטלער-שער טעטיקייט און בקיוב ווידער זיך צו זעהען געזונד און מוטיג ווי די מיט ארויפ

הבדלות

פאר חברות און שוהלען עמפעהלט צו פאבריק-פרייזען די

ליכט-פאבריק

23 וואלפארסקא 23

פתיבה וחתמה טובה

אונזערע שוועסטער און ברידער, פאמיליע און פריינד און אלע קענים אין לאדז

פון מיר וואלד קופפער און סאמילע אין אמפריקא

די ערגאנטסטע און מאדערנסטע היטעז

צום הערבסט-און ווינטער-סעזאן עמפעהלט די גוט-בעהאנדע פירמע

SPLendid

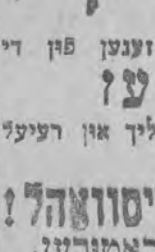
לאדזן, 11 ליסטאפאד 31 (קאנטאנט)

געדענקט די אדרעס!

מיט ארוהיג געוויסען

גארטאמיר איך, אז מיינע שאמאט-אייורעז און קוכען

וואס ווערען ביי מיר אין פאבריק אויסגעארבייט ווענען פון די בעסטע מאטעריאלען געבויט און דעריבער שטארק, דויערהאפט און פינקטליך און רעיעל אויסגעפארשט.

פיליגע פרייזען! רייכער אויסוואהל!

ס'ווערען אויסגעפיהרט אלע ארט רעפערטאריען.

ערשטע שאמאט-אייורעז-פאבריק

י.נ. גרינהאלד

פיעטריקאווער 37 טעלעפאן 156-64

אונזערע מיטגלידער

ר' שלמה און משה איינשטינדלער

ווי אויך פאמיליע דריקען מיר אויס אונזער טיפסטען ביליגער צאליב: דעם פרייהייטגען טיט פון זייער טאכטער און שוועסטער

נ"ע אסתר

זיט געטריסט! די פער וואלמונג פון בעלוטער יוד. פליישער-פערראין איז לאדז

צאליבין טיט פון אונזער לאנגיעהריגען מיטגליד

נ"ע ליב

מאשקאוויטש

היינט אויס איהר הארציגען ביליגער דער פערזענלעכער פאמיליע. המקום יתום אתכם בחוף שארי אבלי ציון וירושלים

די פער וואלמונג פון בעלוטער יוד. פליישער-פערראין איז לאדז

פראקטישע און עלעגאנטע האלדזשען און באטען

ARDAL

עוואן

איז דער גומי-שטיוועל מודעל-מאדערנע צייט איז דער קאלאש פון ווירד-האמפטיק איז דער נאכמיטאג-פיינט געשטאק

PRZEMYSŁ GUMOWY-ARDAL-SP. AKC.

די אויסגארבייטונגען „ARDAL“ זענען געווארען בעשענקען מיט מדאלען אין לאדז ווי אויך מיט א גאלדענעם מעדאל און Grand Prix אין בריסעל.

ישמחת בחגר

דער גרעסטער עוונג יו"ט איז א געזעל ארץ-ישראל וויין, דעריבער קויפט אלע די בעריהמטע נאכטירליכע ארץ-ישראל.

וויינען און האניאקען

כרמל-ארי'ג'נאל

איבעראל צו בעקומען!

זיט אויפגעקומען אויך אונזער שוין-מאקע היט אייך פאר פאלסיפיקאטן!

היט אייך פאר פאלסיפיקאטן!

שׂוידער ליבע קאטאסטראפע
מיט דער ענגלישער קופט=שיף R101

50 פאסאזשירען אומגעקומען. — ענגלישער דופט-מליח-מיניסטער פערברענט געווארען בעת דער קאטאסטראפ. — שווערער רויס איז דער גאנצער וועלט. — מיטגעפיהל-דעפעשען פון דער די"טשער און פראנצויזישער רעגירונגען. — ווי אזוי די קאטאסטראפ איז פארגעקומען

האָט אַרױסגעשיקט אַ מיטגעפֿיהלדעפּעשע צו דער
ענגלישער רעגירונג. די ב.ד. פֿאַרטי האָט אַרױסגע-
שיקט אַ דעפּעשע צו דער לייבאַר-פֿאַרטי. דער
ראַנצווירטער מלוכה-פרעזידענט, דער פרעמיער
אין אױסערן-מיניסטער האָבען צוגעשיקט מיטגעפֿיה-
לדעפּעשען.
נאָך פֿראַנקרײַך איז ערשינענס צוליב דער
שווערער קאָסטסטראַפע וואָס האָט געטראָפֿען די
לופט-שיף אױפֿן פֿראַנצױזישער באַדען.
מאָסט איבער אַז די לעצטע ראַדיא־דעפּעשע
פֿונעם לופט-שיף איז אַרױסגעשיקט געוואָרען שפּע-
האַל 2 אַ ווייטער בינאַכט : „די פֿאַסזאַרען האָבען
אָפּגעגעסען אַבאָוויסגעצייכענטען אָנענדאָרטס און
נאָך אױסריכטערן פֿינע ציגאַרען האָבען זיך אַלס
געלעגט פֿאַלען.“
פֿאַר 1, 2 (בד. טעל.) די קערפֿערס פֿון די
5 אומגעקומענע זענען אַריבערגעפֿיהרט געוואָרען אין
מאַניסטראַט פֿון דער שטאָט באַווע, דער לאָקאַל איז
פֿערטירגעקען אין בלומען, וואָס פֿערשידענע דעלעגאַ-
ציעס האָבען פֿון אַלע זייטען.
היינט זענען ערקומען צופֿוללען אױף אַדאָ
פֿלאַנען פֿאַרשטעהער פֿון דער ענגלישער מאַכט.

ריצו פתח דראָס נישט קיין געפאָהר. די אַלע
8 פאָסאָוירען זענען געראַטעוועט געוואָרען דורך
אָן צופאָל, ווי זענען געוועסען גאָהענט פּונם וואַסער-
רעוורואַראַל, וואָס געפינט שוף אויפ'ן לופט-שיף,
בעת'ן אַפּוּרטיס פּונם שוף האָט דער רעוורואַראַל
געפלאַצט און די אַטמאָספּירע וואָר די 8 באַרען זיך
געפינען איז בעגאַסען געוואָרען מיט וואַסער.
לאָדאָ 5. (20. טעל.) באַרן צעלאַנד איז
איינגעלאָרן אין טרויער, פון אַלע זייטען קומען אָן
מיטגעפילד-דעפּעסען. דער זייטשטראַם האַנדלען

וואס האט גליקליך אדורכגעמאכט די לופט-רייזע אפערן.
דער פלאט און דער הויפט-מעכאניקער זענען
געבליבען לעבען. די גאנצע צייט פון דער רייזע
האט געהערשט א שטארקער ווינד, וואס האט די
לופט-שיף כסדר געטריבען אראפ און דער ערד.
די לופט-פליהער האבען געקעממט מיט ווייניג
אין בעמיהט זיך אויסצעהוילען וואס העכער. מיט-
אמאל און דער מעכאניקס קאליר געווארן א סוף-
אין ענטשטאנען א געפאלענע. די שיף האט גע-
נימען ברענען און אין אראפגעפאלען. א פאר שעה
האט געדויערט ביז מ'האט געקענט צוקומען צום
ברענדענדן שיף, וואס אין געווען איינגעגליט אין
א שטיקערדען רייך. די טויטע קערפערס זענען אזוי
פערברענט און ס'איז שווער זיי דערקענען. מען
לייגט זיי אריין אין קליבע קינדערשיש טרוממעס
און פערוואנדעלט זענען אפגעפיהרט טוער-
רען אין שפיטאל. 3 פון זיי, זענען גאנץ ערטיילען
זי ד היינטע היילן יאזוס פון שפיטאל. די איבע

לאַנדאָן, 5. (20. טעל.) דאָ איז דערהאלטען געוואָרען די ייִדישע וועגען דער סענאטאָריאַלער קאָאָסטאָפּע מיטן גרויסען ענגלישען לופט־שיף „101“, ווי בעקאָט איז דאָס לופט־שיף בעסטען אַרױסגעפֿליגען פֿון לאַנדאָן קיין פֿראַנקרייך, מיט־פֿערענדיג מיט זיך 58 פּאַסאַזשירען, צווישען זיי דיסע מיניסטערן פֿון דעפּארטאַמענטן פֿינאַנץ, דער דירעקטאר פֿון פֿליה־דעפּארטאַמענט אַאָד.

פארטאג ארום 4 א וויגער ווען די לופט-שיף
האט זיך געפונען איבער דער פראנצויזישער שטאט
קארז און מיט דער שיף געשעהן א קאטאסטראפ
די שיף האט אפגעריסען און איז אראפגעפאלען
פונעם פאסאזשירען זענען דערהרגעט און פער-
ברענט געווארען, 8 זענען ארויסגעראטעוועט געווא-
רען מיטן לעבען זיי זענען אבער אלע פערוואנדעט.
לויטשען די יעדערהרגעט געפינט זיך דער ענג-
לישער פליג-מאניסטער.

פאר י. 5 (BC. טעל.) סקומען אן איינצעל-
הייטען וועגן דער קאמפאזאציע מיטן לופט-שיף
ר. 101. דער קאמענדאנט פונעם לופט-שיף און
דער געהילף זענען ארעסטירט. דער קאמענדאנט
איז מיט א פאר יאהר צוריק געווען דער שרעטער

צו פערדינען
אגרויס לאקאל
מיט גרויסע 2 קעלערס, בעל-כסען, געפיי-
ניגס אויף א מעכעל - געשעפט אדער א
גרויסע טישלערי צו ערשיהען בייס וועסט ער
47 גרובנא 47.

מטשונאווה זאלץ - מטשעלער
 צי ביליט פרייען צו בעקומען
 לאדן פישטריקאווה 28 ביי
 5. קוי פמאל איז קאמפ.

עישטמאסיסער
דאמעז = שניידער
KENIGSBERG
 צוריקגעקעהרט פון פאריז
 קעמפעהלט ערשטקלאסיגע מאדעלען צום ווינטער-
 סעזאן האליום בארוטאווויטשא 5

אכטונג, לאדז און פראווינץ!
מאן 1-טען אָקטאָבער ה. י. איז ביי מיר צו
בעקומען אויף לאַנער פערשידענע

מאדער = פארבעז
 צו קאנקורענץ פרייזען אויף הרס אין פראוויזיע
 סוף דער פשוט: סטער פירמע "Anorg."
 הויפט-פערסענלעכע אויף לאדן און פראוויזיע
יצחק הויטנער, יעזערלדזקא 3

Dr. med. Ignacy MARGOLIS
okulista operator
העט וק איבערגעצויגן אויף
אל. קאשמאנשקי 9 טעג: 165-17
נעמט אן און 2-1 און פון 7-5 אויסער

**POBUDNIA
WENEROLOGICZNA**
פון דאקטוירים-ספעציאליסטען
וואונדזקא 1.

[illegible]

Z intencji zaręczyn ułubionego
braciszka naszego ARONA, Łódź
z panną FELICJĄ KĘMPINSKĄ
Ruda-Pabjanice życzymy wiele
szczęścia i różowej przyszłości
Siostra Jadwiga
i brat Maks Klar

אויפפארערונג
צום מיטלערן מייסטער "בז-ציון" גאלדשמיין
דאָדו, מיצקוויטש 2.
זאָזי היי דאָס מעפעל וואָס איך האָב ביי אייך גע-
קויפט איז נאָכ'ן שטיין 3 חדשים געפאלענע און
געוואָרען ווערעם. פרעסיק פאָדער איך אייך אויף אין
3 טעג צו קומען צורעכט מאַכען. אין געזענעמאל
וועל איך אייך אָנקלאָנען אין געריכט.
יעסב ראזענוואַלד דאָדו מילבאָרגס 15

Dr. med.
B. Robinson
פיזיקאון 10 מעל 131-86
צוריקגעקערט

D r. J. Lubicz
med.
ORTOPEDA, Gdańska 28, tel. 18-31
קרואטיסען פון די בינער, געלענען,
פערקיימנגען פון די פליצעס און גלידער
אייגענס פארפאחטיגן פון וועסליבע
אשרטעסן, ווי: קלאדעס אויף קלימבעס, קויסמאליבע
רעטעסען א. א. א. געסט אן פון 2,30 ביז 4,30 נאכט.

Dr. Z. Rakowski
ס.ס. 568 אוירען, נאיו. העלי. און לאנגען-קראיק
9 האנטמאנטינער 9. טעלעפאן 127-81.
פארעכטמאנען און 12-2 און 5-7. נאכט און
און לעמשיצט געוועזען 17 און 10-11 און 2-5

DR. H. LUBICZ
MED. פאר היים, ווענערישע און בעשלעכטע קראנק.
בעהמט ווילדער אז
 אויף צענעללינא 34, טעל. 141-32
 צעפונגט-שעה'ן 10-8, 12-2, און 8-5 זונטיג
 און יו"ט 9-1. פאר דאמען בעזונדערער ווארטע-זאל

Dr. Klozenberg

Choroby nerwowe

powrócił

Dr. HERSZFINKIEL
Zawadzka 15, tel. 111-87
מפעציאליסט פאר הינדער - קראנקהייטען
צוריקגעקומען

היינו און פארבענדע מעגן
גרויסער קלאג מיטטערנורק, וואס שיל-
דערס די ליבע און העלדענשאפט פון די
לופט-ריטערס — לופט-פיהערס א. ג.
"פליגעל = פלאט"

מרכמינע קרעאציע פון שעהנעם
POGANIN
RAMON NOVARRO
אין די אגב יגע ראטלען די גוט בעקאנטע
קלוג-שמערענס

Anita Page & Ralph Graves

אויסערן פראגראם:
דער גרעסטערסער בארימטן און דער העלם
TITTA RUFO חכם וינגטן מיין "Credo"
זיי דער מאקער "Otelo".

צוהייב 4 נימ, שבת, זונטאג, מנוחת 1 צווישן
פארן. פרומען. ערשטע קאמענטן 50 ר און 1 ול
פארן.

Dr. med. NIEWIAŻSKI
 ספעציאליסט פאר סימפליס, טריפער און הויט.
 קראנקהייטען, בעהאנדלונג פון מענער-שוועכע
אנדזשיעיא 5, מער. 40-159

נעמט אן טון 8-11 און טון 9-5 און.
וונטאג און יום טוב טון 1-9 פארמ.
בעזונדערער ווערמע-זאל פאר פרויען.

Dr. H. Weisshoff

אינערליכע און קינדער-קראנקהייטען
זאן אדזשא 23, טעל. 95 162
צוריקגעקערט
נעמט אן אינדערהיים טון 2-4

Lekarz Dentysta
H. Żółtkowska
האָם בענייט די אױמוואַסען
נאָוואָ - צענערלייאַנא 29

Polisy „EQUITABLE”

די פאליסען פון דער געז. „Equitable” וועל-
כע וועלען געמאכטן ווערען דער געזעלשאפט ביזן
6טן נאוועמבער, וועלען געניסן פון פעסטערע
ליקוידאצאנס-בעדינגונען. כענעם אן צו זיך-זע-
הן דאס פאליסע-קאמפאני פאר אירע פאליסע-האל-
דערס.

דיגען נייע פאליסען אויף גינסטיגע בעדינגונגען
נור ביז 15 אקטאבער.
Sz. Goldman Wschodnia 36
פון 4 ביז 6 א וויגער נאכמיטאג

Kino „GAZA“
כראברע נאם 10, (רוג זענענשער 83)
פון זיינעם גרויסער סענסאציעלער פילם:
„רוער צווישען עלמא
לינקארז און פועד מאמסאז“
— זיין אויף —

פֿאַרענטײשע נעכט
מיט **LILJANA GISH** אין דער הויפט־רױל

מעבד אין פערסוף
 דיוואנס, פלדערן, גייה-מעשינען, שרייב-מעשינען,
 געדריקטע, סטאמפערן א. ז. ו.
 און צאהל די העכסטע פרייען
 און יידישע און ערשטווארטע

שטעלעסאן: 191=00 אין מעזער-געוועלד
(פירונג-דאמיונג: שטובס-הויזשע 29)
צייט פון איר שטענדיג דא פארשידענע גענוצטע
מעזער אין גוטע צושטאנד צו פארשיקן.

Dr. med.
S. Małowist

צוריסג עקעהרט
Gdanska 37, tel. 115-93
נעמט אן פון 2 ביז 4

Dr. med.
1. Wajnberg
Cegielniana 47, tel. 26-02
אינערליכע קראנקהייטען
ספעציעל פאר דיננען. און הארץ - קראנקהייטן
בעשטראלונגען און קינסטליכע בערונגן
נעהמט אן אין דערהיים פון 3-5.

Dr. M. WAHRHAFT
ספּעציאַל-אַרצט פאַר אינפּערליכע קראַנקהייטן
Gdańsk 23, telefon 173-45
צוריקגעקערט
נעהמט אן פון 3 ביז 5 נאַכמיטאָג

גר = מייסמער
נשט ייז,
29, מע. 80-176
דאס צום ווייניגער-סעזאן הערט
צומען סטיל פון דער מאדע
לאנגער-זענער פריינדלעכע

פערטערעמער פון דער אגודה אויף דער מלוכה-ליסטע פון ב.ב. — קירשפרויז קאנדידירט נישט צום ס"ס

ל ע מ ע ר ג , 5. (טעלעפאניש פון אינגער קא-) דער אגודה מיט די סוחרים, האנדווערקער און דער רעגירונגס-בלאק האט בעשלעסען אויף דער

אויב אונזערע נאציאנאלע אינסטיטוציעס, ווער
ען מאכען אלע אנשטערענגונגען אויסצופירען
ווע קאלאניאלע און איינפארצייטע: רע
ליזירען די קאלאניאלע פון די טוענט פאמיל
עס און פערזענען דעם, "פרוידהאט", פערזעס
ינגע און עמק און אויסזענע קאפארע, זייער
אויסריכטען די צושטעמע ווישע ישיבים און א
זייערע די איינפארצייטע אן מפרץ חפ" (היפה)
ר אויסזען, א פילע דאס לאנד קאנען איינפער
נייע ערליך און וועט טוענערען הלוצים.

אָרפּייט און עליה איז א"י
בעת'ז לעצטעז יאהר

די פארבעטונג אין די שטעט זענען און
איזט אין דעם שטעט דוראכטען ערשטע פער-
נעזעס אין די ירושלים'ער ירושלים קאמארעס,
און פארשטייט זיך דער יונגער אייזעל און שטעטעלע,
פון 15 טויזנטער מענטשן, און אין חסות שטעטען
און שטעט העכער 100 טויזנטער און ענדעס
פארט פאר דער יונגער און זענען פלענער. ווען
נישט א פערטאלעסונגספאלאזשן מוז דער יאד
באנאכטענען פון ענדעסאלען דער חסות פארט, וועלכע
יך די אפפארבעטונג אין די שטעט און פער-
טעטערט, וועלכע מען גענוצט די ירושלים'ער פאלעס
און די געמישטע קאמארעס און חסות און ירו-
שלים און באוואלט פערשטייט די פאר הונדערט און
פליסטאלען, וואס געפינען זיך נאך אייזט אין די
שטעט.

הול (מאביב, קפא"י) אין פערלור פון אהרן
1929-30 (יולי 1929 ביז יולי 1930) האָט אַרד-
ישראל אייפגענומען נייע 4,576 הוצים. אין יד
1929/5 געווען 810 ארביטסלאזע און אין
יולי 1930 האָט די צאל ארביטסלאזע גענערירט
פון 1,300 (550 אין די שטעט און 750 אין די
קאָלאָניעס). די ה. א. נישט קעגנער און די
אלע עקאנאמישע ערשטערונגען אין די נייע אײַ-
געזעצערע 4,576 הוצים, און די צאל ארביטס-
לאזע געשטענען נאר אײַז 490.

די וויכחים זענען געווען זעהר שארפע, צום
סוף איז מיט אַ מערהייט פון 37 שטימען געגען
לעבנסלאנגע געוואלדען צו שאפען אַנאָנימיטעט
ליכט בלאַק מיט דער אַגודה און ווירטשאַפֿטליכע
אָרגאַניזאַציעס.
מזרחי און התאחדות האבן ערקלערט אַז זיי
זעלען זיך נישט אָנגעטוואַרפען דעם אָנגענומענעם
זעשלוס.

וְאֵלֶּיךָ אֵלֹהֵינוּ, 5. (מַעֲלָפִינִים פֶּה אֵינוֹר קֵאֵר
רַעֲשָׁאֲדֵנֶט) שֶׁפֶס אֵינְךָ מְעֻדֵּה הַאֲבֵן וְיָד דֵּא
בַּרְשָׁרִיט קְלִיבֵנֶה, אֵן אֲבֵרִים וְיִי מִזְעֵנֶה וְיִי
גַּפְלֵצֵר וְיִי בַּעֲמִיבִיבֵנֶה שֶׁמֶעֶן אֲנִיבִיבִי
לִכְעֵן וְיִיבִשֵׁן בְּלֶאֱ הַאֲבֵן דִּי פֶרֶשְׁטֵנֶה פֶה
דַּע אֲגֻדֵּה וְיִי צִוְּאֵמֶנְגֶּרֶט מִיט דִּי פֶלְקִיס-
טֵעֵן אֵן וְיִרְשָׁטִפִּילִיבֵּעַ אֲרֶגְזִוְצִיטֵס וְעֻנֵּעֵן שֶׁ-
פֶּה אֲבַמִּיבֵנֶה בְּלֶאֱ, אֲוִי אֲרֵם וְעֻלֵּעֵן אֲוִי
דַּע יִדִּישֵׁךְ בִּירְגֵלֶעֶרֶט אֲוִי מֶעֶעֶן אֲוִי
דִּי דְצִוִּי בְּלֶאֱ- דַּע צִוִּיטִישֵׁךְ אֲוִי פֶה

עצה'ס היטלעד'ן זיין ענגלישער פריינד לארד ראטער מער

ד' ז'תער אלול ד' אונגאר'ישע זא'פא-גע'ענען

עגטרעקט סמנים פון אלטען יודישן ישוב איז א"

א נייַע רעוואָלוציע איז
דרום-אמעריקא

מאגנטעוידעס. 5. אין דער בראוילישער
גראווינג ריאָ גראַנדע דאָ פֿול איז אַסגעפֿראַכען
א רעוואָלוציע פֿרטים פֿעהלען דערווייל.

כעס-באקטעריאלאגישע
 לאבארעטאר
 מאגיסטער נ. שאץ
 מעדיצינאלישע 37, 2. שט. פארק
 ניו-יארק סיטי, ניו-יארק
 אדרי-אנאלאג - 4

אָנטיסעמיטיזם — שרייבט לאָרד ראָטערמער — איז אַן אַנאיפערבלייבעניש פון אַלטערטום, ער איז נישט בערגיגדעט און דאָס פערסאָלען פון יידען דאַרף אױסגעשטראַכען ווערען בײַ די היטלעראַדן צום פון זייער אַני מאַמין.

ווייטער שרייבט לארד ראטערמער אז דער יי-
גער דור, וואס וואקסט איצט אויס אין דייטשלאנד
וועט פאקטעסטייען געבן די איינערע גרעניצן-
מען אין וועלכע דער געזונדער לאנדעס-ארגאניז-
אז איינגעפערקט און אפילו דער דאזיגער אונ-
שטאנד טון א געזונדע סיבה צו פערטראכטען זיך
אויף דעם, אז די געמאכטע פעזלערען דארפן רע-
זירירן ווערען.

ל'אגדאן, 5. יספ. טעל.) לארד ראטערמער
פערפערנטליכט א גרויסען ארטיקל וועגן דעם כא
ראקטער פון דער אייראפעאישער פאליטיק וואס
דארף איצט געפיהרט ווערן.

ער זאגט, זיך ארויס בכלל פאר די נייע גאָ-
נאָנאַלסטישע שטרעבונגען וואָס צייכענען זיך
אויס אַן אין אייראָפּע, אָפּשטעלענדיג זיך אויף דער
סימבאָליק איין דייטשלאַנד זאָגט פאַר לאַנד ראַטער-
מער אַז די גאַנצענאַל-סאָציאַליסטען וועלען בע-
הערשען דייטשלאַנד, ער שלאָגט זיי גאָר פאַר אַז זיי
זאָלען אָפּשטראַכען די שאַרפּקייטען פון זייער פּראָ-
גראַם.

צוה. אַנד. רעקאַמענדירט ער היטלעך אַפּער-
זאָנען זיך פון אַנטיסעמיטיזם אין זיין פּראָגראַם.

פון אייגענער הייט קען מען נישט ארויס...
אנטיסעמיטישער ארויסטריט פון די היילעראדאנעס אין העל

וואס פראגצורען זיך מיט יידישע „שפאצאטען“
די היטלעראוועס זענען זיי בעסאלען און פל
טיג צושלאגן. זיי האבען געפונען אז דעמאלט
דעם לאקאל, אבער די פאליציי האט די כולגאנצע
פעטיגייט פון זאל און האט פערזאנעט צו די פאר
שטעלונג זאל ווייטער פארקומען.

בע ר' ל"ה, 5. (סו. טעל.) די היטלער לייט האָ-
בען איינגעקארדענט אַנטיסעמיטישע עקסעצטען אין
קעלן. הגם פאַר און בעת די וואַהלען זענען אַר-
טיסעמיטישע אַרטיסטערענגען ביי די היטלעראַר-
ציע געוועזן אַ מעשה שבכל יום האָבען זיי נאָך די
וואַהלען אַזוי וואַלטיס אַ פערקארדונג איבערפאַר-
די עקסעצטען און אַנטיסעמיטישע אַנפאַלען אָפּגע-
שטעלט.

דער פאל אין קעלן איז פארגעקומען ביי פאל-
גענדע. אומשטענדען: אין קאבארעט „קאליבר“
טרעטען ארויס צוויי ארטיסטען עדלער און אהרבאך.

מת גערהט ארויס פון טרוימנע

אז יאמרו אז שרעה אלה נאמי דלרס

שפעטער דערוואוסט מעי זיך, אז דער „מת" איז גאר געשלאפעני איז הינערפלעט

נעסאמען מאכען יעלדן די צושראקענע פאיערס
וועלכע האבען דורכן פעסטער בעמערקט. ווען
טויטען שכן שטייט א לעבעדיגע האבען פערהאפט
סיר זאגן פענסטער אין ברא נעהאט ארויס
קומען.

4 פוער וועגט זיכענע נעווארטן פאר שרעק
ביצקא האט זיך דאן נעכאפט, אז דא קומט
עפֿים פאר אן אהרונעם סענה. ער האט דערפֿער
אזעק אויפן נאכערנעם זיכערפֿאסטען זאגן
זעהסט דו נאכעס מעשה, איינע וועלכער זענען
אזעק אז דאס איז מיט שרעקער סתם האט זי
זי קום איינגעגעבען צו בערהאנדלן די אים פֿון
צושאקענע פֿיערעם.

אזם בעט, וואס ס'איז געשלאפען זיין פרוי יאזעפ
די פרוי, וועלכע האט זיך אויסגעקאפט פ
שלאך און דערוועגן געפירט זיך יום, יאזעפ
סאן, האט געזען א הערליכע און געשטער
שט אים צו אים. דער, "בר מינה" דערוועגן
זיין שווער פרוי האט אנגעהויבן צו אסערען הוי
אויפן מול, פון דעם יאסער האט זיך אויסגעקאפט
דער 25 יערהער וואו מייכל און דערוועגן
דעם, "מט" געבען דער מוסער האט ער געכאפ
א האק, פרוי דעם, "מט" צו פערציגען יאן זיין
אריין.

הער, "מה" וועלכער האט זיך געשריבן
פאר'ן זעלבן האט זיך געשריבן נאך א

א שווערליכע און וועלטענע געשעכעס
געכטען פאסירט אין דארף זשאראוויץ, נישט ווייט
פון ווילנע.
דער איינזאמלער פון דעם דארף זשאראוויץ
ביזקא און צייגנעפאלען אין היינער - פליט.
דער אייגנער טוב פון פיער האס געדויערט אין
געטע, טעג, און און ווי פאמיליע האט אים און
גענומען פאר טויז. מ'האט אים, ווי דער שטח
נער און ארונטגעלייגט אן אירטעם און גענומען
מאכען פארפרייטונגען צו מקבה ווין.
יד ליה האט געזעלעס פארקומען מארגען
דערווייז בינאכט האט זיך דער, "מח" איינפאכטע
און אים און דער פריימעט און אן איינפאכטע

וידעו, 5. (ספ. מעלה) פילוס האלסכמן, זעל
כער אין דריבן עסטרייכישען פרעזידענט פונגע
דינס געווארען און אין שווייז בעפרייט פון הויפט,
האט געקומען די ערלויבניש צו פערבליפען און
ווייזן 3 טאג, פרי ויך צו פערבליפען וועגן א פאם
קיוו לעסלאגער. האלסכמן אין אהער געקומען מיט
אין מוסער און שוועסטער. פון האטן פערבליפ
ס'איז מערהאלט.

4 מענטשען פערברענט געווארן
 ביי א האטאסטראפע מיט
 אנאטראפלאן

קעניג קריסטיאן א פון
דענעמארק

אַמעריקא פאדערט אױך
אז די סאוויעטע וואלען צוריקצאהלען
די צארישע חובות

ל'אבד 5. (80. טעל.) די וואָן וועלען מיר
זען פאַרקומען די ענגליש-סאטווייטשע אונטער-
שטאנדיגען וועגען די רוסישע פארמלחמה-חובות.
אין צוזאמענהאַנג פערמיט ווערט אויך אין אַמע-
ריקע דערוועגס די פראגע וועגן פאָדערען פון די
אטווייטען ווי זעלען צווייגקאָלען די צארישע
חובות. די אַמעריקאנער באַנקירען קומט הונדערטער
לייאָנעל דעלאַרען און אויסלאַנד אין וואַשינגטאָן
זאָגט מען מורא, אַז דער צענדליג מיט די רוסישע
חובות זאָל גיטש ווערען א פּרעצעדענט, אַז ביים ענ-
דערען די מליכה-אַדדונג זעלען די רעגירונגען
זיך גיטש אָפּזאָגען צו צאָלען די חובות און אַמע-
ריקע.

מאדריד, 5. (30. סעל.) דער קאמיטעט
אין צו בויען דעם טונעל ביים ניוואיאאר האבן
אין די לעצטע טעג אנגעהויבען די ארבעטן. און
ס'פינאט פון 250 מעטער האט מען זיך אנגע-
שטויסען און א שטיק דוראך, וואס דאס וועט בער-
דן מאכען דאס בויען דער טונעל. די ארבעטן
זייער דער אפראקאנישער וואס וועלען זיך אנהייבן
העלפן.

איהם און ארבייט מיט דער גאנצער אַנשטערונג
איבער דער פערפעקטערונג פון דעם גורל?
אין אַ מאדערנער מלוכה, וואָס ווערט געבויט
דורך אַרבייט, ווילען און צוגעבונדענע פון מיל-
יאָנען און דורך געהילן און רעכט און ווירדע
פירגער - וואָס מען מיט אַנצולאָזע מעטאָדען לאָב
נישט קאָנען רעגירען.
און אפער האָט מען אַנשטאָט די אָפּגעשטאָב
טע גייסטיגע און מאַראַלישע בונדען, וואָס פערביי-
דען דעם פירגער מיט דער מלוכה, פערשטארקט
די מאַטעריעלע בונדען? אפער האָט מען פערב-
טערט דעם גורל פון די אַרבייטענדיגע מאַסען, גע-
וויבן און וואַלטישאַנד פונעם לאַנד, געמאַכט גע-
רעכטיגער די פערטיילונג פון די געוועלשאַפטי-
כער איינקומסט? אפער האָט מען אויסגעבויט טוי-
זענדער שולען, וואָס זענען איאָנפּרעדיגט גייסטי-
פאַרן אונטערזאָקסענדען דור? אפער האָט מען
געבויט אַ נעץ וועגען, כדי לייכטער צו מאַכען
דעם פערקעהר און דעם פערקויף פון די לאַנד-
פראָדוקטען? אפער האָט מען אויסגערייטען דעם
פליער פון די הענד פון ליכטיזאָט און פערמיטלעך,
און דעם אַרבייטער פון פּינסטערע וואַוינאָנגען? אָן?
א. אַן. וו. א. אַן. וו. מיט איין וואָרט - אפער
האָט מען געלעבט כאַטש איינס פון די גרויסע
סאָציאַל-ווערטפאַטליכע פראָבלעמען, וואָלכע שטעה
ען פאַרן אימפּערלאָקעטען פּאָליקע?
דאָס אויף גישט.
דער סייס-מאַרשאַלעק גיט דאָן איבער די
גאנצע געשיכטע מיט די פרויבן און אַאָפּים פון
ענדערעין אַ קאָנסטיטוציע, אַרומזאָרענדענדי אַי
פּעראַנטוואָרליכקייט אויף דער רעגירונג, וואָס
די ענדערונגען זענען נישט צושטאַנדקומען און
געהט איבער צום פערקאָד פון פּונדאָדערלאָזען
דעם סייס און געשיימען נייע וואַהלען, וואָס זאָלן
שרייבט דאָשינסקי, האָט זיך געפירט, דער דער
סייס איז פּונדאָדערלאָזען, רעכענענדיג, אַן סיאַז
געפונען געוואָרען א פרידליכער אַייטנאַג פון דער
לאַזע.

והיל פון איהם האָבען פּאָליציי, האָט ער ב'קומען
גרענעספער, האָט אים פאַר געווען נאָך א
אָרעסערע און אונאנגענומענערע איבערשאַנג, עס
האָט זיך צווייטגעווען, אַז דער פּאָפּולאַר האָט פּער-
פּראַכט דאָס צייט זיינע אַדוואַט, וואָס ער האָט
דעקלאַמירט לידער, אָבער אַזעלכע צייטשע און
אויסגעלאָבעט, אַז די וועגן זענען רוים געוואָרען
פאַר שטער, אָפּגערעדט שוין פון אַלע אַרומגע-
שכנים, וועלכע זענען געקומען צו זיינע געקוקט
דאָס ביידע האַנדער, די שכנים זענען געווען אוי-
אויסגעקעגט פון דער געשיכטע, אַז זי האָבען גע-
מאַכט פּאָליציי.

דער אייפערעגסטער חזן און אורעקלעאָפּען צו
דער כלה און פערלאַנגט פון איהר אַגסיקלערענג.
מאָסט טרעהערן אים די אויגען האָט דאָס מידעל
געטענהט, אַז זי איז גאָט די נשמה שולדיג, דער
חזן האָט זיך נישט געוואלט בערווייגען און האָט
גענומען געוויינלעכע פערשען וועגען זיין כלה, אָבער
אויסגעפּאָפּען זענען געווען די בעסטע: די
כלה האָט געזאָגט אַ רעפּאָזיטאָר פון אַנאַרעטליק,
געשטענדיג אונטערשטען מידעל.

אלצורנו, כדי דעם דאזיגע לעצער צו פערניכטען.
אבער נישט קוקענדיג אויף די אלע אנשטערענונגען.
וואקסענע פנים דאזיגע לעצער די זאחלע, זעלכע ווער
לעבט פערזינעל אויסגענוצט. און ווי היינטיקראפט
לעבט אין זעלבסטשטענדיגקייט און קוקטענדיקע טייטש
לער אט דער לעצער קאן שאפען אין פילען ארד-
נאנט און אכטונג צום נעמען וואו פאר דער ארבעט
דער וועט פערשטענדיק די באצאנענע ווייטשאפט
אויספירען וו פאר קרויטס.
דאס האט די רעזירע פאר נאכגעסאגט—
דאס באצאנען איז און גראפיש צוויי — די ווי וואו
נעמען ארבעטן, דעם וואו וואוילשטענדיק פאר אלע
מען ליגט דאס נאט אין זוכה!

פאר ערמאנדען 15 יונגער, ווערע קערפערס האט
 געפונען פערנאכטע א זין לאנד-זיט. ערשט
 האלבע שעה פאר דער ענקעקונסט האט זיך
 דער מערדער מודה געגען אז זיין שווערליכע
 פערברעכען.

עמען אינסעקציעס געווארען די שווערן אין דעם
נאמען איז אינסעקציעס א שרפה. פאליציי פירערס
און אינספערשנצ.

מיר האָבען שוין געזען מיטגעטיילט, אַז ס׳זײַט
באַרשאַלעך דאָסניגס וואָס זײַן געווענדעט מיט
אַן אַרײַן צום מלוכה-פּרעזידענט וועגן דער לאַגע
צו לאַנד און וועגן דער בױטשװענדיגקײַט דאָר-
צופּריהערן רײַכע אַהאַלדן און ס׳ײַט. מײַן באַזעגן
דאָס פון דעם אַרײַנגע אױסצוגען:
„פּעראַסאָנע און גרינגעשעצונג צו דער קאָנסטי-
טוציע. ד. ה. צום גרונד-געזעץ פון דער מלוכה,
אױף וועלכען מײַהאַט געשט נישט לאַנג געשװאָרען.
דאָס ברעכען געזעצן, וועלכע מײַהאַט פּריהער אַלײן
אונטערגעשריבען, דאָס וואַפּען געליידיגטען און
רכילות געוון. מײַסטאַרען און דעפּוטאַטען,
צו וועלכע מײַהאַט זײַן געווענדעט באָן הילף און
די טראַגישע מאָמענטען פון יאָהר 1920, דאָס אַב-
רופּען, פּאַלן פון אײַדיקטען“ א פּאַלן, וואָס דורך
דער העלדקייט איז די מלוכה אָפּגעוואַסענע
ווערן. דאָס רעגירט מיט דער הילף פון פּאַליטי-
און צענזור, וועלכע מײַהאַט מיט א פּערסענל יאָהר-
הענערט צוריק אַלײן געקעמט — דאָס אַלץ פער-
טעכטעט אין דער נשמה פון מיליאָנען שוידער-
לעס גוטווייז איז זי ליבע צו דער מלוכה און זײַנע
אײַנברענגען.

צו זײַטע דען נישט דאָס פּאַלן, אַז די מאַכט
און דער כּבֿוד פון אַמט פון מלוכה-פּרעזידענט
וואָקסט אױס בלייבן פון דער קאָנסטיטוציע און
שטיצט זיך בלויז אױף איהר? צי יודן-פּרעזידענט
דעם מעגליכען כּבֿוד, דורך טרעטען דאָס גע-
פּיהל פון רעכט, פּרייהייט און האַנגער, דורך פּר-
זעצן פּהליס און אונטערהאָפּענען, דורך טעראַר
און זינלירען פּיהרט געגען אין דער וועלט דער
וועג צו געשיצען ד פּרייהייט פון לאַנד און צו דער
מאַכט פון דער מלוכה?

ווער? ביי גאָט — וועט גלױבען, אַז דאָס
געענדיגע לעבען מיט האָס צו מענשען און אײַנס-
טעטיגעס, מיט דורכזאַפּען אין האָס דאָס גאַנצע
געפּענטליכע לעבען, דורך מאַכען פון אַט דעם
אומגליקליכען געפּיהל אַ בעזענדיגסטעם פון רע-
גירן און אונזאַהלעט פון געפּענטליכע אַרױסרײַסען
וועט מע ווערעוועקען אין פּאָלישען שוידער די אר-
פּערצייגונג, אַז די רעגירונג טראַכט קודם בל וועגן

ווארשא 5. (טעלעפאניש פון אמונער קאָ-
עספאנדענט) די אמאליעס פון אייניגע ארעסטירטע
עצו: דעפוטאטען האָבען בעקומען פון אויסטאָר-
שונגס-ריכטער דערמאנט ערלייבנישען אויף אייני-
נשיקען די ארעסטירטע און בריסק פערשידענע
זאכען פון פערזענליכען געפירן, עס איז זי ער-
לייבט אריינצושיקען: ליליכער, קאלהרעס, קישענס,
הויטערס, זיין ציהן בערשטלעך, האנדיטעכע, נא-
שילעך, און צוויי פאָר הענט.

ל'אגד א' 5. (ה'תתק"ל) פון ירושלים א'
 (ע) מ'דוע, אז דער פארג, פון וואסן מ'זעט ר'בי
 האט געהאט די בעגליכקייט א פליק אז טאז א'פון
 עפענשאפט, ל'אגד אז וואו ער איז, ל'אז דער לע-
 פ'דע, אויך ע'שטאנדען, וועט אין דער גאנצער
 שטער צייט פערקויפט ווערן פון אויסקאפן.
 די שייכען פון עבר ה'י'דן, אז וועלע עט
 געהערט דער פארג, האבן פארגעלעגט די פראג-
 יסקאנדע באמאכט זי וואלט דעם פארג אפ'ד-
 פון פאר 200 מ'דער פראג. די באמאכט האבן
 זיך אפגעזאגט.
 איצט וועלן די אייגענטימער שיקלען דעם
 פארג אויך ליכטענען.

די לאגע אויפ'ן וואהל-פראנט אויף דער יודישער און אויף דער פאליטישער גאס

אויפ'ן וואהל-פראנט ווערט לעבעדיגער און די בעפעליגע קאנטארן פון די פערשידענע פאר- יקטירטע גרופירונגס-קאמבינאציעס ווערען אלץ בולטער. קודם כל איז פעסטגעשטעלט געווארען, אז די וואהלען בכלל וועלען פארקומען. אויב פאר פיל איז די דאזיגע פראגע געשטאנען אונטער די שטארקע פראגע-צייכען, איז נאך דער ערקלערונג פון מארשאל פילטווסקי, אז די וואהלען וועלען פארקומען, דערין שוין מער קיין ספק נישטא. איצט, אַ חודש נאך דעם ווי די נייע וואהלען זענען פערארדענט געווארען, האבען זיך שוין אויס- געבילדעט די פערשידענע וואהל-גרופירונגען און מיינונגס ווער און מיט וועמען ס'געהט צום טיש. די שטארקסטע גרופירונג איז איצט אין פאליען די ב. ב. וועלכע האט ארום זיך נאך בעז די פריער- דיגע וואהלען בעוויזען צו קאנצענטרירען גרופען, וואס זענען געווען פערשידען לויט זייער סאציאלען כאראקטער און לויט זייער אויפפאסונג פון פער- שידענע פאליטישע פראבלעמען. דער לאנגסט פון מאר- „מאראלשער סאנאציע“ אין די פערזאנען פון מאר- שאלע האט זי אלעמען פערמיינעט, אבער שפער- טער האט זיך ארויסגעוויזען אז אין די פראגען פון ארגאניזאציע, סאציאלער געזעצגעבונג, ווירט- שפאטליכע ענינים אפילו אין זייער בעציהונג צום סיי, זענען די פערשידענע גרופען איבערהאלט דער ב. ב. נישט געווען אייניג און ס'האט געהאלטען אפמאך ביי — אויב נישט קיין שפאלטונג — איז ערנסטע קאנפליקטען. און פון ב. ב. זענען נאכער פיל ארויסגעטראטען און אונזען צו אנדערע גרו- פירונגען, אנדערע האבען זיך אפגעוויקס פון פא- ליטישער טעטיגקייט בכלל.

איצט קאנפליקטירט זיך די ב. ב. איבערליה און רוקט ארום נייע מענשען מיט אפאליטישע ליכער- שטעלונג — קודם כל אין פאליטישע פראגען, די אזוי גערופענע פולקאנאקס-גרופע קומט אלץ מער צום ווערען. די איבריגע ווערען נישט אפגע- וויקסען אבער זיי ווערען אונטערגעוויקס פון זיך אליין אין דער צווייטער רייד. זיי רעאגירען צאמיר לער, דערויף און דער ליטונג פון ב. ב. קומט עס וואהרשיינליך נישט ליכט אן איינצוהאלטען די איינהייט. און דאן איז שוין בעוואוסט אז די פראק- ציע פ. פ. ס. וועט געהן צו די וואהלען זעלבסט- שטענדיג און די לינקע נ. פ. ר. זענען נאך מיט זיך נישט פארטייג.

אזא לאגע איז נישט נאר בלויז ביי די ב. ב. דער פערשטער קאמף מיט די ב. ב. האט גע- שאפען א פערמיינעטע קאמף-פראנט פון פ. פ. ס. ביי רעכטע נ. פ. ר. און פאסט. אבער אויף דא איז נישט אלץ אין ארגונג. כ.ה. האט זיך בע- צייטענס צוריקגעצויגען פון צענטראלע און געהט ערשטוויי זעלבסטשטענדיג און ערשטוויי זוכט זי א פערשטענדיגונג מיט די ענדעקעס. אין לאנד רייסען זיך ארום די רעכטע נ.פ.ר. און געהען זעלבסטשטענדיג. אין אנהויב פון דער וואהל-קאמ- פאניע האט די סאנאציע ארויסגעוויקס א לאנגע פון אפאליטישע ליכער פאליטישער ליסטע אויף די קרעטען און פאמערן. צענטראלע האט דעם פאר- שלאג פון ב.ב. אפגעווארפען אבער ס'האבען זיך געפיהרט אונטערהאנדלונגען צווישען צענטראלע מיט די ענדעקעס וועגען א בעמינונגען ליסטע אין גאליציען און ערשט דער הויפט-ראט פון פ.פ.ס. האט קאנצעדירט די קאנצעסציע אפגעווארפען. טראץ די פערזיכערונגען פון נידערוואלאווסקי (פ. פ.ס.) און כיבערסקי (נ. ד.) אז אזא פערמיינעטע- פער- איז א געשעהענער פאקט, א „צענטראלע-פער- אייניגונג וועט פאקטיש פארקומען נאך אין צענט- ראלען פאליען.

אזוי זעהט אויס די לאגע ביי די פאליטישע פאר- טייען. ביי די יודישע און די לאגע ביי דער לעצטער טעג נאך אלץ געווען נישט אויפגעקלערט. ס'האט זיך געהאנדעלט וועגען אפאליטישע ליכער- שטעלען.

ביי די ווירטשאפטליכע גרופען מיט דער אגודה

דישען בלאק, אדער וועגען עטליכע. ערשט די לעצ- טע טעג איז דעצידירט געווארען ביי די ציוניסטען צו בילדען אפאליטישע ליכער-שטעלען בלאק מיט מורח און „התאחדות“ און זיי פיהרען איצט אונ- טערהאנדלונגען אויף מיט די רעכטע פאלי ציון, וועמען מ'ווייל צו דעם דאזיגען בלאק צוציהען. א צווייטער בלאק זאל ענטשטעהען פון דער אגודה מיט די יודישע ווירטשאפטליכע ארגאניזאציעס. מ'האט געזעהן וועגען אונטערהאנדלונגען, וואס זע- נען געפיהרט געווארען מצד די ב. ב. מיט דערי צוגאב אז זיי זאלען ארויסשטעלען יודישע קאנדי- דאטורען נאך דארט, וואו ס'זענען דא אויסזיכטען אויף א מאנדאט. דערמאר זאלען די ב.ב. געבען דער אגודה א מאנדאט אויף זייער מלכה-ליסטע. אבער איצט נאכדעם, ווי קיין יודישער איינהייטלי- כער בלאק איז נישט געשאפען געווארען האט די ב.ב. דעם דאזיגען געדאנק פערווארפען און וועט קיין יודישען קאנדידאט אויף איהר ליסטע נישט ארויפ- שטעלען.

ביי די ווירטשאפטליכע גרופען מיט דער אגודה

די פאליטישע לאגע איז ריזשלאנר שטעלט

מיט זיך פאר א רעזענציע. אט די לאגע האט אויף

א דערהער ארגונג. און אפאליטישע ליכער-שטעלען

צווישן „פארווערטס“ לויט דער צייטונג פאלט

די סאציאליסטען, ווי אויף דעם גרעסטען פאלט

שען פון אן אגודה איינצוהאלטען צווישן מוסגנים

— די היסטאריע פון די קאנפליקטען — אז זיי

זאלען זיך איינעם דעם אנדערען נישט קלערענען

און נישט אונטערגעבן דעם הויף.

די סאציאליסטישע קאמפאקס ווערען זייער מיט

צווארטישען מיט אלע פערזענליכע עלעמענטען, פרי

צו האטענען דאס לאנד. פערשטענעם זיך, אז די

שטייבונג פון די סאסען, וועלכע האט געפירט צום

זיך פון די עקסטרעמע פארטייען, מאכט פאר נישט

אקטועל די עקסטרעמענען אין ווי פון רעווערע

די סאציאלע - פערזיכערונגען, וואס דאס איז

איינענאנען אין פראגראם פון די קאנצענטראציע

פארטייען און פאר וואס זיי האבען סיער בעזאמלט

פון די וואהלען.

עס שאפט זיך אבער דער איינהייט, און די

לעהרע פון די וואהלען האט קיין פאליען נישט

געמאכט. נאך מער, מ'זאל אנערקענען, אז דער

די זיגער פון איראפעאישען רונד-פליה

פון לינקס צו רעכטס, פאן גראנאדא און קהל

די פערשטע פאליטישע ליכער-שטעלען

פון לינקס צו רעכטס, פאן גראנאדא און קהל

די פערשטע פאליטישע ליכער-שטעלען

פון לינקס צו רעכטס, פאן גראנאדא און קהל

די פערשטע פאליטישע ליכער-שטעלען

פון לינקס צו רעכטס, פאן גראנאדא און קהל

די פערשטע פאליטישע ליכער-שטעלען

פון לינקס צו רעכטס, פאן גראנאדא און קהל

די פערשטע פאליטישע ליכער-שטעלען

פון לינקס צו רעכטס, פאן גראנאדא און קהל

די פערשטע פאליטישע ליכער-שטעלען

פון לינקס צו רעכטס, פאן גראנאדא און קהל

די פערשטע פאליטישע ליכער-שטעלען

פון לינקס צו רעכטס, פאן גראנאדא און קהל

די פערשטע פאליטישע ליכער-שטעלען

פון לינקס צו רעכטס, פאן גראנאדא און קהל

די פערשטע פאליטישע ליכער-שטעלען

פון לינקס צו רעכטס, פאן גראנאדא און קהל

די פערשטע פאליטישע ליכער-שטעלען

פון לינקס צו רעכטס, פאן גראנאדא און קהל

די פערשטע פאליטישע ליכער-שטעלען

פון לינקס צו רעכטס, פאן גראנאדא און קהל

די פערשטע פאליטישע ליכער-שטעלען

פון לינקס צו רעכטס, פאן גראנאדא און קהל

די פערשטע פאליטישע ליכער-שטעלען

פון לינקס צו רעכטס, פאן גראנאדא און קהל

די פערשטע פאליטישע ליכער-שטעלען

פון לינקס צו רעכטס, פאן גראנאדא און קהל

די פערשטע פאליטישע ליכער-שטעלען

פון לינקס צו רעכטס, פאן גראנאדא און קהל

די פערשטע פאליטישע ליכער-שטעלען

פון לינקס צו רעכטס, פאן גראנאדא און קהל

די פערשטע פאליטישע ליכער-שטעלען

פון לינקס צו רעכטס, פאן גראנאדא און קהל

די פערשטע פאליטישע ליכער-שטעלען

פון לינקס צו רעכטס, פאן גראנאדא און קהל

די פערשטע פאליטישע ליכער-שטעלען

פון לינקס צו רעכטס, פאן גראנאדא און קהל

די פערשטע פאליטישע ליכער-שטעלען

פון לינקס צו רעכטס, פאן גראנאדא און קהל

אין דער בלאק נאך נישט צושטאנדגעקומען. דער האנדלעך-קער-פערבאנד איז צובראכען צוליב די ריי- סענישען צווישען די גרופען און צוליב דער פערזאנ- פון ראטנער; דער סחורם-פערבאנד איז אויך נישט אייניג און ווישליכע רעפערענטיס שוין נישט דאס גאנצע סחורם, יעדענפאלס איז זיין אויסג- ריטעט פארט נאך די ארויסטריטען פון געו. סער- נאטאר טרוסקער שטארק געפאלען. די קליינענ- לער האבען זיך נאך נישט דערשלאגען צו דעם, צו מ'זאל זיי אנערקענען אלס א גרופע וואס איהר קומט א מאנדאט.

ביי די פאליטישען איז די פראגע פון בלאק נאך אויף נישט דעצידירט. אין דער פארטיי שפילען איצט די הויפט-ראל די געוועזענע פיהרער פון דער דעמאקראטישער פארטיי און זיי זענען נישט געוויינט צו שליסען בלאקען מיט דער אגודה, אין ביי זיי ענטשטאנען א געדאנק צו שאפען א גייער, דריטען בלאק פון דער פאלקס-פארטיי מיט די ווירט- שפאטליכע ארגאניזאציעס.

ביי די יודישע ארגאניזאציעס-פארטייען איז צו קיין

די פאליטישע לאגע איז ריזשלאנר שטעלט

מיט זיך פאר א רעזענציע. אט די לאגע האט אויף

א דערהער ארגונג. און אפאליטישע ליכער-שטעלען

צווישן „פארווערטס“ לויט דער צייטונג פאלט

די סאציאליסטען, ווי אויף דעם גרעסטען פאלט

שען פון אן אגודה איינצוהאלטען צווישן מוסגנים

— די היסטאריע פון די קאנפליקטען — אז זיי

זאלען זיך איינעם דעם אנדערען נישט קלערענען

און נישט אונטערגעבן דעם הויף.

די סאציאליסטישע קאמפאקס ווערען זייער מיט

צווארטישען מיט אלע פערזענליכע עלעמענטען, פרי

צו האטענען דאס לאנד. פערשטענעם זיך, אז די

שטייבונג פון די סאסען, וועלכע האט געפירט צום

זיך פון די עקסטרעמע פארטייען, מאכט פאר נישט

אקטועל די עקסטרעמענען אין ווי פון רעווערע

די סאציאלע - פערזיכערונגען, וואס דאס איז

איינענאנען אין פראגראם פון די קאנצענטראציע

פארטייען און פאר וואס זיי האבען סיער בעזאמלט

פון די וואהלען.

עס שאפט זיך אבער דער איינהייט, און די

לעהרע פון די וואהלען האט קיין פאליען נישט

געמאכט. נאך מער, מ'זאל אנערקענען, אז דער

די זיגער פון איראפעאישען רונד-פליה

פון לינקס צו רעכטס, פאן גראנאדא און קהל

די פערשטע פאליטישע ליכער-שטעלען

פון לינקס צו רעכטס, פאן גראנאדא און קהל

די פערשטע פאליטישע ליכער-שטעלען

פון לינקס צו רעכטס, פאן גראנאדא און קהל

די פערשטע פאליטישע ליכער-שטעלען

פון לינקס צו רעכטס, פאן גראנאדא און קהל

די פערשטע פאליטישע ליכער-שטעלען

פון לינקס צו רעכטס, פאן גראנאדא און קהל

די פערשטע פאליטישע ליכער-שטעלען

פון לינקס צו רעכטס, פאן גראנאדא און קהל

די פערשטע פאליטישע ליכער-שטעלען

פון לינקס צו רעכטס, פאן גראנאדא און קהל

די פערשטע פאליטישע ליכער-שטעלען

פון לינקס צו רעכטס, פאן גראנאדא און קהל

די פערשטע פאליטישע ליכער-שטעלען

פון לינקס צו רעכטס, פאן גראנאדא און קהל

די פערשטע פאליטישע ליכער-שטעלען

פון לינקס צו רעכטס, פאן גראנאדא און קהל

די פערשטע פאליטישע ליכער-שטעלען

פון לינקס צו רעכטס, פאן גראנאדא און קהל

די פערשטע פאליטישע ליכער-שטעלען

פון לינקס צו רעכטס, פאן גראנאדא און קהל

די פערשטע פאליטישע ליכער-שטעלען

פון לינקס צו רעכטס, פאן גראנאדא און קהל

די פערשטע פאליטישע ליכער-שטעלען

פון לינקס צו רעכטס, פאן גראנאדא און קהל

די פערשטע פאליטישע ליכער-שטעלען

פון לינקס צו רעכטס, פאן גראנאדא און קהל

די פערשטע פאליטישע ליכער-שטעלען

פון לינקס צו רעכטס, פאן גראנאדא און קהל

די פערשטע פאליטישע ליכער-שטעלען

פון לינקס צו רעכטס, פאן גראנאדא און קהל

די פערשטע פאליטישע ליכער-שטעלען

פון לינקס צו רעכטס, פאן גראנאדא און קהל

די פערשטע פאליטישע ליכער-שטעלען

פון לינקס צו רעכטס, פאן גראנאדא און קהל

די פערשטע פאליטישע ליכער-שטעלען

פון לינקס צו רעכטס, פאן גראנאדא און קהל

די פערשטע פאליטישע ליכער-שטעלען

פון לינקס צו רעכטס, פאן גראנאדא און קהל

די פערשטע פאליטישע ליכער-שטעלען

פון לינקס צו רעכטס, פאן גראנאדא און קהל

די פערשטע פאליטישע ליכער-שטעלען

פון לינקס צו רעכטס, פאן גראנאדא און קהל

דישען בלאק, אדער וועגען עטליכע. ערשט די לעצ- טע טעג איז דעצידירט געווארען ביי די ציוניסטען צו בילדען אפאליטישע ליכער-שטעלען בלאק מיט מורח און „התאחדות“ און זיי פיהרען איצט אונ- טערהאנדלונגען אויף מיט די רעכטע פאלי ציון, וועמען מ'ווייל צו דעם דאזיגען בלאק צוציהען. א צווייטער בלאק זאל ענטשטעהען פון דער אגודה מיט די יודישע ווירטשאפטליכע ארגאניזאציעס. מ'האט געזעהן וועגען אונטערהאנדלונגען, וואס זע- נען געפיהרט געווארען מצד די ב. ב. מיט דערי צוגאב אז זיי זאלען ארויסשטעלען יודישע קאנדי- דאטורען נאך דארט, וואו ס'זענען דא אויסזיכטען אויף א מאנדאט. דערמאר זאלען די ב.ב. געבען דער אגודה א מאנדאט אויף זייער מלכה-ליסטע. אבער איצט נאכדעם, ווי קיין יודישער איינהייטלי- כער בלאק איז נישט געשאפען געווארען האט די ב.ב. דעם דאזיגען געדאנק פערווארפען און וועט קיין יודישען קאנדידאט אויף איהר ליסטע נישט ארויפ- שטעלען.

ביי די ווירטשאפטליכע גרופען מיט דער אגודה

די פאליטישע לאגע איז ריזשלאנר שטעלט

מיט זיך פאר א רעזענציע. אט די לאגע האט אויף

א דערהער ארגונג. און אפאליטישע ליכער-שטעלען

צווישן „פארווערטס“ לויט דער צייטונג פאלט

די סאציאליסטען, ווי אויף דעם גרעסטען פאלט

שען פון אן אגודה איינצוהאלטען צווישן מוסגנים

— די היסטאריע פון די קאנפליקטען — אז זיי

זאלען זיך איינעם דעם אנדערען נישט קלערענען

און נישט אונטערגעבן דעם הויף.

די סאציאליסטישע קאמפאקס ווערען זייער מיט

צווארטישען מיט אלע פערזענליכע עלעמענטען, פרי

צו האטענען דאס לאנד. פערשטענעם זיך, אז די

שטייבונג פון די סאסען, וועלכע האט געפירט צום

זיך פון די עקסטרעמע פארטייען,

מ'ליידט איהר אלמקייט...

פון צביוז

די יודישע ליטעראטור אין אמעריקא בלייבט זיך אין יונגע לעזער און דאס יודישע טעאטער אין אמעריקא בלייבט זיך אין יונגע לעזער. די יודישע ליטעראטור אין אמעריקא קען זיך נישט בעקלאגען, אז עס פעהלען איהר יונגע שרייבער. זי האט זי גענוג, אפשר נאך אביסל מעהר, ווי זי קען פערברייטען. אמת, מ'זעט יונגע זענען גאר נישט אזוי יונג, ווי זיי האלטען זיך. מיר האבען שוין אויך צווישען אונזערע יונגע א רעכט ביסלע זקנים, אבער דאס איז בלויז דערפאר, וואס שרייבער קענען נישט בלייבען לאנג יונג, ווייטער אייגענע חברים לאזען זיי עס נישט. קוים האט זיך בעוויזען א יונגער דור שרייבער און קוים האבען זיי בעוויזען ווערע פיס אנטווארעמען אין דער ליטעראטור, ווי עס בעווייזט זיך שוין א בייער יונגער דור, וואס ערקלערט דעם פרייערדיגען סאר אלט און פערעלטערט. אט נאך גאר נישט לאנג צוריק, געדענק איך, זענען געוועזען א גרופע יונגע יודישע שרייבער ביי א טישלע אין דער ליטעראטור שער קינעצארגי און האבען געזיפט מיט מיר קינען און האבען איינע פאר ד יאנדערע פארגע- לעזען ווערע שאפונגען און האבען זיך פערנימט, וואס קיין צייטונג און קיין וועכנטליך וויל זיי נישט דרוקען און איינער האט דעם צווייטען "קונסט אריבערצושטאלירען מיט דעם, וואס ער האט די קלענסטע צאהל לעזער. האבען וועגן לעזער איז געווען א מין אטעסטאט אויף טאלאנט און אריינגאלקייט, וואס וועגן לעזער דער שרייבער האט, אלץ מעהר טאלאנט האט ער. איינער, למשל, האט זיך פערנימט, אז ער האט העכסטענס פופ- ציג לעזער. זיינע חברים אבער האבען איהם אונט דולה נישט פערנימט. זיי האבען איהם פערנימטערט אז ער האט א סך מעהר לעזער. דאס זענען געווען נישט בלויז יונגע שרייבער, נאר יונגע שרייבער. איינע אבער, זענען זיי שוין זקנים, און דאס איז איינאנצנעם בלויז עטליכע יאהר, אז נייט יונגע, וואס זענען אויפגעשטאנען, האבען זיי ערקלערט פאר אלטע און ממילא פאר טאלאנטאליטיעטען. א סימן, אז מען דרוקט זיי אין די צייטונגען, אבער נישט קוקענדיג אויף דעם, וואס יונגע שרייבער ווערען אזוי גיך אלט, האבען מיר דאך די גאנצע צייט אין אמעריקא א גאנץ היבשע צאהל יודישע יונגע שרייבער. עס פעהלט אונז אפשר דא אבי- סל אלטע יודישע שרייבער, אבער יונגע פעהלען נישט. גאנץ אנדערש איז עס אבער מיט דעם יודישען טעאטער אין אמעריקא. דארטען זענען אלטע פערזאן גענוג, אפשר מעהר ווי גענוג, נאך עס פעהלען יונגע.

אין אללין וואלט עס מורא געהאט צו זאגען, צו עסטענס האב איך זיך אמאל געקענט ערלייבען צו זאגען, אז אין דעם יודישען כאריזעמאטישן איינפליס דארף מען אויך ערלייבען אריינצוקומען איינפליסען און דאס האט ארויסגעווען א שטארקען פארבינדע- גענען מיר, און עס איז אפשר געווען א גערעכטער פארבינדען. מען דארף נישט רעדען וועגען יענעם יאהרען און מען דארף נישט דערמאנען, אז ער איז אלט. בפרט, ווען איינער איז נאך אין דער טעאטער-פראפעסיע, וואו אלטקייט איז גאר- נישט קיין חסום.

אין אלגעמיין איז עס ביי קיינעם קיין גדולה נישט, ווען מען זאגט איהם, אז ער איז געווארען אלט. ווען א בעקאנטער טרעפט מיך און זאגט צו מיר: אי, ווי אלט אייך? זענט געווארען! טראכט איך, אויב ער איז נישט קיין שלעכטער מענטש, וואס וויל מיר אריינברענגען אין א זאכע רער שטימונג, דאן איז ער א גרויסער שטח. ווארעם צוליב וועלכען צוועק דערצעהלעט ער מיר, אז איך בין שוין געווארען אלט? וויל ער מיר דער- מיט מאכען א קאמפלימענט? און וואלט אלטקייט געווען א קאמפלימענט, דאן וואלט מען עס געדארפט זאגען צו פרויען, וועלכע מען איז איינגעוואוינט צו געבען מעהר קאמפלימענטען ווי מענער, אבער קיינער וועט נישט צוגעהערן צו א פרוי און איהר זאגען: אי, ווי אלט אייך? זענט געווארען! אויב ער זוכט נישט קיין שווארצען סוף, און איך זאג דעריבער, אז איך אללין וואלט מורא געהאט אנצו- ריהרען די פראגע וועגען אלטקייט אין דער יודישער טעאטער פראפעסיע, נאך ווען איך האב זיך דערוואוסט, אז מען האט וועגען דעם ענין געדעלט צווישען אקטיארען אללין, אויף א פערזאנלעכע פון אקטיארען, האב איך די מורא אביסל פער- לוירען.

אבער איך בין דא נישט אויסגען צו צעהלען די יאהרען פון די יודישע אקטיארען און געוויס נישט פון די יודישע אקטריסעס. איך וויל זיי קיין עין הרע נישט געבען און איך ווינט זיי, אז ווי זאלען לאנג לעבען, איך האב בלויז געוואלט בער- מערקען, אז וואס עס איז שוין צו דער פראגע פון יונג און אלט, איז דאס יודישע טעאטער אין אמעריקא, דעם יודישען טעאטער פעהלען יונגע לעזער, און דאס איז פיל ערבער.

דאס יודישע טעאטער אין אמעריקא קען זיך נישט בעקלאגען, אז עס פעהלען איהר יונגע שרייבער. זי האט זי גענוג, אפשר נאך אביסל מעהר, ווי זי קען פערברייטען. אמת, מ'זעט יונגע זענען גאר נישט אזוי יונג, ווי זיי האלטען זיך. מיר האבען שוין אויך צווישען אונזערע יונגע א רעכט ביסלע זקנים, אבער דאס איז בלויז דערפאר, וואס שרייבער קענען נישט בלייבען לאנג יונג, ווייטער אייגענע חברים לאזען זיי עס נישט. קוים האט זיך בעוויזען א יונגער דור שרייבער און קוים האבען זיי בעוויזען ווערע פיס אנטווארעמען אין דער ליטעראטור, ווי עס בעווייזט זיך שוין א בייער יונגער דור, וואס ערקלערט דעם פרייערדיגען סאר אלט און פערעלטערט. אט נאך גאר נישט לאנג צוריק, געדענק איך, זענען געוועזען א גרופע יונגע יודישע שרייבער ביי א טישלע אין דער ליטעראטור שער קינעצארגי און האבען געזיפט מיט מיר קינען און האבען איינע פאר ד יאנדערע פארגע- לעזען ווערע שאפונגען און האבען זיך פערנימט, וואס קיין צייטונג און קיין וועכנטליך וויל זיי נישט דרוקען און איינער האט דעם צווייטען "קונסט אריבערצושטאלירען מיט דעם, וואס ער האט די קלענסטע צאהל לעזער. האבען וועגן לעזער איז געווען א מין אטעסטאט אויף טאלאנט און אריינגאלקייט, וואס וועגן לעזער דער שרייבער האט, אלץ מעהר טאלאנט האט ער. איינער, למשל, האט זיך פערנימט, אז ער האט העכסטענס פופ- ציג לעזער. זיינע חברים אבער האבען איהם אונט דולה נישט פערנימט. זיי האבען איהם פערנימטערט אז ער האט א סך מעהר לעזער. דאס זענען געווען נישט בלויז יונגע שרייבער, נאר יונגע שרייבער. איינע אבער, זענען זיי שוין זקנים, און דאס איז איינאנצנעם בלויז עטליכע יאהר, אז נייט יונגע, וואס זענען אויפגעשטאנען, האבען זיי ערקלערט פאר אלטע און ממילא פאר טאלאנטאליטיעטען. א סימן, אז מען דרוקט זיי אין די צייטונגען, אבער נישט קוקענדיג אויף דעם, וואס יונגע שרייבער ווערען אזוי גיך אלט, האבען מיר דאך די גאנצע צייט אין אמעריקא א גאנץ היבשע צאהל יודישע יונגע שרייבער. עס פעהלט אונז אפשר דא אבי- סל אלטע יודישע שרייבער, אבער יונגע פעהלען נישט. גאנץ אנדערש איז עס אבער מיט דעם יודישען טעאטער אין אמעריקא. דארטען זענען אלטע פערזאן גענוג, אפשר מעהר ווי גענוג, נאך עס פעהלען יונגע.

דאס יודישע טעאטער אין אמעריקא קען זיך נישט בעקלאגען, אז עס פעהלען איהר יונגע שרייבער. זי האט זי גענוג, אפשר נאך אביסל מעהר, ווי זי קען פערברייטען. אמת, מ'זעט יונגע זענען גאר נישט אזוי יונג, ווי זיי האלטען זיך. מיר האבען שוין אויך צווישען אונזערע יונגע א רעכט ביסלע זקנים, אבער דאס איז בלויז דערפאר, וואס שרייבער קענען נישט בלייבען לאנג יונג, ווייטער אייגענע חברים לאזען זיי עס נישט. קוים האט זיך בעוויזען א יונגער דור שרייבער און קוים האבען זיי בעוויזען ווערע פיס אנטווארעמען אין דער ליטעראטור, ווי עס בעווייזט זיך שוין א בייער יונגער דור, וואס ערקלערט דעם פרייערדיגען סאר אלט און פערעלטערט. אט נאך גאר נישט לאנג צוריק, געדענק איך, זענען געוועזען א גרופע יונגע יודישע שרייבער ביי א טישלע אין דער ליטעראטור שער קינעצארגי און האבען געזיפט מיט מיר קינען און האבען איינע פאר ד יאנדערע פארגע- לעזען ווערע שאפונגען און האבען זיך פערנימט, וואס קיין צייטונג און קיין וועכנטליך וויל זיי נישט דרוקען און איינער האט דעם צווייטען "קונסט אריבערצושטאלירען מיט דעם, וואס ער האט די קלענסטע צאהל לעזער. האבען וועגן לעזער איז געווען א מין אטעסטאט אויף טאלאנט און אריינגאלקייט, וואס וועגן לעזער דער שרייבער האט, אלץ מעהר טאלאנט האט ער. איינער, למשל, האט זיך פערנימט, אז ער האט העכסטענס פופ- ציג לעזער. זיינע חברים אבער האבען איהם אונט דולה נישט פערנימט. זיי האבען איהם פערנימטערט אז ער האט א סך מעהר לעזער. דאס זענען געווען נישט בלויז יונגע שרייבער, נאר יונגע שרייבער. איינע אבער, זענען זיי שוין זקנים, און דאס איז איינאנצנעם בלויז עטליכע יאהר, אז נייט יונגע, וואס זענען אויפגעשטאנען, האבען זיי ערקלערט פאר אלטע און ממילא פאר טאלאנטאליטיעטען. א סימן, אז מען דרוקט זיי אין די צייטונגען, אבער נישט קוקענדיג אויף דעם, וואס יונגע שרייבער ווערען אזוי גיך אלט, האבען מיר דאך די גאנצע צייט אין אמעריקא א גאנץ היבשע צאהל יודישע יונגע שרייבער. עס פעהלט אונז אפשר דא אבי- סל אלטע יודישע שרייבער, אבער יונגע פעהלען נישט. גאנץ אנדערש איז עס אבער מיט דעם יודישען טעאטער אין אמעריקא. דארטען זענען אלטע פערזאן גענוג, אפשר מעהר ווי גענוג, נאך עס פעהלען יונגע.

ר' אייזיק'ס חריות ווערטרעד

אברהם און תרח.

ר' אייזיק'ס חריות איז אמאל געווען א סגור און פריש. ווען ער איז געקומען צו, ווימא שמו פארטאל, און מען האט געזעהן דעם בעל- הבית זאל זאגען, ווי דעם קינד א נאמען צו נע- פען, אז ער צומיטלעך געווארען איז פערנימטען דעם נאמען, וואס דאס ווייב האט איהם אנגע- האט ער וועלט נאך צו דער קינדעס-פרייע- האט איהם ר' אייזיק'ס נישט געלאזען און געוויסען דעם קינד א נאמען געבען אברהם. נאך דער טילה איז דער בעל-הבית ארוי- צו דער קינדעס-פרייע, און איהר רעזיילט, וואס דא איז פארגעקומען, אז דער קינד האט געהייסען א נאמען געבען דעם קינד אברהם. זאגט די פרוי צו איהם: — ב'האב די דאס נאמען איהר געהיי- סען א נאמען געבען אברהם. ווען דער בעל-הבית איז ארויס צום עולם האט ער פאר אלעמען געזעהן דעם מוסף, דער עולם האט זיך געהייליגט, איינער האט איבער- געזעהן דעם אנדערען ביז עס איז אנגעקומען צו ר' אייזיק'ס, וועלכע איז געווען א שרפער גער- נער פון רבי'ס און מוסתים, און ער האט זיך אפ- געווען צום עולם.

איהר מינים טאקע, אז איך האב געוואוינט ברוח חסד, ווי די יודעס האט געוואלט א נאמען געבען איהר קינד? ס'הייבט זיך גאר נישט אן. שטח, איך האב געווען, ווי אזוי דער בעל-הבית שטעהט ווי א תורה, האב איך געהייסען דאסען דעם וואו אברהם...

מלא שמחה, אז מען האט שפעטער געפרעגט ר' אייזיק'ס, וואס ער מינט רעכענען, האט ער נער ענטפערט: דאס הייסט: ווער האט די פאפיר פאר ר' אברהם ר' אייזיק'ס געפרעגט: אז ער האט דאס פאפיר געטאכט געווארען אז צו שטאמעס האט ער דאס פאפיר צוריק אומגעקערט.

נישט בעסער פארן אויבערשטען.

ווער א סך האבען נישט געוואלט נעמען ר' איי- וועלס רעכענען, וויל זיי האבען זי ס'הייבט נישט פערשטאנען. דער משרת, וואס פלעגט כנס איהם ארומפארטען, האט איהם איבערגעגעבען, ווי שווער עס קומט אז, פון מען פערקויפט א חופה, האט זיך ר' אייזיק'ס אפגעווען און איהם געטרייטעט: "ווי לעבט יאהר חרוב", איהר רער אייבערשטער האט זיך געדארפט ארומטראגען מיט זיין תורה צו אלע נאם, כנס וואס פון איהר בעסער פאר איהם, איך זאל מוין תורה נישט דארפן זיין זען פאר אלע פאפירעס...

א יוד בין דער מעשענע.

איינמאל איז ר' אייזיק'ס געקומען צו א קאר- נעו גביר נאך מעדעריסטיס, דער גביר האט זיך אפגעווען צו נעמען און האט גערייניגט בשעת מ'האט זיינע מעשענעס פון חסד. ווען ר' אייזיק'ס האט דאס געזעהן, האט ער זיך אפגעווען צום גביר און א מיד געפערדיג מיט דער האר, געזאגט: — איהר דארפט דאך נארישט רייניגען די מעשענעס, וויל איהר וויס דאך א יוד בין דער מעשענע.

ווער דארף נע ען מונוות?

מען רעדענעלעס, אז און קאסען, וואו ר' איי- וועלס איז געווען די ערשטע צייט רב, איז פא- געקומען א ריידערה, וואו דעם חתנים פאטער האט געטענהט, אז דער פאטער פון יעד פלה (וועלכע מען האט גערופען דאך) דארף איהר געבען קעסע, וויל ער האט גענומען אנצוהייבן א לבנה, קעסע, אייזיק'ס האט אומגעקערט די סעיף און האט געענטפערט: "מאן רודב חיה מונוה" (ווער עס גיט חיה, דארף איהר נעמען מונוה).

א שטעהער פנים.

ר' אייזיק'ס איז אמאל געפארהען ווייטער צייט און א שטיינע איהר א בריה, האט דער שט- טען זיך איבערגעקערט און דער רב האט זיך שטארק צוגעלייגטעט דעם פנים. א רורינגער- דינער בעל-הבית האט געוועהנדיג ר' אייזיק'ס איין און א שטאנא, איינסנעריגען: נג, א פנים ר' אייזיק'ס האט אפגענומען: א שטעהער פנים האט פון איהר רער רב...

ר' אייזיק'ס און דער סלאגמער רבי.

ר' אייזיק'ס, קאסענדיג אמאל פון ווילנע ביזן

סלאנים, האט דערדערט, אז דער סלאגמער ראש- ישיבה ר' אברהם איז געווארען א חסידישער רבי און א נאטער יור, אנטרעפערדיג ר' אברהם'ס, דאס איהם ר' אייזיק'ס געפרעגט: "ווי אזוי קען עס זיין, אז ר' אברהם געווארען רבי, פון דאך נער ווען איהר, ווי מיר אלע, און זי אזוי קומט עס, אז ר' וועלט ווערען א קרום?"

— עס איז מיר א וואונדער, ענטפערט ר' אברהם'ס, אז איך האב, ווי איהר ווילט עס פער- נען, אס למשל, תרומה, פריהער איז געווען שכל און ווי אלע איבעריגע חבובות און מען האט איהר איינסעקליכען און געמאכט פאר א חילוט, איז עס מיטאמאל געווארען קודש, און אזוי איז איהר גער- ווען מיט כור.

דאס איז טאקע אמת, האט ר' אייזיק'ס גי- ענטפערט, אבער שטייט, עס שטעהט דאך פיר'ס, אז "חרש, שושה וקטן שחרמו, איז דאך איז תרומהס הרומוה"...

וואו איז דער אמת?

איינער א רב האט אמאל געפרעגט ר' אייזיק'ס לען: "רבי, וואס מוט מען, עס איז געפער היי- מיגע ציטונען נישטא קיין אמת אויף דער וועלט", וואס ר' אייזיק'ס מיט א חיו: "וואס רעדט איהר, וואס הייסט עס איז נישטא סוף אמת, אס נעמט למשל, פון מיר טראגט א מילדער-זי- מילד און עס אמתע וואסער..."

א שוחד אדער א פלמדר?

איינמאל איז צו איהם געקומען א שוחד, וועל- כער איז שוין געווען אלס און האט זיך בעסלאמט, אז ער איז שוין אנצוואלטערט און איז איהם מ'א- אז ער האט זיך פערלויבען די השגחה, אפשר ואל ער ווערען פאפיר א מלמד! דעריבערנדיג דאס, האט ר' אייזיק'ס לא מאפע געטאן מיט'ן פוס און א געשרי געטאן אייפן שוחד:

— פון שוחד איז דאך מעהר נישט ווי א ספק, לאיב די קוליוסעס אפ די בחמה, ווען ר' ווערסט אפער א מלמד, וועסטו דאך די סגורער געוויס אפאקלינגען...

זיך לערנט מוסר.

די נאנגע יאהרען פלעגט זיך ר' אייזיק'ס צפ- געבען מיט יעדען פרט און האט קיינעם נישט אפ- געוואסן אן שטיינע, איינמאל איז ער געקומען צו א גביר פון שטאט נאך א גביר, ווען דער גביר האט זיך געוועהן ר' אייזיק'ס, האט ער געענטפערט: "ווער הענה" און אנגעווארען צו לערנען אייפן קול.

נאכדעם ווי דער גביר האט געענטפערט ר' איי- וועלס, א ווער בלייבט גביר, האט זיך אפגעווען ר' אייזיק'ס צום גביר:

— איד וואלט פערסער געדארפט לערנען דעם "שער הגדולה" וואס איז איהר דאך נישט געווען דאס געזאגטעס דאך א-ר.

[illegible]

הינדיש-נאאיינזע אוי ברוימדר-שטיגע רעליגיעס

פון דר. ל. מארניץ

אבער דער דאזיגער גלויבער איז נאך שטארקער דורכגעמישט מיט'ן גלויבער אין גייסטער, וואס האט געטון זיין פריער געהערט. אין זייערע גלויבער פארשטעלונגען, איז די באשעפטיגטע פונקט פון גייסטער, אנהויבענדיג מיט די מענטשעלע מלאכים פון הימעל, און ענדיגענדיג מיט די קלענסטע שדימ-לעך, וואס וואוינען אין די דאך-רעגנס און וואס קינעלען די פוס-טריט ביי קליינע קינדער אין שלאף, אין יעדע געהעפט אין סיאם און אויסגעבויט א ספעציעלע קליינעקע הייזעלע וואו עס וואוינען די הויז-גייסטער. ווען מען ברענגט דעם הויז-גייסט קרבנות צו דער צייט בעשיצט ער דאס הויז פון כלערליי פורעניזן.

א גרויסע ראל אין רעליגיעזע לעבען פון די סיאמער שפילען די בודיסטישע נזירים, דאס זענען מענטשען, וואס זענען אונזע פון דער וועלט, כדי זי נישט צו בעגעגענען מיט זינד, און וועלכע בע-קומען דערפאר שוין פון הימעל, זייער שליחות איז נישט צו דינען די מענטשען, און אויב זיי טוען דאס איז דאס גאר צוליב דעם, כדי דערמיט צו טון זיך א טובה. אבער דער יעניגער, ווער עס אונטער-שטיצט א נזיר קען זיך דערמיט קויפן א פער-געבונג פון אלע זייערע זינד. אין פריערדיגע ציי-טען זענען די בודיסטישע מאנאכען געווען בעס-לעך, וועלכע זענען אומגענוגענע אפגעריסען און אפגעשליסען און האבען געלעבט פון נדבות, היינט אבער טוען זיי זיך שוין אן פארן און לעבען בע-קומען אין קלויסטערס. אין קלויסטערס לעבען די נזירים לויט א געוויסען פראגראם. זיי ארבייטען, און אין דער פרייער צייט פערזענלעך זיי זיך מיט בעטראכטען פילאזאפישע פראגען. זיי בעקומען גע-וויסע וויסענשאפטליכע אויסצייכנונגען און זענען בכלל זעהר געבילדעטע לייט. אבער דאס אלץ איז אין דער רעגן-צייט — אין דער טרוקענער צייט פון יאהר געהן אלע נזירים ארויס פון קלויסטער געהן אויס צוהויס גרויסע שטרעקעס און לעבען פון נדבות. אויך זייער גאנג געהען זיי מיט זיך קיין זאך נישט מיט, און חוץ א וויסען גרויסען שירעם, וואס שטיצט זיי בייטאג פון דער ברענג-דיגער זון, און דינס ביינאכט פאר א געזעלע, און ווען עס קומט די צייט פון די רעגענס, געהן די נזירים ווייטער אונזע אין זייערע קלויסטערס.

גיס דאס איבער קארי, וועלכער טראגט ארויס זיין פסק-דין. היינט עס אין קאריס אורטייל, אז דער מענטש איז געשטארבען. דעמאלט שיקען די גייס-טער איבער איהם דעם שטויט-ווינד, וועלכער בלאזט איבער אלעמען, ווער עס ווערט נאך פער-שפט צום טויט, און וועלכער רייסט דעם פער-שפטען מיט. גענוג דעם קען שוין קיין שום מישוף נישט העלפען.

די רעליגיע פון די אנדאמאנער בעשטעהט גאר פון אומאומעשטעמטען פחד-געפיהל פאר די גייס-טער פון די אבות און פאר די גייסטער פון קראנק-הייט און פון טויט. און דעריבער וועט מען זי גאר נישט צו דערפערענען. די אנדאמאנער טראגען מיט זיך טענדיג פיער, כדי דערמיט בען שטארק אין בישוף. זיין נשמה זעהט דער אנ-מפיש צו זיין דעם גייסט פון וואלד, און זיי גלוי-בן דאמאנער אין יעדע מאמענטען, ווען ער בויגט זיך אריבער איבערן וואסער, און זעהט אין ווא-ס-נערשפאטעל זיין אפגילדונג. ער גלויבט אויך אין השארת-הנפש און אין גילגול, און נאכ'ן טויט וואנדערן די נשמות אריבער אין אן אנדערע דושונג-ליעס וועלט און פיהרען דארטען פונקט אזא לע-בען ווי זיי האבען געהערט אויך דער ערד. אין יעדע נייגעריגענעם קינד ווערט מגולגל א נשמה פון א מענטשען, וואס איז שוין געשטארבען. היות און פאליגען בעזונען פערשידענע מענטשליכע איי-געשאפטען, אזוי קאנען בעלי-חיים שטענדיג אן-ווייזען, ווער עס איז בעגאנגען א מאדד, און וואו הין ער איז צוטלעפן. דעריבער, ווען אן אנדער-הרגיעט א מענטשען, בעדעקט ער איהם מיט א סך שווערע שטיינער, כדי זי היות און פאליגען זאלען נישט קאנען זעהן, וואוהין זיין מערדער איז גאנג-לאפען. די אנדאמאנער זענען זעהר א פאקטישע פאלק און זיי פערמאגן א סך זעהר שיינע מעשה-לעך און לעגענדעס וועגען זייערע פערשטארבענע אבות. זיי אליין גלויבען הייליג, אז אלץ אין די לעגענדעס איז אמת.

די סיאמער זענען אנהענגער פון בודאס הויז

וואס ווערט אויסגעקליבען געבראכט צו ווערען פאר א קרבן, ווערען געבונדען די הענד איבערן קאפ, ער ווערט אונגעקענטעלט ביי א בויס, און מען זאגט איבער איהם תפילות, נאכדעם ווארפט מען אויף איהם א שפיז פון א געוויסען מהלך, און מען צילעוועט זיך איהם אנטרעפען אין דער רעכטער זייט ברוסט. נאכדעם, ווי ד שפיז לע-כערס איהם דורך דאס הארץ און דער קרבן פאלט א טויטער, ווערט נאך זיין קערפער דורכגעשטאכען מעהרערע מאל.

דער זעמאנג-שט פון אינזעל מאלאקא שטעלט זיך ד יגעבורט פון א מענטשען פאר אויפ'ן פאל-גענען אופן:

אויף די צווייגען פו ונהימלישען בויס זיצט א פויגעלע, און קארי, דער העכסטער גאט, שיקט איהר צאפ אויף דער ערד. דארטען ווערט זי גע-טויט דורך א מענטשען, וועלכער גיט איהר אויפ-צוועטען זיין שוואנגערער פרוי. דורכדעם געהט די נשמה פון דעם פויגעלע אריבער אין דעם ניי-גע-בוירענעם קינד, און אזוי ארום איז די מענטשליכע נשמה — א פויגעלע. דערפאר איז ביי די זעמאנג-דער פויגעל פערעכענט פאר הייליג, מען טאך איהר נישט הרגענען און נישט עסען.

אין אלגעמיין, איז לויט'ן גלויבען פון די זע-מאנג און פון די אנדערע מאלאקא-שטעט, די גאנצע נאטור בעזונען דורך גייסטער: אנדערע גייסטער זיצען אין רעגען, אנדערע — אין היץ, אנדערע אין די בערג, אין די טייכען, אין די היות, א.א.וו. די אלע גייסטער עקזיסטירען נאר אויף צו ברענגען דעם מענטשען שאדען, און קענען זייער בייזער-השפעה וועט מען זיך צו בעשיצען מיט דער הילף פון בישוף.

דער טויט ווערט פערמאנענט דורך ספעציע-לע גייסטער פון טויט, וועלכע פיהרען אויס דעם בעפעהל פונ'ם הויפט-גאט, קארי. ווען זיי טרעפען אן אויף זייער וואנדערונג דורך דער ערד א מענ-שען, וועלכער איז שוין רייע געווארען צום שטאר-בן, מעלדען זיי דאס דעם גייסט פלע, און יענער

דער מאלאקער צוטיילט די גייסטער, אונטער וועלכע אלע דערשיינונגען פון לעבען זענען פאר איהם אונטערגעווארפען. אויף דריי קאטעגאריעס: צו דער ערשטער קאטעגאריע געהערען די איבער-נאטירליכע גייסטער, וועלכע וואוינען ערגעץ אין אוימערגרייכבארע מרחקים און בעזיצען גאר אן-אויסערגעווענהליכע מאכט; צו דער צווייטער גע-הערען די נשמות פון געשטארבענע מענטשען און אויך פון עטליכע מינים בעלי-חיי, ווי פון הינט, חזירים, קראקאליען און היינער, און זיי בעזיצען אויך ספעציעלע, שטרענג-קאנאליזירטע פונק-ציעס, און צו דער דריטער געהערען די אלע גייס-טער, וועלכע לאזען זיך נישט איינטיילען אונטער די צוויי פריערדיגע קאטעגאריעס, און זיי בייטען אפט זייערע שטימונגען: אמאל בעזיצען זיי זיך זעהר גוט, אמאל שלעכט, צום גרעסטען טייל הא-בען זיי אבער שלעכטע כוונות. צו זיי געהערען, למשל, די גייסטער פון די שוואים, וועמענס שאר-בענס יעדער מאלאקער ברענגט מיט פון שלאכט-פעלד אין טריקענט איין איין וויין שטוב.

מען דארף זיך ווענדען צו א גייסט מיט עפעס א בקשה, ווערט די בקשה איבערגעגעבן דורך דער נשמה פון א הויז אדער פון א חזיר, וועלכע מען ברענגט אלס קרבן. ווען די מאלאקער ווילען איבערבעטען די געסטער, גראבען זיי אויס א בויס מיט'ן ווארעלעל און פלאצען איהם איין אויף א גייעם צאט — אבער מיט'ן שפיץ אין דער ערד און מיט די ווארעלען נאך אריבען. דורכדעם ווערט, לויט דער מיינונג, געבויט א לייטער, וואס פיהרט זייערע תפילות דירעקט צום הימעל. — שלחים צווישען מענטש און גאט זענען אלע פויגלען, און דעריבער ווערען זיי פערברענט אלס הייליגע בעלי-חיים און מען גיט זיי אפ גרויס כבוד.

נביאות-זאגערן שפילט ביי די מאלאקער א גרויסע ראל, און ביי אלע וויכטיגע ענינים גע-ברויכט מען דעם דאזיגען מיטעל: דערביי ווערט שטענדיג צוגעצויגען צו הילף עפעס א בעלי-חיי, גע-וועהנליך א הויז אדער א חזיר. מען הרגעט זיי און לויט די ארויסגענומענע אינגעווייטען טרעפט מען א הויז בעלי-חיים, ווערען אפט געבראכט פאר די געסער פערשידענע אנדערע קרבנות. ווען א קינד, למשל, ווערט קראנק, שניידט זיך די הויטער אפ די האר און ברענגט דאס פאר א קרבן.

די איינזאמלע פון אינזעל יאווה און פון די וואנדאליען זענען פערעכענט פאר מאהאמער-טאנער. אבער זייער מאהאמערטאנער איז דורכגע-פלאכטען מיט די אבערגלויבערייען און מנהגים פון זייער אלטען היינדישען קולט. זיי גלויבען אויך אין גוטע און בייזע רוחות, האבען פחד פאר גע-שפעטער און האלטען פון גליקליכע און אומ-גליקליכע טעג און פון מישוף.

די רעליגיע פון די ווילדע, וואס בעוואוינען די פיליפינער אינזלען, בעשטעהט אין פערעהרען-חיות און די פערשטארבענע אבות. דער הויפט-גאטסדיגסטע זייערער בעשטעהט אין ברענגען קר-בנות. ביי יעדען דארף געפינט זיך א הייליגער בויס, וואו די גייסטער פון די אבות האלטען זיך אויף. פאר יעדער הויז געפינט זיך א בענקעל, אויך וועלכען מען לייגט אונזע ריין און אנדערע שפיז פאר די גייסטער. זיי רעדען זיך צוואנעם מיט די גייסטער מיט דער הילף פון ספעציעלע שערמיטלעך (מעדיצין). וועלכע פערשטעהען דעם פעטליכען לעבן, ווען דער דארף וויל אין עפעס אן אנגעלעגענהייט, זיך צוואנעמערעדען מיט זיינע געסער, פיהרט מען אונזע דעם מעדיטאן און וואלד, מען שמיטט איהם אויס דעם קאפ מיט איל און מען בינדט איהם ארום האלד אדערען פון בהמות. דאן קוילעט מען א חזיר, און זיין בלוט ווערט דורכגעמישט מיט זאמד און אויסגעזאכען פאר דעם מעדיטאן, וועלכער ריהרט זיך אן. אן דעם געקוילטען מיט אן איינגעוואלטען טינגער. מען הארט אפ א ווילד, און ווען דער גייסט האט זיך גענוג אונגעגעסען מיט'ן פלייש פון דעם קרבן, צוטיילט מען דעם קרבן צווישען אלעמען און יעדער עסט אויף א שטיק פלייש רייערהייט. נאכ-דעם קומען פאר הייליגע טעג, און בעת די טעגן ווענדט זיך דער מעדיטאן דורך מיט די געסער און זאגט אין טראנס, וואס מען זאל ווייטער טון. צווישען דעם באגאבא-שטאם אויף די פיליפי-נער אינזלען הערשט א גלויבען, אז יעדער פאר-מילע האט זיך איהר גייסט-בעשיצער, און ווען צוויי פאמיליעס זענען זיך משדך, וואקסען זיך זייערע ביידע בעשיצערס צוואנען און עס ווערט פון זיי איין גייסט — וועמענס אויספאבע עס איז פון איינע און צו בעשיצערען דאס וואג פאר די גייס-טער, וואס בעשיצען די מלחמה-לייט, בעזיצען א בעזונדערע מאכט און בעזונדערע פרווילעגיעס. זיין למשל, טאך צו זיי זיך נישט ווענדען מיט א חזיר אדער מיט א תפיל קיינער, א חזיר א קריגער, וועלכער האט שוין אומגעבראכט מעה-הערע מענטשען. צו זאג קריגער קאן זיך צוגלייכען נאך א מאן, וואס האט געהרגעט א ליבהאבער פון אן אנאמגעטרייער פרוי — דאס רופט זיך אויך טאך א בריהשקייט, וואס קאן זיך צוגלייכען נאר צו העלדישקייטען אין מלחמה, און ווערט ביי די פראנצאזער זעהר געאכט.

צו די גייסטער-בעשיצער ווערען געבראכט מענטשליכע קרבנות, וועלכע מען נעהמט פון די היילן פון די מלחמה-געפאנגענע, אדער פון די קאמפאטען. אויף דער קרבן-ברענגונג מוזען זיי אלע איר וועלכע האבען אן אהע פון דעם לעצטען יאהר איבערבעטען עפעס אן אימאגליק, אדער אין וועמענס שטימע זאגט אים אמת בעזונגען. דעם יעניגט

פובליקאציע = מעשה רעך / פ. וויטראווער

די סוכה געווען אזוי גרויס, אז רבי בערעני פלעגט אין איהר אריינפאהרען מיט א דראשקע ווייל פון דער טיר ביז דער מורח-וואנד איז געווען א מהלך רב...

האט געזאגט: "למאי איז רבי בערעני מצוירטשערס סוד פה געווען אזוי גרויס, אז ער איז אין איהר אריי-געפאהרען מיט דער באהן?..."

דער שטארקעווער רבי — האט זיך סער-חידושים — "בר אהרן איהר זאלט דאס נאכען, דאס איז דאך א גומא?"

"גלויבט מיר רבי" — האט אהרן מארקוס געזאגט, — "אז איך האב נישט געמיינט חלילה קיין שלעכטס. איך האב סתם נישט געוואלט, אז תנחום זאל בלייבען דער לעצטער ליגנער. איך האב סתם עס געטון דערפאר, אז ווען וועט זיך דערמאנען אן מיין ליגענט, וועט מען כאטש פער-געסען אן זיין ליגענט."

פון תנחומים גומאמאט ווערט אויך נאכדער-צעהלט:

"אמאל" — האט תנחום דער צעהלט — "איז געווען א שפעטער סוכות און אין דרויסען איז שוין סוכות געווען א גרויסער פראסט. איז מיין וויידע — און דער טאטע עליהם השלום — געווען פול עגמת נפש. שטייטש, וואס וועט זיין מכוח עסען אין סוכה?"

איז אבער ביי אונז געווען א גרויסער קוימען, און מיין טאטע עליו השלום אריין א גוטע מחשבה: "מינועס מאכען די סוכה אין קוימען."

ויהי כן.

האב איך זיך אונגעקענטעלט אין קוימען אר-בייטען און צווייגעשטעלט א בריק. דערנאך האב איך געבראכט טראשטישעס און מען האט געלייגט א געדעכטען סך.

האבען מיר געגעסען אין סוכה פיד המלך. נאך האט זיך אנגעהויבען א נייער עגמת נפש: וואס וועט זיין מכוח נעכטיגען אין סוכה?"

איז ווידער דער טאטע — עליו השלום — "אז חכם געווען — געקומען אויך דער מחשבה און מען האט אריינגעשטעלט אין סוכה א בעט. דער ווידע און דער טאטע זענען געשלאפען אין בעט, און איך האב זיך אויסגעבעט אויף דעם טיש — און עס איז זיך געשלאפען פיד המלך..."

דערביי האט איהם איבערגעפירט די ר' תנחום, נג, איז אייך נישט קאלט געווען? — "שוטה!" — האט תנחום געענטפערט — "די מאמע — עליה השלום — האט געהייסן אים אונזען א גאנצע נאכט..."

ביי דיר געווארען א דירת קבע, נג, וואו איז די מוזה?"

דערויף — דערצעהלט מען — האט רבי יא-סעל געענטפערט:

"חלילה רבי! אפיקורס ביי מיר איז נישטא. אצא דירת קבע, וואו מ'ווערט געפירטען ווי אין גאט היינט אפילו דער שלחן ערוך נישט אנטלא-גען קיין מוזה!"

און דאס אנדערע רבי:

"ווען איך זאל חלילה זיין אפיקורס, וואלט איך שוין גראד יא געוואוינט מיט'ן ווייב..."

עס איז בעקאנט, אז דער קאמינקער רב איז אין די שפעטערע יאהרען, "געקאפט" געווארען אויף די פיס און איז געווען געליימט אויף די פיס ביז אין די לעצטע יאהרען.

געקאפט געווארען — הייסט עס — איי סוכה, בשעת ער איז אויסגעגאנגען פון סוכה. דאקטוירים האבען געהויפטעט, אז דאס איז געקומען פון א שטארקען צוג.

רבי'ס און מיט זיי דער קאמינקער רב האבען בעהיפטעט:

געקאפט געווארען פון א "נישט-גוטען" ניווק געווארען פון א "מויק", וועלכען דער רבי האט פל ימי גערודעט ער חרמה.

דער בעלזער רבי רוקח ז"ל, האט אמאל א פרעג געטון דעם קאמינקער ז"ל, וועלכער האט אויך געהייסען רבי שלום:

"קאמינקער רב! האט איהר כאטש געזעהן איינער בר-מחלה?"

האט דער קאמינקער רב געענטפערט:

"יא! איך האב דעם מחבל געזעהן און איך האב איהם תיך דערקענט. ווען איך בין אריי-געגאנגען פון סוכה האט ער מיר אונטערגעשטעלט דעם פוס און איך בין געפאלען."

און רבי שלום רוקח ז"ל האט געפרעגט:

"אוראי געקומען אין דמות פון א דייטש?"

"חלילה!" — האט איהם איבערגעשלאגען דער קאמינקער רב — "אז מויק צום אונטערשטעלען א פוס — איז תמיד א חסיד..."

פון דעם בעקאנטען חסידישען געלעהרסטען א אהרן מארקוס ז"ל ווערט נאכדערצעהלט אזא מעשה: אמאל איז ער געווען אויף סוכות אין טשארט-קאוו. ער איז געווען דער גאסט פון דעמאלטדיגען טשארטקאווער רבי און האט צוואמען מיט דעם רבי, קינדער, חסידים און מקורבים געגעסען אין סוכה.

צווישען די מקורבים פון רבי איז געוועסען תנחום גדול — א יוד א חסיד, וואס איז בעקאנט געווען אלס בר-מגומ, ער האט ליב געהאט צו דער צעהלען גומאמאט.

ביים טיש שמועסענדיג, האט ר' תנחום דער צעהלט, אז ביים רבי בערעני האט לעמער, איז

ביי אפיקורס פון רבנים אין בעלו ביים ערש-טען בעלזער רבי שלום רוקח ז"ל — זענען געווע-טען אכצען גדולים, רבי'ס און האבען דערצעהלט אלעליי מופתים פון געוועזענע רבי'ים.

דער סאנדווער האט דערצעהלט:

"מען דערצעהלט" — האט דער סאנדווער גע-זאגט: "אז ווען דער רבי אלימלך איז געוועסען אין סוכה בשעת גשמים, האט אין אלע סוכות אריינגערגעגעט, נאך אין רבי אלימלך'ס סוכה האט נישט אריינגערגעגעט. א ווארעם ווינטעל האט גע-ווייטעט אין סוכה."

דערויף האט געענטפערט דער קאמינקער רב, רבי שלום ז"ל:

"וואס פאר א קונץ האט רבי אלימלך בעווי-זען אונזעקענסטעלען א שומר, א ממונה אויף איין ארט."

מ'דערצעהלט פון רבי בערעני ז"ל, אז ער איז געפאהרען אין וועג בשעת גשמים — האט אויך זיין וועג נישט גערעגענט. דאס איז א קונץ."

2.

דירת ארעי און דירת קבע.

דירת ארעי — איז נישט חייב במוזה, — דירת קבע איז חייב במוזה.

פון רבי ליב שרה'ס ז"ל ווערט דעריבער דערצעהלט אזא מעשה:

אויף דעם הויף, וואו רבי ליב שרה'ס האט געוואוינט פלעגט מען א יעדעס יאהר אויפשטע-לען א סוכה.

אין שכנות פון רבי האט געוואוינט א חסיד ר' יאסעלע, א יוד א קלוגער און דערביי א שטאר-קער פאנאטיקער און גרויסער מאמין פון רבי — און פלעגט אלע יאהרען עסען אין רבי'ס סוכה — אן אפילו נעכטיגען אין סוכה.

רבי ליב שרה'ס אליין האט נישט גענעכטיגט אין סוכה, מחמת ער איז געווען א שוואכער מענטש. די דאזיגע סוכה פלעגט אבער אונזעקענסטען וואכען-לאנג נאך סוכות און קיינער האט זי נישט פונדערגענומען.

אמאל, אין דער פריה — עטליכע וואכען נאך סוכות — איז רבי ליב ארויסגעקומען אויף דעם הויף, האט ער דערזעהן, ווי ר' יאסעלע עהט ארויס פון סוכה.

"יאסעלע!" — האט רבי ליב געפרעגט — "וואס טוסטו עפעס פעלות תבוקר אין סוכה?"

איהר ווייסט נישט רבי" — האט ר' יא-סעלע געזאגט, — "איך נעכטיג דאך אין סוכה!"

ר' יאסעלע איז געווען צוקריגט מיט דעם ווייב און האט זיך זיין באנק-בעטעל איינגעשטעלט אין סוכה.

"עה!" — האט רבי ליב געזאגט — "יאסעלע — ר' ביזט דאך גאר געווארען א גאנצער אפ-יקורס. נאמט נישט נישט נישט נישט. די סוכה איז

די רעליגיע פון די ווילדע, וואס בעוואוינען די פיליפינער אינזלען, בעשטעהט אין פערעהרען-חיות און די פערשטארבענע אבות. דער הויפט-גאטסדיגסטע זייערער בעשטעהט אין ברענגען קר-בנות. ביי יעדען דארף געפינט זיך א הייליגער בויס, וואו די גייסטער פון די אבות האלטען זיך אויף. פאר יעדער הויז געפינט זיך א בענקעל, אויך וועלכען מען לייגט אונזע ריין און אנדערע שפיז פאר די גייסטער. זיי רעדען זיך צוואנעם מיט די גייסטער מיט דער הילף פון ספעציעלע שערמיטלעך (מעדיצין). וועלכע פערשטעהען דעם פעטליכען לעבן, ווען דער דארף וויל אין עפעס אן אנגעלעגענהייט, זיך צוואנעמערעדען מיט זיינע געסער, פיהרט מען אונזע דעם מעדיטאן און וואלד, מען שמיטט איהם אויס דעם קאפ מיט איל און מען בינדט איהם ארום האלד אדערען פון בהמות. דאן קוילעט מען א חזיר, און זיין בלוט ווערט דורכגעמישט מיט זאמד און אויסגעזאכען פאר דעם מעדיטאן, וועלכער ריהרט זיך אן. אן דעם געקוילטען מיט אן איינגעוואלטען טינגער. מען הארט אפ א ווילד, און ווען דער גייסט האט זיך גענוג אונגעגעסען מיט'ן פלייש פון דעם קרבן, צוטיילט מען דעם קרבן צווישען אלעמען און יעדער עסט אויף א שטיק פלייש רייערהייט. נאכ-דעם קומען פאר הייליגע טעג, און בעת די טעגן ווענדט זיך דער מעדיטאן דורך מיט די געסער און זאגט אין טראנס, וואס מען זאל ווייטער טון. צווישען דעם באגאבא-שטאם אויף די פיליפי-נער אינזלען הערשט א גלויבען, אז יעדער פאר-מילע האט זיך איהר גייסט-בעשיצער, און ווען צוויי פאמיליעס זענען זיך משדך, וואקסען זיך זייערע ביידע בעשיצערס צוואנען און עס ווערט פון זיי איין גייסט — וועמענס אויספאבע עס איז פון איינע און צו בעשיצערען דאס וואג פאר די גייס-טער, וואס בעשיצען די מלחמה-לייט, בעזיצען א בעזונדערע מאכט און בעזונדערע פרווילעגיעס. זיין למשל, טאך צו זיי זיך נישט ווענדען מיט א חזיר אדער מיט א תפיל קיינער, א חזיר א קריגער, וועלכער האט שוין אומגעבראכט מעה-הערע מענטשען. צו זאג קריגער קאן זיך צוגלייכען נאך א מאן, וואס האט געהרגעט א ליבהאבער פון אן אנאמגעטרייער פרוי — דאס רופט זיך אויך טאך א בריהשקייט, וואס קאן זיך צוגלייכען נאר צו העלדישקייטען אין מלחמה, און ווערט ביי די פראנצאזער זעהר געאכט.

צו די גייסטער-בעשיצער ווערען געבראכט מענטשליכע קרבנות, וועלכע מען נעהמט פון די היילן פון די מלחמה-געפאנגענע, אדער פון די קאמפאטען. אויף דער קרבן-ברענגונג מוזען זיי אלע איר וועלכע האבען אן אהע פון דעם לעצטען יאהר איבערבעטען עפעס אן אימאגליק, אדער אין וועמענס שטימע זאגט אים אמת בעזונגען. דעם יעניגט

עם מיינ נייער

א חסידישע מעשה פון א. מ. אינדריי

אין שטאטקער. ביטלעכעווייז האט ער אנגעוויזען טראכטען, און עס שטעהטאין ערשטע נישט געשרי- בען, דאס ער מוז דאס פאלגענדע דעם צווייטן יאר זאגן, ווי פארהערן קיין ארץ-ישראל. ישוב הארץ איז דאך, ד יגרעסטע און געהויבענע זאך, אי דער רבי זאגט, ער זאל נישט פארהערן. מסתמא, האט ער אויף איהם רחמנות, אנטעלערער מענטש, א שווערע נסיעה, אבער ער פיהלט זיך דאך בן הבראה. ער וועט פארהערן.

צוויי ווי ר' אריזק האט איהן גוט געקענט דעם יאטאלינער צווייטן יאר, אשה, האט ער זיך יעדע רעכענט, ער וועט צופארהערן צו איהם און בעסטע ויין ברכה אויף א גליקליכע נסיעה, דער סטאלינער איז דאך שוין פולע ירושלים.

געטראכט און געטון. ער איז אונזעם צום סאט לינער. אבער אויך דער סטאלינער צווייטן יאר האט געזאגט, ער זאל זיך נישט אילען מיט דער נסיעה, אבער די תשובה צו פארהערן האט ר' אריזק נישט באקעממען און סוף, כל סוף האט ער זיך אפגעווענעט מיט זיינע קינדער און איז אונזעקע- פארהערן.

און געווען איז דאס איינמאל א שבת צונאכטס. דער לעכעוויצער צווייטן יאר געווען מיט זיינע חסידים און געפראוועט מלוה-מלכה. מיט אפאל האט ער פלוצלונג זיך פערטראכט און דאן הויך אויס- גערופען: „אריזק האט טאקע נישט געקענט שווי- מען. מעהר האט דער צווייטן יאר געזאגט געזאגט און די חסידים האבען נישט אנגעוויזען צו פער- שטען, וואס די דיבורים מיינען. אויך דער סאט לינער צווייטן יאר האט דערזעלבער צייט צו זיינע חסידים מלאחר יד א זאג געטון: „אריזק האט גע- מיינט, און א נסיעה קיין ארץ-ישראל איז א גלייכ- ווערטעלע. און אויך זיינע חסידים האבען נישט פערשטאנען, וואס די דיבורים מיינען.

שפעטער אבער איז אלץ קלאר געווארען, טאקע יענעם שבת-צונאכטס, ווען די ביינע צווייטן יאר לעכעוויצער און דער סטאלינער האבען די חסידים- דינע דיבורים געזאגט, איז די שיער מיט וועלכער ר' אריזק איז געפארהערן קיין ארץ-ישראל צושמע- סערט געווארען. ד ימענענע ווענען געשרונגען און א טייל האבען אנדערע שיפען, וואס זענען גראד געווען נישט ווייט פון דער שיער, צווייטער ראסעוועט לעבעדיגע, און א טייל, וועלכע האבען נישט געקענט שווימען זענען דערשרונגען געווארען און מען האט זיי צווייטענעמען טויטע און צווייטען די טויטע איז אויך געווען ר' אריזק.

און מען פאלגט נישט א רבין סוף נישט. נישט אומזיסט האט דער צווייטן יאר איהם געפרעגט, צי ער קען שווימען, ער האט זיך פארליט געווען, וואס ר' אריזק שטעהט פאר, עס איז איהם אבער קעגן טיג בעשערט געווען אומצוקומען און ים, וואס- זשע דען האט ער אונזלעכע צוויי גוללים נישט גע- פאלגט? ער איז דאך דאכט זיך, כל ימי געווען א געהויבענער חסיד און האט געוואלט, און א רבין דאך מען פאלגען.

— נישקשה — האט דער רבי א שמייעל גע- טון — אין ים התלמוד שווימסטו גארנישט שלעכט- האט נישט וואס אונטערצופאלען.

— און וואס איז נאך דין נסיעה — זאגט דער צווייטן יאר — וואלטען מיר דיר נישט געהייסען פארהערן. אויך דער עלטער קען מען זיצען אין דערהיים און צוקס ויין בתורה.

— א, ווען איך האב א היים — גיט א זיפן דער חסיד.

— ויפצנען האבען מיר נישט ליב צו הערען, אונזער א חסיד זאל זיפצען. — האט דער צווייטן יאר זאגט — זארגען טאר מען אונזרא און אונזרא נישט. דאס איינציגע מאל, ווען א מענטש מעג זיך זארגען, איז ד יארג, פארזאצט ער זארגט, און זייענע, חלי- לה, געגען רבנו של עולם דאך מען אונזרא נישט. אויב דו ווילסט נישט זיין צוואמען מיט די קינדער, טייל אפ אין דיין הויז א חדר, נעהם אריין אנטאלטע פאר-פאלק אומזיסט און דיר-הגעלד, וועט מען אכ- טונג געבען אויך דיין הויז, נישקשה! אלץ וועט אים ירצה השם זיין בכי טוב.

ר' אריזק האט זיך אפגעווענעט מיט דעם צווייטן יאר איז אונזעקעפארהערן א היים. צופרידען איז ער אבער נישט געווען, די תשובה צו פארהערן קיין ארץ-ישראל האט איהם נישט נאר נישט אפגעלאזען, נאר מיט יעדען טאג איז געווארען אלץ שטארקער.

פראפעסאר מאקס הובערקאלט נאכפאלגער ביים פאלקס-באנדר

שוין לאנג חשק געהאט — א קליינעקייט ארץ-י-ש-ראל! — נאר ביז איצט האט ער דאס נישט געקאנט בעהויפטען, בעת אבער, און ער איז סיי-ווייסי-אלליין — טא פארזאצט ווארטען.

א נסיעה קיין ארץ-ישראל איז יענע צייטען איז אבער געווען א געפעהרליכע נסיעה. עס האט גע- מיינט חרשים-ווייז ויין אין וועג און די סכנה פון נפארהערן איבערן ים איז אויך נישט אונזעקענא- מיטן האנד, פונדעסטוועגען האט דאס איהם נישט אפגעטראקען. די תשובה צו טרעטען אויף ארץ-ישראל-יגען זאמט האט איהם געגעבען בטחון, און ער וועט קומען אל מחוז חפצו. היינט דארטען שטא- צען, ווען די צייט זיינע וועט קומען איז דאך א געהויבענער ענין. איידער ער וועט פארהערן אבער, איז ער גומר זיך מיישט ויין מלחמה דעם ענין מיט דעם לעכעוויצער און טאקע קריגען ויין ברכה אויך. טראכט ער נישט לאנג, און לאזט זיך אונזען צום לעכעוויצער צווייטן יאר, געקומען אהין געהמט איהם דער רבי זאל אויך מיט גרויס חיבה ווי תמיד. ווארט נישט ר' אריזק און דערזעהלעט דעם צווייטן יאר מחשבה.

— צוויי, צוויי, — מאכט דער צווייטן יאר נאכדעם ווי ער האט אויסגעהערט ויין חסד — הייסט עס דו ווילסט פארהערן אין אונזער הייליגען לאנד, נישט קיין עוולה, גלויב אונז, מיר וואלטען אויך געוואלט באשט איינמאל אנקוקען די אדמת-קודש. גארנישט קיין עוולה, גארנישט קיין עוולה.

— הייסט עס — מאכט ר' אריזק מיט שמחה — און דער רבי איז מסכים צו מיינ נסיעה.

— פארהערט דאך נאך נישט אונזען פון ראנען — מאכט דער צווייטן יאר — וועלען מיר נאך פון דעם ענין שמועסען. נישקשה, וועסט מן הסתם דא ויין ערליכע טעג. איידער דו וועסט פון דאנען פארהערן, וועלען מיר דיר זאגען צו מיר זענען מסכים צי נישט.

ר' אריזק האט פערבראכט ביים צווייטן יאר ויין שטייגער איז געווען, א פאר וואכען. אין דער צייט נישט ער, נישט דער צווייטן יאר אפילו איי- מאל נישט דערמאנעט ווענען דער נסיעה.

פארן אפפארהערן אהיים, ווען ר' אריזק איז א ריינגעקומען צום צווייטן יאר געווען א ברכה פרידה, האט דער צווייטן יאר א פערט געטון:

דא אונז נאך, אריזק-סערטע, בקענסטו ע- פעס גוט שווימען?

די שאלה איז ר' אריזק אויסגעקומען זעהר משונה-דיג, וואס עפעס אין מיטען דערינען זאגט קשיא. פונדעסטוועגען ענטפערט-ער.

צווישען די געהויבענע חסידים פון בעריהמטען צווייטן יאר מרדכי מלעכעוויץ ז"ל איז געקומען איי- גער מיטן נאמען ר' אריזק, אנטעלערער יוד בע- קאנט אלס גרויסער למדן און ירא-שמים. ווען נאר ר' אריזק פלעגט קומען צום צווייטן יאר ער אויפגע- נומען געווארען מיט גרויס חיבה און דער צווייטן יאר פלעגט זיך מיט איהם פערברענגען אין תורה-בי- חידות ביי זיך אין חדר.

אין די פריהערדיגע יאהרען איז ר' אריזק גע- ווען אנטעלערער סוחר, וועלכער האט געפיהרט גרויסע עסקים און פערדינט א סך געלט. שפעטער, ווען זיינע קינדער זענען אויסגעוואקסען, האבען חתונה געהאט און גענומען פיהרען א לעבען פאר זיך. האט ער זיי איבערגעגעבען זיינע עסקים און אלליין איז ער געווען יומם ויללה און געלערענט פאר איהם און ויין אשה — האט ער געזאגט — געלעבט איהם נישט קיין חיונה, ער האט ברוך-השם אפגעשפארט גענוג, טא פארזאצט זאל ער נישט געהמען עפעס שפארען אויף ד יעלטערע יאהרען א אויך פאר ויין נשמה? ער איז באמת געווען און געלערענט תורה און נאר לעתים רחוקות פלעגט ער מאכען א נסיעה צום צווייטן יאר פערברענגען ביי איהם א פאר וואכען.

מאכט זיך אפאל די אשה פון ר' אריזק ווערט לא-עליג קראנק און עס נעהמט נישט לאנג און זי זענעט זיך אפ מיט דער וועלט. איז עס פאר ר' אריזק א גרויסער קלאם. געבליבען עלענד ווי א שטיין. פלוצלונג זי האט געלעבט איז ער געווען דער בעל-הבית, מיט אנטעלערער דירה, מיט אייגענע באקעממען-שיקס. אפס אבער פיהלט ער, און ער איז צובראכען. ד יקינדער צעהלען איהם, ער זאל זיך אריבערקלייבען צו זיי, פעהלען וועט איהם גארנישט, ווייל ער אבער נישט. ויין ביי קינדער — האט ער זיך געטראכט — אפילו ווען זיי מיינען מיט א גוטע כוונה, איז נישט גוט. אמה, ער דאך צו זיי נישט אנקומען און קען צו יעדער צייט זיי פערלאזען. אויב ער וועט נישט ויין צופרידען. אבער ער וויל אפילו קיין התחלה נישט מאכען. איידער ער קומט, צו זיי, איז ער דער טאטע, ווי די קינדער, גיט מען איהם אפ כבוד, זאל ער אבער נישט ויין צופרידען מיטן שטענען ביי זיי און זאל ער דארפן נאכדעם ויין פערלאזען, וועט זיך עס ענדיגען מיט א ברוג, טא צי וואס דאך ער דאס?

ר' אריזק האט געטראכט, געטראכט ביז ער איז געקומען ליד גמר — ער וועט פארהערן קיין ארץ-ישראל. ויין אין דעם הייליגען לאנד האט ער

דער „פאראדיז-אפער“

דריי הונדערט גאלדענע דוקאטען פאר אן-אתרוג

(אנפויגד אין דער יידישער געשיכטע)

פון יוסף מארגאשעס

צוואנציגן געווארען פון דעם קייזער נאפאלעאן און ענגלאנד האט דערפאר אויסגעלעגט א שטרענגע בלאקאדע אויף דענעמארק, דאס גאנצע לאנד איז דאדורך אפגעשלאסען געווארען פון דער איבער- גער וועלט.

דעם ערשטען סעפטעמבער האבען די ענג- לענדער אנגעוויזען צו באמבארדירען קאפענהא- גען, די הויפטשטאט פון דענעמארק, און די קאפ- נאדע האט אנגעוואלטען פולע סינף טעג.

אכט און צוואנציג גאסען פון שטאט זענען אין גאנצען אפגעברענט געווארען און איבער צוויי טויזענד מענטשען זענען פון די באמבעס געטויטעט געווארען.

אויך די יידישע איינוואוינער פון שטאט הא- בען גלייטען, געטויטעט איז אפילו קיין איי- גער פון זיי נישט געווארען. אויך זייערע הייזער האט עס אויך גארנישט געשטאט, ווייל די ענגלישע קאנאנען האבען זייערע קילען נישט געשטאט אין דער גענענד וואו עס האבען זיך געפונען די יידישע גאסען.

ווי די יידישע האבען אבער זעהר פיל געלי- טען מאטעריעל, איינער וואס עס איז, אויך דער גאנצער שטאט אויסגעלעגט געווארען זעהר גרוי- סע שטייערען, וועלכע אויך די יידישע האבען געמאט צעהלען, האבען זיך יידישע פרייזויליג בעשטייערע מיט דער גרויסער סומע פון הונדערט און צוואנ- ציג טויזענד קראנען, וועלכע זיי האבען דעם שטאט-קאמערנאנט איבערגעגעבען אלס זייער פריי- וויליגען בייטראג צו די קריגס-קאסעסען.

אניערן פון סינף וואכען פאר ראש השנה, נאך איידער עס האט זיך אנגעוויזען די באמבאר- דירונג פון דער שטאט, האט דער קאפענהאגער ראש הקהל, ר' אברהם ליינדערסדאך, פעררופען אלע אנדערע ראש הקהלים און נאך עטליכע אנגעזע- העכע בעלי בתים צו א וויכטיגער פערזאנלונג. דארט איז בעשלאסען געווארען ווענען דעם פרייזויליגען שטייער, וואס די יידישע געמיינדע

גרויסע מלחמות, אין וועלכע אלע פעלקער פון גאנץ אייראפא זענען געווען פערוויקעלט האבען גע- בישעוועט מיט א הונדערט יאהרען צוריק.

נאפאלעאן דער ערשטער, וועלכער האט זיך ארויסגעפרייט פון אנטאריס יוגעל צו ווערען מיי- זער פון פראנקרייך און דער הערשער איבער גאנץ אייראפא, האט דורך א צייט פון א צוואנציג יאהר געהאלטען אין איין מלחמה פיהרען מיט כמעט אלע פעלקער פון דער וועלט. ער האט אלע געוואלט צווייגען אונטער זיין יאך, וועלכען די פעלקער דא- בען אבער נישט געוואלט טראגען.

די גרויסע מלחמות האבען אנגעוואלטען א סך יאהרען, ביז עס איז די גענענד פון נאפאלעאן געלונגען איהם צו נעהמען געטאנען און צו פער- שיקען אויף אנטאיוועל וואו ער איז שוין פער- בליבען ביז צו זיין טויט.

ענגלאנד איז שטענדיג געווען די הויפט-גער- נערין פון נאפאלעאן און דורך דער גאנצער צייט פון די מלחמות, האט זי געשטיצט מיט געלד און קריגס-מאטעריעל די אלע מלחמות, וואס האבען געגען איהם געקעמפט.

שוין דעמאלט מיט איבער הונדערט יאהר צוריק, איז ענגלאנד געווען די קעניגין און די הערשערין איבער אלע ימים און וואסערען, און נישט איין מאל האט זי געמאכט ערפאלגרייכע בלאקאדען געגען איהרע שונאים, די פערזענלעכע פון דעם פראנצויזישען קייזער נאפאלעאן און האט, דורך איהרע מילע און מעכטיגע שיפען דעם ים צוויי פערשלאסען, און קיין איינציגע שיף האט נישט געקענט אריין אדער ארויס, און איהר דער- לייבענדיג.

ענגלישע שיפען גרויסע און קליינע פלעגען פארטאלירען די וואסערען אין דעם שונאים שטאט זי האבען צוויי גוט סטונג געגעבען, און עס איז אוממעגליך געווען זי צו נארען אדער זיך פון זיי אויסצוגעהאלטען.

אין יאר 1807 האט דאס לאנד דענעמארק באמבאט נאך אים ענגלאנד, עס איז דערצו גע- געווען

שטען, וואס די ראשי-קהל פערלאנגען פון איהם קוים מיט צרות איז עס זי געלונגען איהם צו דערקלערען אלץ, ווענען דעם אתרוג און פארזאצט זיי זענען וויליג צו צעהלען דערפאר און הויכען פרייז.

ער איז אבער פונקט דעמאלט געווען אין א גוטער שעה, ווייל די יידישע האבען איהם געבראכט און גרויסע סומע געלד, וועלכע ער האט גראד דעמאלט זעהר נויטיג געזאגט האבען און דער- פאר איז ער צו זיי געווען לייטזעליג און ער האט זייער ביטע דערשילט.

אויפן צווייטען טאג נאך דער אוידיענץ, זע- נען איבער גאנץ וואפענהאגען געווען אויסגע- קלעבט צעטלעך אין דער דענישער שפראך, וועל- כע האבען געהאט פאלגענדען אינהאלט:

פוי פציג גאלדענע דוקאטען זאגט צו צו געבען די יידישע געמיינדע פון קא- פענהאגען צו דעמיינענען, וועלכער וועט ברעג- גען צו דעם אונטערגעשריבענעם פארשטענדע- א „פאראדיז-אפער“ נישט שפעטער ווי זי צום טאג פונם 16-טען אקטאבער, 5 זייגער נאכמיטאג, — די ווייטערע בעדינגונגען קען מען געוואהר ווערען ביי דער יידישער גע- מיינדע.

קאפענהאגען, ד. 2 סעפטעמבער 1807.

א. ליינדערסדאך.

פרעזעס פון דער יידישער גע- מיינדע אין קאפענהאגען.

ערלויבט צו דרוקען און צו פערפערענליכען גענעראל פעימאן.

א גרויסע רעש פון פערזאנלעכע האבען באאל די צעטלעך ארויסגערופען ביי אלע קריסט- ליכע איינוואוינער פון שטאט. יעדער האט געוואלט וויסען צו וואס די יי- דען ווילען האבען און מיט, „אפער“ און פארזאצט זיי ווילען זיך לאזען קאסעטען פאר איהם און גרויסע סומע געלד, אין אלע פלעצער, וואו שיפער און צוואנטורניקס פון קאפענהאגען פלעגען זיך צוהל- מענקומען האט מען פאר לאנגע טעג געהאלטען אין איין רעדען וועגען דער דאזיגער אויסער- ווענליכער פאסירונג און דעם גרויסען פרייז, וואס מען קען דערביי פערדינען.

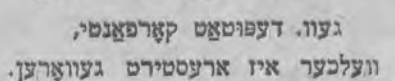
אבער טראצדעם האט קיינער פון די שיפערס וואס האבען זיך דעמאלט געפונען אין שטאט, נישט געוואלט וואגען זייער לעבען און זיך אוועקלאזען אין אויסלאנד, אום פאר די יידישע צו ברענגען „פאראדיז-אפער“.

א וואך איז אריבער ווייט די צעטלעך זענען

(פולק מליינע
 היילדערשע
 יאהרעז) —

דאָס יאָהר, אין וועלכען עס האָט פאַסירט דער
פאַל, וועלכען איך וויל דאָ דערצעהלען, האָב איך

„דאס... יא... ניטשאמא, באַרן, אינזוו-
ניטע... יא. איך... ניטש ווילענדיג, הער,
ענטשולדיגט).
כונסטא איז געווען אַ קאָזאק, אַ פשוטער קאָ-

כּוּוּאָסאַ האָט געהאַלטען פון קאַזאַצקען בלל, און פאַלד ווי ער, און אַנגעקומען מיט זיין „סאַטנעז“ צו אונז אין שטעטל, האָט ער זיך אַנגעהויבען בעמיהען וועגען עפעס אַ שטיקעל תּכּלית.... צופּעליג איז ער בעקאַנט געוואָרען מיט אונזער שטח, די דינסטמאָד מאַריאַנקע, ונפּשׂו חשקׂה בה.... זיין קאַזאַצקע האָרץ איז געפאַנגען געוואָרען אין מאַריאַנעס בעץ... צו ערשט פלעגען זיי אָפּשטעהן אַוועגדען סאַר׳ן טיר, שפּעטער האָבען זיי זיך אַריבערגעטראָגען אויף דער קוכען־טרעפּ, ביז.... ביי דער קאַזאַק האָט זיך ערשלאָגען פון דער קיך אין ער איז דארטען געוואָרען אַנפּאָסטער גאַסט.... ביי אונז אין שטוב האָט מען געוואוסט פון מאַריאַנעס „קאַרירעז“ מיט׳ן קאַזאַק, אָבער מען האָט זיי נישט געשטערט, ווייל.... ווייל געה׳היב זיך אָן מיט אַ קאַזאַק.... און געווען איז עס אין די ייִדישען, ווען אַ קאַזאַק אין אַ ייִדיש שטעטל האָט געהאַט וואָס צו בעדייטען.... די התקרבות פֿון אַ קאַזאַק צו אַ ייִדישע קיך האָט מען

וּבְזֶמְתָּא דְּעִקְמוֹמֵן פֿאַרשטאָג, "לחוף השחר"
וְזֵי טוֹבִיבָה דְּעַר מִלִּינְדֶּר פֿערשטעקט, "וען"
דער האָן קרייט", ער האָט מיטגעבראַכט מיט זיין
אַ באַרג פֿרישען סאָך, ברעטער, וואו ער האָט זיין
צוגעלייגטענע, ווייס איין גרונט, און די סאָבּה איז
געשטאַנען אין בעסטער איינדרונג, אַן אַרעפּאָנאָס אַי-
נעוועניג מיט גרינס - לכבוד ולתפארת...
ס'איז שוין נאָך דעם יאהר אַ יאהר עטליכע
און דרייסיג, אַבער ווען איין דערנאָך אַ סאָבּה -
דערמאָנט איך מיר אַן דעם, קאָמאָט אַן סאָבּה -

היגט צו טאג וועבן זיינע אייניקלעך און איר-
אייניקלעך דירעקטאָרען און הויכע בעזאמטע אין
גרויסע שפיטע-פאמפאניעס אין דענעמארק און אין
דיטשלאנד און דאָס אלעס האָבען זיי צום גרוי-
סען טייל צו פערדאנקען יענער בעקאנטער ריידע-
ר און נוצער עלטער-וויידען פאר דער וויינישער קהילה
אין קאפעהאגנע, כדי זיי צו בעזאמלען מיט איר
אטראָפּ אױף טכנות.

אין נאך א גוט רייטערער דרייבן...
 צעלע פלוצים, שוין גאר פארנאכט, האט זיך
 און ווייטענס בעווייזן א געליכטער וואלען פון
 יכטער געווארען און ווען ער איז געקענט געהן
 ווער און זעהנער, האט מען שוין געקענט זעהן,
 טויב, וועלכער איז וואס אפאל גרעסער איז גע-
 ווייטער זיצט און זיצט מיט א פערד, וועל-
 עס איז אינגאנצען בעדעקט און ווייטער שוים...

דער פלא ואין צו ד יראשי הקהה זעהר נד
פעלענע געווארען, עס האט ווי אפילו אין אנהויב
אויסגעווען צו זיין א זעהר געוואונטע רייווע און
האבען נישט געוואלט זיין דער גורם, אז א
מעגש זאל פאר ווי אזוי אינשטעלען זיין לעבען,
האט א גרויסער סכנה, אבער ווען דער מאטריאל
קען ווי געוויסערע, אז עס איז פאר איהם דערמי
גאר קיין געפאהר נישט אז און אז ער וועט דאס
אויסמירן, האבען זיי איהם בילד געגעבן
זעהן דוקאטען פארשום, אז ער זאל האבען א
הוצאות, אויך א גוט און שנעל פערד האט ער פון
ווי בעקומען, כדי און קענען מאכען די רייווע פון
אפעהאנגען ביז געדענער און צוריק וואס גיכער.
דא אברהם ליינערסדארף, דער ראש הקהל,
האט ער מאטראל מיטגעגעבען א ברייף צו זיינס
א פריינד אין האמבורג, אז ער זאל אויף זיי ר.

זא פערדיגן דעם אויסגעצושטען פריי און צו
 פערשאפען א תולדות דער קהלה.
 ווי אזוי רעכענט איהר דעם אויסצופיהרען
 מיין פריינד? האט איהר אן אברהם לייזערסדארף
 דער ראש-קהל געפירעט, די גאנצענטסטע סעט
 וואס מען קען זאגן פאלץ בעקומען, איז אנגעבליך
 געווען אן אמתל פון הונדערט און פאנצט מייל.
 עס איז איהר איינערס א שייך און ווי דענקט איהר

דער בעלמער מגיד פרעגט זיך איינשטענדיג פאר'ן פראסטען יידען

היסטארישע נאטיצען פון יעקב מארק

האט ער זיך דערוואוסט, אז ד' יאנואר 1930, געבירט און פיהרער פון שטאט, א געוויסער, "שולם", זענען נישט אזוי פארגעלדיג; אז פריער אדער שפעטער וועט ער אנגעפאלן אריבער געלד פון אלמנות און יתומים, וואס האבען איהם אנגעטראפן, כאטש אויסערליך איז דאס נישט געווען קעגנטיג, ווייל דער דאזיגער שולם האט נאך געפיהרט וויין ראש מעשה גביר מיט גרויס גאון, גראד איז דעמאלסט געגאנגען די סדרה, "ויצא", און אינמיטן פון זיין דרשה, ארומגעקוקט די פוסקים פון דער סדרה, גיט ער פלוצים א געשריי: "דאכט זיך, שולם מוצב ארצה", שולם שטעהט שוין אין דער ערד, כאטש, "וראשו מגיע השמים", סאר ליטען האלטען ער נאך הויך דעם קאפ!

אלע האבען פערשטאנען דעם וואונק און מען האט נאך געוויזען בעצייטענס ארויסצוגאפן דאס איינגעלייגטע געלד, פערשטעהט זיך, אז דער גביר האט איהם אנגעוויזען צו פערפאלגען, צו איהם זענען נאך צוגעשטאנען די סוחרים, וועלכע פלעגן האנדלען מיט געשמוגעלטע פריישישע סחורות, ווער מען דער קעלמער פלעגט שטענדיג אנגרייפן און זיינע דרשות, און זיי ארויסשטעלען צום שאנד קלאץ דערמיט, וואס זיי זענען עובר אויפ'ן דינא דמלכותא, און נאך אזעלכע פערשינען. זיי אלע צוזאמען האבען געוואלט איהם פערמיטן פאר שטאט, אבער דער המון, ביי וועמען ער איז געווען זעהר בעליבט, האט זיך איינגעשטעלט פאר איהם און נישט דערלאזט. דער סוף איז געווען, אז זיינע גענוגען האבען איהם פערמיטן ביי דער דארטיגער נאטשטאלטא, אז ער בונטעוועט דעם המון און מען האט איהם אריינגעזעצט אין סטראס, אבער אין א פאר טעג צורום איז אנגעקומען א בער פעהל פון ראסיניער איספראווינק דעם הייליגען מאן תיכף צו בעפרייען.

די גוטע מיינונג, וואס די ראסיניער נאטשטאלט טואט האט געהאט וועגן איהם, שטאמט פון ראסיניער נער פאסט-מיסטער. דער זעלבער האט מעהרערע מאל געזעצט, ווי דער קעלמער מגיד. בעת ער איז געווען אין ראסיין, קומט אריין אין פאסט, קויפט א מארק, צורייסט איהר און געהט ארויף, אינמאל האט ער איהם געפערעט, וואס דאס בער לייט, האט ער איהם געענטפערט בתמיהות. צו טוט דאס יעדעס מאל ווען ער שיקט א בריף דורך א געלעגנהייט, אום נישט צו שטיינען דער מלוכה וועמען עס קאסט אויסצוהאלטען די פאסט. דער פאסט-מיסטער, ווערענדיג תפעל פון אזא גער וואלדיגער עהרליכקייט, האט דאס דערשטעלען אלס קוריאז דעם איספראווינק, און א דאנק דעם האט ער איהם געהייסען בעפרייען.

פאר די דריי יאהר צייט, וואס ער איז געווען אין קעלם, איז ער אויך אזוי ווייט מפרסם געווארען, אז פון פיל שטעט, פון נאנאנס און ווייט, האט מען איהם אנגעבאטען שטעלען אלס שטאט-מגיד נישט גרויסע שכירות. ער האט אבער נישט געזוכט נישט קיין געלד, נישט קיין כבוד, נישט קיין מנוחה, און האט זיך ווידער אוועקגעלאזט איבער דער וועלט וויין א געוויסע. ארומגעוואנדערט איבער 30 יאהר און בעזוכט כמעט אלע יידישע שטעט אין רוסלאנד און אין פוילען. און אומעטום בעהאנדעלט געווארען מיט גרויס כבוד און רעספעקט. אמט, די דעמאלטיגע יידישע צייטונגען (אין מיין די העברעאישע) האבען געפיהרט געגען איהם א גרויסע מלחמה, געמאכט פון איהם א קאריקאטור און בעזוכט אויפצורייזען געגען איהם די "עפענטליכע מיינונג". אבער מ'שטיינט געזאגט, אז גרויסע עס איז דעמאלט געווען זייער גאנצער לעזער-קרייז? איין געפאקטע שוהל פון צוהערער, אין איין איינ-ציגער גרויסער שטאט, איז כמעט אזוי פיל געווען וויפיל זייערע אלע "קוראים נכבדים" צוזאמען! וואס פאר א בעטרעף אין יידישען מאסען-לעבען האט געהאט למשל, מיכל גארדאנס השפלה-לידעל, "שטעה אויף מיין פאלק, גענוג דיר שוין שלאפען", וואס נאר געזעהלטע מענטשען האבען דערפון גע-וואוסט, געגען קעלמער מגיד'ס פאלקס-ליד, וואס וועט ווין, אז משה וועט קומען? משה רבינו וועט תורה לערנען, אהרן הכהן וועט די ברכה מאכען, דוד המלך וועט פידעל שפילען" א.א.וו. וואס טויזענטער יודען פלעגן מיט גרויס התפעלות זינגען אויף אלע שמחות, און וואס איז נאך היינט פערבליבען א פאלקס-ליד.

איינער פון זיינע גרעסטע געגענער בל ימיו איז געווען דער גרויסער דיכטער און השכלה-טרעגער יהודה ליב גארדאן, וועלכער האט איהם צעגליד-גער מאל ארומגעפירטען און זיינע ביכער און איין צייטונגס-ארטיקלען. דאך האט גארדאן אליין מעהרערע מאל צוגעגעבען, אז דער קעלמער מגיד בעזיצט א וואונדערבאר-קינסטלערישע פאזיציע, און ווען ער וואלט געוויזען און רעזיגנען געווארען אונטער אנדערע אומשטענדען וואלט די וועלט רי-כער געווארען מיט א טאלאנטפולען דיכטער. א קראנקער און אריינגעמאטערטער האט ער זיך 70 יאהר בעזעצט אין דער שטאט לידע. ביי זיין ווען, וואו ער איז געשטארבען אין יאהר 1900, אין זיין 72-טען לעבענס-יאהר.

אין דערוועלטער צייט, ווען עס האבען זיך בער-ווינע זיך ערשטע שפראצונגען פון דער השכלה אין ליטע און אין פוילען. די נייגעראקענע משכילים צוזאמען מיט די רייכע אקציוניקעס, אטקופניקעס און פארדייאטשיקעס, וואס האבען אויף'ן חשבון פון דער השכלה אפגעטון אלע עבירות שפולם, האבען איהם געגעבען די בעסטע טעמעס פאר זיינע דרשות מיט וויין פיייערדיגע טעמפערעמענט, מיט וויין שטאר קער, דונערדיגער שטימע פלעגט ער זיי מאכען צו שפאט און צו שאנד אין די אויגען פון זיינע טויזענטער צוהערער. אריינגעהערנדיג אין א שטאט פלעגט ער זיך תיכף ערקונדיגען אויב עס געפינען זיך דארטען די דאזיגע פערשינען, און אזא און ווער איז זיי געווען בעת זיי זענען אריינגעפאלען אין זיין מויל. ער פלעגט זיי עפענטליך אנרופען ביי זייערע נעמען און אויסרעכענען זייערע מיאוס'ע מעשים.

קומענדיג קיין שאוועל האט ער זיך דער-וואוסט, אז דארטען געפינט זיך איינער א יידישער אקציוניק, א גרויסער אפיקורס און נאך א גרעסער-רער בעלי-תאוה און א חזיר-פרעסער, באדל איז זיין ערשטער דרשה האט ער זיך גענומען צו איהם, נישט קוקענדיג וואס דער אקציוניק איז געווען א גרויסער גביר און א תקיף ביי דער מלוכה, און דערענדיג וועגען דער נאטור פון פערשידענע בהמות לייכט נאך: "אויך בין געקומען קיין שאוועל, געה איך מיר ארויס איי גאס און געגענען א גרויסען, פסטען חזיר, קוים וואס ער דערשטעט זיך, דעם קאפ אראפגעלייזען און כרוקעט עפעס אנאויף מעטיגען נאגל, אויך האב זיך אנגעשטעלט פונקט אויף איהם. אוי דאכט זיך, אז איך האב גע-שטאנען, ווי שמערץ און הארצוועהטאג, ער שלעפט זיך בעבער אזוי ארום וויין גאנצען לעבען, טראגע-דיע איז זיך אינמיטען און געווען פערשטאר-בענעם אקציוניק, און זיין סוף וועט דאך ווין, אז ער וועט נאך אמאל מווען אריינקריכען אין ד' פון איצטיגען שאוועל אקציוניק". עס האט געהאלטען, אז מען זאל איהם ארעסטירן; ער האט זיך אבער פריהציטיג אפגעטראגען פון שאוועל בעת ער איז געווען שטאט-מגיד אין קעלם.

גרויסקייט בעשטאנען אין דער ריינקייט פון זיין פערזענליכקייט; ער האט פיינט געהאט געלד בתכ-לית השגה און געלאפען פון כבוד ווי פון פייער — א מאדאליסט פאר "עקסעלאנס" אין קליינע, ארימע שטעטלעך פלעגט ער איבערהויפט קיין געלד נישט נעמען פאר זיינע דרשות, און אויך אין די גרעסטע שטעט פלעגט ער בלויז נעמען וויפיל ער האט נויטיג געהאט פאר די נויטיגסטע הצטרכות און דעם רעשט פערטיילען צו ארימעלייט ער האט זיך בכלל געפיהרט וויין גאנצען לעבען מעשה נזיר, נישט וועלענדיג הנאה האבען פון דער וועלט: אפזאגענדיג פיל שעה נאכאנאנד, זיך וויקען אין טייכען שוויים און יעדען צווייטען טאג נאך געפראוועט א תענית.

פערשטעהט זיך, אז אזא מענטש ווי ער האט נישט געדארפט קיינעם הנפיענען אן וואסווען. און טאקע נישט גענומען קיין בלאט פאר'ן מויל בעת ס'איז איהם אויסגעקומען איינעם צו מוסר'ן, האט יענער געמעגט זיין דער גרעסטער גביר און דער גרעסטער תקיף. ער האט איבערהויפט נישט פער-שטאנען וואס עס הייסט מורא האבען פאר א פער דם, זיך נישט געשטראקען נישט פאר מסירות און נישט פאר דער פאליציי און אויך וועגנ-וואס נתפלעל געווארען, ווען מען פלעגט איהם ארויס-טרייבען פון א שטאט אדער אפילו אריינזעצן אין סטראס, קוקענדיג אויף איהם האט זיך קיינער נישט געקאנט פארשטעלען, אז אין דעם דאזיגען לאגען, אויסגעדארטען, האלב-געבויענעם גלות-יידען, מיט'ן געקיינטשטען שטערען, מיט'ן אויסגער-צויגענעם, שטער-בעוואקסענעם פנים, געפינט זיך אזא שטאלצע נשמה מיט אזא איינער-פעסטען כאראקטער, ער האט זיך אויך נישט געשטראקען אמאל צו ואגען מוסר רבנים און לומדים, וועלכע ברענגען צו חילול השם דורך זייער נישט שעהנער אויפ-פיהרונג אין ענינים ווי אדם לחבירו און זיך ער-לויבט צו זאגען: "א שניידער, וועלכער נעמט נישט קיין יתור, א שוטער, וואס ליגט ארויף א לאטע פון גוטען, שטארקען לעדער, און נא קרעמער, וואס גיט א ריכטיגע וואג, וועט אפער האבען מעהר עולם הבא פאר מאכע רבנים".

דער קעלמער מגיד איז ארויס אויף דער וועלט

סוכה, אתרוג און לולב (פון תלמוד און מדרש)

גאנצע זיבען טעג דארף ווין די סוכה א בעשטענדיג דירה האטען פיינע מעבלעך, ברענג אריין זיי אין סוכה. פון געשרי — ברענג אין סוכה. עסען און טרינקען און אפילו שפאצירען און שלאפען מוזטו אויך אין סוכה.

ר' אליעזר זאגט: 14 סעודות דארף א מענטש עסען אין סוכה. איין סעודה בייטאג, און איין סעודה ביינאכט. דער פערזענלעכער פון אגירס המלך האט ביי איהם געפרעגט: ווי איך, למשל, איך, וואס איך עס נאך איין סעודה אין מעה-לעל בין איך יוצא מיט איין סעודה? האט ר' אליעזר איהם געענטפערט: אלע טאג ביסטו פונדעסטוועגען ממשיך דיין סעודה מיט פערשידענע אויפפריסער-צען פאר זיך. און פאר הקפיה קענסטו נישט ממשיך ווין אפילו איין געריכט?

זו דער ערשטער טאג סוכות פלעגט אויס-פאלען אום שבת, און כדי נישט מטלטל צו ווין דעם אתרוג מיט'ן לולב אום שבת, פלעגט קהל אוועקטראגען ערב שבת די לולבים אין בית-המקדש און די שמיים פלעגען עס אוועקשטעלען, אויך מארגען פלעגען זיי אנדערע פערשייטען זייערע תארוגים און לולבים און עס פלעגט דער ריבער קומען צו גרויסע געשלעכטע צווישען עולם. די חכמים האבען דעריבער געמאכט א תקנה, אז יעדער זאל בענשען אתרוג ביי זיך אינדערהיים.

די פיר מינים: אתרוג, לולב, הדסים און ערבות כאראקטעריזירען פיר פערשידענע סאר-טען יודען, דער אתרוג, וועלכער האט א "טעם" און א "ריח", כאראקטעריזירט דעם טייל פון יידישען פאלק, וואס פערמאגט, דעם טעם פון תורה און דער ריח פון מצוות. דער לולב האט א טעם אבער נישט קיין ריח — דאס איז דער טייל יודען, וואס האבען א "טעם" פון תורה און האבען נישט קיין ריח פון מצוות. דער הדס, האט א "ריח" און נישט קיין "טעם". — דאס איז דער טייל יודען, וואס האבען א ריח פון מצוות און נישט קיין טעם פון תורה. די ערבות האבען נישט קיין טעם און נישט קיין ריח — דאס איז דער טייל יודען, וואס פערמאגן נישט קיין תורה, און נישט קיין מצוות. צווישנפונדענדיג אט די אלע מינים אינאיינעם, ווייט דאס אנו די אחרות, וואס דארף הערשען צווישען די אלע טיילען פון יידישען פאלק.

(בראשית רבה ל.)
געזאמעלט פון מ. ק.

האט מיינט דער פסוק: "ולא יחמוד איש את ארצו" — בשעת דו וועסט עולה רגל זיין אויף ים-טוב אין ירושלים וועלען דיינע בהמות עולה זיך מיטערן אין דיינע פעלדער און קיין חיה וועט זיי נישט מויקן.

עס איז געווען א מעשה. איינער איז אמאל געגאנגען עולה רגל זיין קיין ירושלים האט גע-לאזען טיר און סויער אפען, אז ער איז געקומען צוריק, האט ער אפגעזען, אז א שלאנג, ליגט נע-בען דער טיר און היט דאס הויז מיט דעם הויף. נאך א מעשה איז געווען: אז איינער האט פערזעצט אריינגעוואפען די עופות אין שטוב און איז אויף אוועק אז ער איז געקומען צוריק, האט ער געפינען צוריסענע קעץ אויפ'ן הויף.

און נאך א מעשה איז געווען: איינער איז אוועק קיין ירושלים און האט געלאזען אויפ'ן הויף אקארשט אויסגעריינגען וויין, אז ער איז געקומען צוריק, האט ער געפונען, אז לייבען ליגען צורום דעם וויין און היטען, עס זאל קיינער נישט איהם נעהמען.

(ירושלמי פאה.)
צוויי רייכע ברידער זענען געווען אין אשקלון. זיי האבען געהאט שלעכטע שכנים פון די אומות העולם. די שכנים פלעגען אלץ זאגען: ווען וועלען שוין די יידען געהן קיין ירושלים מתפלל זיין, כדי מיר זאלען קענען אויסליידיגען זייער רייכ-קייט פון זייערע הייזער און אלץ צוגעהערען פאר אנו. עס איז געקומען ד' צייט פון סוכות. אלע תבואות זענען שוין געווען צוגענומען און די ברידער זענען אוועק קיין ירושלים, וואס האט גאט געטון? האט ער, געשיקט זיי מלאכים אין דער געשטאלט פון די ברידער; זיי פלעגען אריינגעהען און אויסגעווען זייערע הייזער, אז די ברידער זענען געקומען פון ירושלים, האבען זיי געבראכט מתנות פאר די שכנים. די גוים האבען זיך פער-וואונדערט: ס'מיינט! מיר האבען דאך איין גע-זעהן די גאנצע צייט דא גופא? אז זיי האבען זיך דערוואוסט דעם גאנצען אמט. האבען די שכנים געזאגט: געלויבט איז השי"ת, וואס האט די יידען קיינמאל נישט פערלאזען...

(פסחים ח.)
פארוואס רופט מען יום טוב "מקרא קודש"? דאס מיינט מען, דו זאלסט איהם הייליגען מיט גוטען עסען און טרינקען און שעהנע בגדים.

(מכילתא.)
"בסוכות תשב"ו מיינט מען, איהר זאלט זיך בעזעצן אין סוכה ווי אין אגאמאטיר דירה. די

מיט אנ'ערך הונדערט יאהר צוריק אין חודש אב תקפ"ח איז אין דעם שטעטלעך ארעניצע, נעבען סלאנים, געבוירען געווארען א יונגעלע ביי אגאמא-מען מלמד, וואס מען האט א נאמען געגעבען, "משה יצחק". אבער דער דאזיגער נאמען איז ביי איהם נאר פערבליבען ווי ער איז אלט געווארען 25 יאהר, דאס הייסט ביי ער איז אנגעקומען אלס מגיד איינעם שטעטלעך קעלם, פון דעמאלסט אן איז זיין אייגענער נאמען אינגאנצען פערנעסען געווארען און אומגעביטען געווארען אויפ'ן נאמען "קעלמער מגיד", ס'איז גאס און ס'איז אין דער ליטעראטור.

ער איז ערצויגען געווארען אויפ'ן געווענהיי-כען אופן פון יענער צייט: צו 5 יאהר אין חדר און נאך בר מצוה אין דער ישיבה. קיין אויפפאלענ-דע פעהיגקייטען האט ער נישט ארויסגעוויזען; ער האט זיך נאר אויסגעצייכענט געגען זינע חברים מיט וויין אומבאטירליכער פרומקייט, מיט וויין געוואל דיגער התמדה, און מעהר פאר אלץ מיט וויין זעלטע שעהנע יוגאן און לערנען, צו 18 יאהר האט ער חתונה געהאט און א הערפייאג שטעטלעך, גע-קראנען אביסעל נדן און געווארען א קרעמער, גע-פינענדיג, אז קרעמער איז נישט אזא רייך-כשרע בעשעפטיגונג ווי עס אויסגעלעבען און אריי-געפארהען קיין סלאנים וזענען עפעס אנהערליכע פרנסה. ער האט אנגענומען א שטעלע אלס מגיד אין א חברה מיט'ן בעדינג, אז מען זאל איהם נישט צוהאלען מעהר ווי א האלבען רובעל א וואך, ווייל ער קאן הערמיט אויסקומען אויף צו דערהאלטען דאס לעבען. מיט דער צייט האט ער זיך ארומגע-זעהן, אז אויך דעם האלבען רובעל, וואס ער בע-קומט, פערדינט ער נישט, ווייל זיינע צוהערער דער המון עם, נויטיגען זיך זעהר וועגן אין זיינע חקירות איבער אחדות הבורא און השארת הנפש. און אז ס'זאלט פיל וויכטיגער און נוצליכער געווען פאר זיי, ווען ער וואלט זיי געקאנט אנהויבען די וועגען ווי זיך צו פיהרען אלס יוד און אלס מענטש און געקאנט אויסבעטערען זייער מאדאל, צוליב דעם צוועק האט ער פערלאזט וויין שטעלע און אוועקגע-פארהען קיין קאונע צום בעוואוסטען רבי ישראל סאלאנטער, צו לערנען די וועגען פון מוסר און מדות אין זיין דארטיג מוסר-שטיבעל.

פאר דער קורצער צייט, וואס ער האט פער-בראכט אין קאונע, האט ער פיל געלערנט פון רבי ישראל דרכים; בעזונדערס, אז די עבירות צווי-שען מענטש און מענטש זענען פיל הארבער, ווי די עבירות צווישען מענטש און גאט, פשוט, ווייל אז מען פערזינדיגט זיך געגען גאט קאן מען אין יעדען ארט און צו יעדער צייט תשובה טאן — ער איז אומעטום דא און אלעמאל פעהאן. אנדערש איז אבער, ווען מען זינדיגט געגען א מענטש, און בפרט אין געלד-זאכען: היינט איז ער דא, מארגען איז ער אנדערשטאן און אינמיטען שטארבט ער גאר אוועק, באום, אז מען קאן די עבירה מעהר נישט גוטמאכען. רבי ישראל, איבערצייגנדיג זיך אין זיין תלמידים אמת'ען יראת שמים, גרויסען סאלאנט צו ווירקען אויפ'ן המון, און געפינענדיג אין איהם דעם ריכטיגען מאן צו פערשפרייטען זיינע אידעען, האט ער אויך איהם געוויקט צו מאכען מגידות פאר וויין קאריערע. די דרשות זאלען בעשטעהען אין לערנען דעם פאלק מוסר און מדות, און דרך אגב בעקעמפן די "הפקרות און אויסגעלאטענקייט", וואס די השכלה האט געבראכט אויף דער יידישער באס.

דאס ערשטע, צו וואס דער קעלמער מגיד האט זיך גענומען, איז בעשטאנען אין אפשאפען פאלשע וואגראן-מאס, און דאס איז געווען נישט קיין קליי-ניגקייט, ווייל די מעהרסטע קרעמער און סוחרים, אפילו די פרומאקעס (און ווער איז אין יענע צייטען נישט פרומ געווען?) האבען זיך שוין געהאט אזוי ווייט צוגעוואונען דערצו, אז זיי האבען געהאלטען פאר א קנאפען אסור דעם געברויך פון א גרויס געוויכט ביים איינקויפען און א קליין געוויכט ביים פערקויפען. זייער כלומ'ישער היתר איז בעשטא-נען אין דעם, וואס די מעהרסטע קויפער און פער-קויפער זענען געווען פויערים, אליין גרויסע גנבים. גאנצע 30 יאהר האט ער געארבייט מיט איבער-מעגליכע כחות, ביז ס'איז איהם געלונגען אראפ-צוגעמען דעם דאזיגען געזאפלעך פון דער יידישער גאס. ער האט זיך נישט בענוגענט בלויז מיט'ן דרש'נען אליין, נאר ער פלעגט אליין ארומגעהען אין יעדער שטאט איבער די קראמען, אויספאר-רענדיג זייערע וואגראן-מאס. אין זיינע פיינעדיגע דרשות וועגען די עבירות פון חילול השם, גזילה און גניבה פאר האלטען פאלשען געוויכט, פלעגט ער אפט אינמיטען דערלאנגען א געשריי: "אט זעה איך פאר דעם דאזיגען דא אין שוהל איינעם, וואס האט פאלשע וואגראן-מאס; איך זעה אז ער ווערט רויט, איהם מיין איך דאס טאקע!"

געבענשט פון דער נאטור מיט אלע מעלות פון א גוטען פאלק-רעדנער, בעזונענדיג א גוואלדיגע אראטאזישע קראפט, א רייכע פאנטאזיע, א וואונ-דערבאר שעהנעם קליינענדיגען ניגון און אזוי קר-קענדיג אויף זיינע צוהערער מיט זיינע צוויי שוואר-צע, ברענגנדיג אויפן, געמישט מיט כעס און רחמנות, — האט ער די צוהערער געהאלטען צוגע-שמידט צו זיך גאנצע 5 שעה, נישט אראפלאזענדיג קיין אויג פון איהם. נאר מעהר פון אלץ איז זיין

100

שטעלעכע לייטע זיין געווארען געווען
אז קיינמאל נישט פורקעקעטע. ווי אזוי אויך קינד
אל נישט פורקעקעטע אז דער ארבייט אז יעד
ער קראנק, וואו אדער דאס קיין שפאר פאר אדער
גוטע עקענס געפונען. אזוי אז זיך עס געד
רעכט.

אין דעם „נו" מוחלתי ושלעגנאל אין טעריס
אין אינטערעסאנטער ארמקעל הענט דעם בערזח
ען הייל-אמעריקאנען קינא-סאמקער שטארק
שטאלק. דער ארמקעל איז געשריבען פאר דעם
בעקאנטען אמעריקאנער שרייבשטעלער דושיס מילר
אעלכער איז אסאל געווען גוט בערזחנטיג. און
שטאלקען וואו האט יא גוט איהם געטראפן
כמעט יעדען טאג. שפעטער איז ער געווען אנגע
שטעלט אין א סטארק אלס שטאלקס סטערעאאר
שטאלקס שטייגונג, דערצוואלט מילר, ביי
זען יא אזוי ווי דער הענטער. מען קען קיינמאל
נישט זיצען פאראויס, ווי אזוי ער וועט ווי פער
זיצען צו א זאך, ווי ער וועט זיך אפרופען וואו
א דערשייגונג.

— קען איך איך אפזעל פערנישט?
— געוויס! — האט זי געענטפערט.
— וואו ארבעט איהר? האט זי מיר געפרעגט.
— ביי אפטינסאן, פיי פיר, אדאס האב איך
ארגלויב — האט איר איהר דערפארעלט.
— איהר האט א נומער פאסטען, דא? —
האט דאס מיידעל נאך מיט געוואונדערונג פער-
טראכט.
— יא, וועס ערשטען אקטאבער הייב איך
אן קריגען 33 דאללער א וואך, אויף שפעט, זיי איך
בא געקומען קיין דאליוואד, האב איך דעם פאסט-
טען געקאכט.

— ר' ברוך מולר — האם דאס מיינען
איהם פערזאנלעך — מין פרוער האט דא נישט
געקריגען קיין גארבייט נאנטע 4 מאנאטען. עס איז
דא שווער צו קריגען גארבייט, ווען מען איז דא פערער
' — ר' ברוך געזעכט! — האט שטאפלן
פארגעפערט.

[illegible]

הוא חפצו נבדלסמן אינסטר אחר השטענע.
דאס א קליי סיל אזא נרויסע פלוצ אינגע, וואס
האפען יאזוי יא געדאסען יא פרענע פראגס. מיר
נענע באקענענע צו א קליינע פארק און יא איר
דעקענעצט אאף א קליי בעקעל. איר האב מיר
הטעל אונטערנערוקט איפער בינע יא נע, פיר
קיינער וואל מיר נישט דערקאנענע און דאס ביידע
האט מיר דערשעלט ווענע יא און איהע צורא.
— דיר געפעלט קאלאפארניע ? — האב מיר
איר געפרעגט.
— יא מיר האבען געהאט יאזוי פיל צורא און
נערהיים, און ציטאז, און איר ביי נענע נליקליד

אומקעפונגסדיקע. דער טאטע האט געזאגט אַ נאָרשע
פאָרם, אָבער פֿלוצלינג האָט זיך אַלץ איבערגע-
טערנט קאָפּער.
עפֿעס שלעכטס האָט געמאָכט פֿאַסערע, וויל
פֿים געדאַנק געלייג האָט זי אַיפֿגעשלידערט, און
האַב געפֿיטען דעם געשפּערע.
— און וואָלט זיך וועלען מיט דיר זייערע
אָמל אין אַוועק, מיר וואָלטען געקענט זיי פֿריי-
— און וואָלט דיר ליב געהאַט, האָט זי גע-
ענטפֿערט, אייב דו וואָלט נאָך געדען זום זי מיר-
זי האָט דאָס געזאָגט אַזוי שרעקליך, און און

עזן פון א יוד

דערצעהלט פון דער בעדיהמט

געשריבען ספעציעל פאר'ן נייעם פא

פון אונזער עשירום אין ראפטן יוד רס געלויבט ארום

אמנוער וואוינאג, מיר האבען דעריבער געמאכט
דערען אמנוער וואוינאג. צוליב דעם וואס מיר האבן
גענו עשילט אין א ווערטעאטער אין וואס
האבען מיר געהאוינט נישט ווייט פון וואס, אבער
צוליב דעם גיבן האבען מיר אן אריינגעצויגען אין
שטאט אין א האטעל און פלעגן קומען צופארער
אין שטאטער צו די פרעסע און צו די געשטעלענע
דאס געלד האבען מיר נאך אלץ געהאלטען
אונזען אין קליש און פון אויפן עס צוגעדעקט מיט
שטויבער וועל אין שווארץ.
זעהענדיג אז די געשעפטער זענען אזוי גוט
האט יאזעס וואסגעקליבען די פעסטע כחאף פון
דער שטוב און אז אפערענטען אויף זיין חשבון
און מיר אלע וואסמען זענען געפארען קיין בראזיל

והוא מור האפסע נעמאכט א סך געלד און געדאמאפיר
מאכט.
אונזערע פארשטעלונגען פלעגט פשוטא ווער
רעו אויף פון דער הייזשער אינשטעלונגען און שטאר
דירעקטער וועג. ווערע געשריען "עמיליא" נאך
יעדער פארשטעלונג קלינגט מיר נאך היינט אין די
איערען און די גלחזנער איינען און ווערע פראג
וואפאטשערייע, ווען זי האפען אונז פערליט נאכ'ן
שפילען האט זיך אהן שטארק איינגעקרוצט
און זי האט אן עיניקלען און גלייכעלעך געזאגט
און זי האט אן עיניקלען און גלייכעלעך געזאגט

[illegible]

— אך הצב וזך באקטנס מיט א לעדן כער
דעלט איינמאל און א סארדעגעוועלעכע זי האט
געארבייט ביים סיפאן קאזא האט ערדאנגט קונדע
סארדעוואסער. איז זי אדאן ארוינגעלאפען אומ
טרינקען א סארדעוואסער. זיך האב יישט געהאט
קיי רעקעל אדער קיי שוואסעל אייז וזי, קיי
העמדעל איז געווען אפגעשפילעט און איבער דער
סעג זי איז געווען נישט געקארמט. איד בין דער
כאלט געווען און געהר נישט קיי פערדליכער שפיר
מאג און בין ארויז און יענער קראם שטאט אים
ארוינגעלאפען.

— פונקט, ווען איר האבט געענדיגט שרייבען
מיין וואסער, האט דאס מירקעל געוואלטען ביי
פערמאנען די קראפט. ווי האט ער איר פרייער גע-

אונזער נידעריגסטער רעפערטאר האט גע-
מאכט אנהייבן דער נישט נאר אין וואסער, נאר
וואס אין נאר געשלאגען א טרופע, ועגע פאר דאס
אנגעקומען מיטעם, און מיר זאלען אריינקומען. יול-
יוס האט איינגעקליבען צו פאררען צו דער טור-
פע, האט האט געשפילט אין וויין געבורט-שלאג-
ביאליסטאק. די טרופע און געווען א חברי-ישיבה
און אין איהר האבען זיך געמיינט די נערמאנ-
בולמאך גערשטענאנג, זולבערקאסטען, פריי-
טקלאריש, פאנעלעסט, פארערמאן, קאריוול, וואר-
נאט, ויסען, צאנזע, וויסנשאפט א.א. דאס וועט
אלץ געווען זייער אייגענע אקטיווע. א טייל פון
וועג נאר האט ארויס פארן פון יודישען טעא-
טער אין וואסער.

פון אונזער עשרות און האפען זיך דאס געווען און
אונזער האלדאג. מיר האפען דעריבער געמאכט ענד
דערע אונזער האלדאג. גיליב דאס וואס מיר האבן
געזאגט עפילט און א ווערטעטעטער און וואר
האפען מיר געוואלט נישט וויסן פון דאס אבער
גיליב זיך גנבים האפען מיר זיך אריינגעזאגט און
שטאט און א האטעל און פלעגן קומען צופארע
און טעאטער צו די פרעסע און צו די פאליטעלענע
דאס געלד האפען מיר נאך אלץ ערשטע
אונזער און קיין און פון אויפן עס צוגעדעקט מיט
שטויבער העל און שווארץ.
ווערענדיג אז די טעלעפאן געלען אויף נאם
דאס וועלכע אונזער האלדאג און געמאכט דאס
אונזער און קיין און פון אויפן עס צוגעדעקט מיט
שטויבער העל און שווארץ.

דער טרופע אין זיין אפערענטומען איז פון דאס
אין מיר אלע צוזאמען זענען געפאדען קיין גראדע
וואו מיר האבען געמאכט אן אן געלד אין געזאמלע
פאכר.
אונזערע פארשטעלונגען פלענען פונדאט, ווער
רעט אויך פון דער הייזער אינעלענגען און שטער
דירעקטער זענען, ווערען געשרייען, "עמליח" נאך
זעהער פארשטעלונג קלינגען מיר נאך היינט אין ד
אזערען און די גליהערע אייגען און ווערען פראג
וויספאטשערען, ווען זיי האבען אונז העלפליש נאכ
שפילען האט זיך און שטארק איינגעקרוםט און
און וואס אן ערליי און גלייבן און גלייבן און גלייבן

נעספארדען צו זיין וואו וואלטן אליין, און בין גע-
בליבען א קורצע צייט שפילען אין זארגש, די אמ-
סיקאנטער גלוקען. אבער נאכדעם ווי וואלטן האט
דארט געמאכט א גרויסען דערפאלג, בין איך אויף
געקומען צו דער טרופע.

דא האבען מיר אויסגעפיהרט איינער נאכאנ-
דערם דעקענטראל און דא בין איך צום ערשטען
מאל אויסגעטראסען אין די ערשטע דאלען פון דער
אלע פיסעט ווי „מאסרקע" און די „שחופה".

„פערטא" און „דער אימפעקאנטער" א. ד. גל.

די נעשעפטען דא זענען געווען אויסגעוועהט
ליד נוסע מיר פלענען פערדינען צו 300 ביי 600
אויספאל א זאך. דאס געלד פלענען מיר אריינשלי-
סן אין א פאלס, נאכדעם וועט איר אומגעוואונען

דאס רעכט אויף ליבע

די פרוי וויל נישט מער ווי א „געבורט-מאשין“

קאנטרעס פאר סעקסועלע רעפארמען אין ווען

איצט אין נישטאס וואס מ'האט צו האבען, און מענטשהייט וועט ביסלעכער ווייניגער און מער וועט פערזאנלעך ווערן וואס א מידעל פערקערט, ווי ווערט צו נעדיגט פונעם „איראפע לייט" פון איבערפערקערטונג און מיליאנען מענער שוין געפונען נישט קיין ארם אין לעבן.

— מ'וואלט די פרויען האט אויפן קאנטרעס אויסגעווען דער פאנאטאלישער שריפטשטעלער וויסנאר כארעקטער — „געבורט-מאשין" (1) דאס איז דער „אין ווען" ווי פאלטן די דאזיקע עצה, קענען אסאך ווערן וואס נישט געפונען קיין ארעם, און די סעקסועלע פליכטן איבערגענומען.

כאנטרעס פאר סעקסועלע רעפארמען און נעמלעך

אויף דער עסטראדע, א נישט געפונענע נישט געפונענע, האט זיך אויסגעהויבן א נאך אלטע זקנה. דער פארווערט פון קאנטרעס פאר סעקסועלע רעפארמען, פאראן מאנאס וויסנאר, צעפיהרט די הענט.

— וואו וויר רעדן! — הערן זיך שטימען. און די אלטע לאזט זיך לאנג נישט פונעם. אין א שטענדיגן ליטעראטורער שפראך רעדענען זיי ווערן דעם, וואס עס איז געווען אסאך, ווען ווי און נאך געווען זינג.

— נאט מיינער, ווי נאריש מיר ווערן געווען! ווען איז נישט א קוק אויף די היינטיגע פרויען... ביי צו דער חזונה ווערן מיר געווען אזוי וואס מיר קענען אונזערע, וואס האט א שיינע צו דער היינטיגן! אין דערנאך — קיין, א שלאפטיגער קינדער, מיר פאסטער, אפאפער פלעגט מיר זיך גען, און איך מ'האבען יא סך קינדער, ווייל איך ווער קינדער פירן צו האבען וועלכער ווערן דעם, און מ'קאן אפשוועלען די שוואנגערשאפט, האבען מיר קיין אונזונג נישט געהאט, מיר וואלטען דאס אויך געהאלטען פאר א שווער פערברעכען לויט נאט און דעם קינדער...

צום סוף פון דער רעדע איז די אלטע מיד ווארען אזוי געווען, און פון דערנאך האט זי מער נישט געקענט רעדן. מ'האט געוויינט אויך פיל אנדערע פרויען: ווי האט אנגעהויבן עפעס א ווער עמפאטירלעכע סטרוקע, די פרויען וואס מער נישט ווי א געבורט-מאשין! — האט געוואלט זיך אויסגעצייכענען דעפערעס פרויערס האבען כריידינג.

דאס געפאסט „פראכטער ווי און מער ווי א" האט געטוישט פאר די פרויען פון היינטיגע פער יאר, ווען ס'איז נישט געווען קיין אונזונגס-מאשין און קיין אנדערע נישט, ווען קינדער ווערן גע- וואקסען, ווי דאס נארא איז פערל און מ'האט זיך נישט געדארפט ברעכען דעם קאפ ווערן ווער צוגעפאסט. דאס, וואס האט געטוישט אסאך, האט טויג נישט אין איינער צייט. די מאדערנע פרויען ווערן ווער ווייט פון די ביבלישע אומאסא שרה, רחל און לאה און אפילו פון די מיטעלאלטערליכע לוקרעציעס. ווי ווען געווען געווען געווען מיטגלידער פון דער געוועלשאפט, געווען מיט די מענער געווען ווי זיך אין געוועלשאפטליכע פליען און מ'קאן נישט פארדערן, און ווי וואלטען ווער איינצונען געווען ווער איז דער ליבערונג פון געוועלשאפט, א שטייגער, האט געפארעט, און ווער פרוי וואלט האבען וועס קינדער.

מיט א יאהרהונדערט צוריק האט מען נאך געקאנט מאלא האבען, און די מענטשהייט וועט אויס שטארבען אבער וועט דעגענעריירט ווערן. אייב וועט נישט געווען געווען געווען (א ספילען דאס דעמאנסטראציע געזאגט, מערדער און הונדערט ווערן נאך נישט געווען געווען געווען, שטודיעס האבען געפונען וועס איבער דער גאנצער ערד, צו וויינענדיג מיליאנען קינדער, די שטערבליכע איינע לעבען געווען געווען פאר די געבורטן, איינע לעבען געווען געווען געווען געווען, ווי ווערן נישט און היילפלא געווען קראנקהייטער, ווי ווערן ווערן און עלטערדיקער, ווי לעבען פיל לענגער, אין 18-טען יאהרהונדערט, און דער דורכשניטליכער לעבענס- עלטער פון א מענטש געווען 36 יאהר, אין 19-טען 46 יאהר, אין 20-טען 57 יאהר (די שטערט ווערן גענומען פונם רעפערעס פון דער פולער).

קיין פראפאגאנדע פאר אסקעטיוס — ווייט נישט! ס'וואלט געווען א פערברעכען צוגענומען פון די מענטשן די גרויסע געטליכע מחנה — די ליבע וואלט זי ליבען, אבער... מ'דארף ווי לערנען אויס מיהערן די פאלטן פון ליבע.

מ'דארף פארדען לעגאלאציע פון די אפאר טען, נאטירליך מיטן צנטיל פון א דאקטאר! — וואס כארעקטער, פראנקרייך און אין דער היינטיגער שטארק אפגעשטאנען, און אפארטען ווערן „מאדא פערפאלגט לויטן געווען, דאס וועלכע איז היינטיג לאנד, ענגלאנד, עסטרייך און צפון און נאך אייראפע. מ'דארף אויסהויבען א בונט גענוי דער דאזיקער צעקלער-געוועזענע.

ס'איז וועגן, און דאקטאריס און סאציאלאגע וואלטען פארדען פאר דער פרוי דאס רעכט פון צווייטען מיט איהר קערפער (מאדערניזם) ראטאט, „וויין קערפער געהערט צו דיר", מ'דארף האבען, און דאס וואלטען פארדען די בייזע מיד טען, ווייל די „ברכה פון היינטיג", דאס הייסט די גרויסע צאחל קינדער, פאלט צו לאסט מיטטענס אויף די ארעמע שטימען.

ווי. מ.

ווי אזוי ווערט איינגעמאנט דער אומזאץ-שטייער ביי האנטווערקער?

א סעקטן פון א ליטעראטור, דאמאלס הייבט אן דער פערסאנלעכע צו לויפן פון איין בעמאנט צום צווייטען ביי א טאג פאר דער ליטעראטור, אפילו לעצטען טאג הייסט מען איהם אפגעפערן א ביסל אומא ראטעס, נישט האבענדיג קיין ברירה, שרייבט מען אומא ביטע און מען פערקומט די ראטעס, פארנט מען זיך אין אלע וועגן, מען פערקומט מושפאט און מען צוהאלט די ערשטע ראטע.

כאראקטעריסטיש ווערן די פערשע ענט פערס, וועלכע מען פערקומט און פונאנס-מאט: מען וויינט למשל דע סעלמלאכא א פראטאקאל, וועלכע בען דער האט נישט אונטערגעשריבען, און ער ביי שטעטיגט צו 2 און 3 מענטשן, מען הייסט מ'האט איינצוצעהלן די קאנטאס איינצו-לעבען, און פארנט מען ווי פערטענען וויפיל און ווערן איינצו-לעבען וועט מען ווייטער שטעטען, עס איז פערקאנט א פאל ווי א קירשנער איז שולדיג געווען 445 גילדען אומא-שטייער פון דעם 120 גילדען ראטעס, צו די קאנטעס איז צוגעגאנגען 27 גילדען צינדען און פער דער נאטשעלעכע פונאנס-מאט צום האט ער געוואלט איינצוצעהלן קורס די קאנטעס האט ער נישט פערמאגט מיהער ווי 100 גילדען, האט מען פון איהם דאס געלד נישט געוואלט צוגעבען, נאר עס ס'איז ווי די פאלט סאטע, וועלכע פאלעט ווערן נישט פארמאגט, און אפילו אויף דער הארד ווערער האט נישט קיין געלד אויף דער ערשטער ראטע, ער האט נישט אפילו אויף דער מאדעס צו דער ביטע, דאמאלס פערקומט מען אומגע-מאכט-אלץ, וואס מען וואלט סעקועסטירט, ווער מיר געווען, וואס מיר רחמיס, צאחל שטייער.

אין ארכיוו פון לאדער האנטווערקער-פערמאנענע ווערן גענומען פארטע פאלען פונעם ווי סאטע: ווי איז די האנטווערקער-קאמער מיט איהר ווארן פארן וואוילען איז שוין פון לאנד פאר מיט וואו ווערן די יידישע ראטעסער מיט ווער קאמער לטובת די יידישע האנטווערקער?

אבסערוואטער.

דעם נאך פון היינט, — פארוואס ווי האבען נישט אויסגעקויפט קיין פאטענטען אין יאהר 1927 (צו פליב די האנטווערקער-קאמער), און דערפאר קומט מען שוין פערטע אויס אומא פאטענטען. א געוויסע צייט נאך דער קאנטראלע בעמאנט מען צוגעליקט א „נאקאט פלאנטאטיוו" עס ווערט דעם פערסאנלעכע פונקטער פאר די אומגע, ער גלייבט נישט זיך אליין, שוידער האט ער נאך מאכט אומא איינצו-לעבען, ווי עס שטאמט דער פונאנס-מאט: און ער וועט זיך ווערן שווערן קומט איהם פונקט אויס א העלפט אדער א רייטעל, איינצו-לעבען ארבייט מען 3-4 חרש'ס אין יאהר, מען פערקומט וועקסלען פאר ווער ארבייט, וועלכע ווערן שווער מען נישט געפאלט, און דא נאך אומא ס'איז אומא, שרייבט מען א קערס, מען רעדט אראפ פון הארצען פארן פונאנס-מאט און ווי פאר א גוטע יאר, און מען פערקומט זיך אויף נאך ווערן, איהר פערקאנטמאכונג און דער פונאנס און מען... האט, אלץ יאהר, אפילו וועט מען דאך נעמען און אסאך וויי, טענה.

עס געהן אפער ווערן חרש'ס ער פערקומט נישט קיין ענטפער, אנטשטאט א ענטפער בעמאנט ער א „נאקאט" שוין מיט א רעסענע-אומא וואו אפילו פונעם יאהר, אפנים די לאנד פער- בעמאנט זיך פון יאהר צו יאהר, דערווייל בעמאנט זיך דער סעקועסטירט און שרייבט איהם איהם אלץ וואס ער מען אויסגעבען און ס'איז נישט אפגעשריבען און מעלדעט פאלד דעם פערסאנלעכע

דעשטקלאסירטער שטייער-אטעלידער

פון א.ח. קוטישנינסקי פאמארסקא (שטעטיג) 3

מאכט בעקאנט, אז צום ווייטער-סדזאן ווערט אנגענומען אדערליי בעשטעלונגען ווי אויך פאר צווייטע אומא-שטייער-אטעלידער, קומט אן איינצו-לעבען איין!

A. CH. KUCZYNSKI, Pomorska 3.

אלזשיר, צו דער יונגער יונגער איז געשטארבען. מאקס האט אלץ אויסגעצעהנט די לעצטע געגב פונם געמיינליכען אפער גליקליכען שפיל, אבער מאקס-גענוועזינע האט זיך איהם אויסגעוויזען, צו ערגעץ פון דערווייטענס קוקט אויף איהם מיט שפאט דער פערקשטער מארקוס קאסטאן.

קאפיטעל צוויי-און-צוואנציג

דער ענין ענטוויקעלעט זיך...

עס האט זיך געזעהנטערס דער לעצטער אקס פון דער דאמא, און ער האט געדארט אפער שפילט ווערן איהם „גוטערמאן-הויז". דער דאזיקער פאלאץ איז שוין פון לאנד פאר הייסט און פערפונטערט געווארען. אומגעטום איז דא געווען שטייב און שמוציג, א סך שויערן ווערן געווען צובראכען. אומגעטום האט דא געווערשט שטייבלייט און בית-הקברות-עלענד. ווערן דעם הויז האט מען זיך דערצעהלט די פערשידענעס פאנטאסטישע געשיכטען. מ'האט זיך דערצעהלט, אז אנט-ביי-נאכט בלאנדזשעט גוטערמאן איהם איבער די פינטערע קארדאדען, און אז ער איז שוין איינגעגען מושפאט, אין די קאלטע נעכט האבען פערשידענע פער-דעכטיגע פערשידענע געזעהנטע און-העם פערווארד-לאזטען טויער.

נישט געלייגט קיין אסאך. גוטערמאן גופא האט פאקטיש, אויף גארנישט מיט וויין רעוואלוציע האט זיך נאך אפער אויף א מינוט נישט געשיידט. ער האט געטראכט ווערן דעם, צו עס איז נישט כדאי, אז לעצט וואו ווערן ווערן דעם געגב אין קעלער, אבער ער האט דעם סוף דערווייט-גער-האלטען פאר זיך, כדי אויף-איהם אלץ-צו געניסען פון דער פרייד פון נקמה.

פאמארסקא (שטעטיג) 3.

ער אויסגעשיידט — די „דריי מאלפערס". גוטערמאנס אויגען האבען מיטגעהאט גע- גלאזעט.

— איך האב אייך געוואלט, אז מ'דארף זיך דערשטיקען, ווי די שרצים! — האט ער געזעט פערט — דאס איז דאס איינציגע, וואס מ'קאן דאן טון!

— איך בין גרייט צו מאכען אלץ! — האט לעאן ארויסגעזאגט כמעט.

ביינא לבית, בעת לעאן האט גערעדט מיטן געהיים-געזעצט און מיט גוטערמאנען, האט שטייגער-סקי געזאגט וויין מלאכה אין דעם געוועלעלע פון די „דריי מאלפערס".

ער האט אפגעווייט דעם גרויסען קוהלעך-הויפער, און פריי געמאכט דעם דורכגאנג צום „גוטערמאן-הויז", וואס איז געווען פערשטייט מיט פרישען צעמנט.

ער איז אריינגעקראכען אין דער פינטערעניש פונם קעלער, און ארויסגעשטעלט פון דאס דעם אריינגע-דזשיקאטאס, אומגעלייגענדיג איהם, ווי א זאך אין א ווינקעל.

ער האט איהם ארויסגענומען די שטאטע פון מויל, וואס מ'האט איהם אומברענגט-דיג אריינגע-געשטופט.

א פערברענגער איז דזשיקאטאס געלעגען און ער האט זיך שוין געפיהלט א סך בעסער, ווי בעת דעם פערטער, ווען ער האט ארויסגעפאלשט פאר די „מאלפערס" אלץ זינגט סידות.

ער איז אבער נאך שוואך געווען, און די שטיי-מאג איז ביי איהם געווען א געפערליכע. ער איז געווען כמעט ווי זיכער, אז וויין גארל איז שוין א פערטענע, און אז ער וועט שוין קינמאל נישט ווערן די ליכטיגע זון.

איינצווישן וואס מאקס אפמאן געמאכט דעם אויספיהר, אז נאך די גייט-געדארטע רעוויזיעס, איז דער קעלער דאן אויף א געוועסענער צייט נישט קיין זיכערער מקום.

ער האט אפגעשטעלט מעקאנא א יידישע פון

די פערשטאלטענע

גרויסער ראמאל פון ליידיענשאפט ליבע און פערברעכען

42) גרויסער ראמאל פון ליידיענשאפט ליבע און פערברעכען

נונג פון די ברידער! — האט לעאן פארגעלייגט. אויך דאס האט מען שוין געמאכט, און — גארנישט... הכלל, אויב איהר וועט האבען עפעס נייט, ס'קלינגט אן צו מיר אין ביהרא... פון אונזער ווייט וועלען מיר טון אדאס-מעגליכע... אזוי!

ער האט נאך געהאט — דער געהיים-געזעצט, הייסט עס — א סך ארבייט.

ער האט געדארט צו ברענגען אין בעזענונג דעם גאנצען פאליציי-אפערטען אפארט.

דאס אונטערזייען מערין האט זיך פאר איהם נישט אונטערשיידט פון א סך אנדערע פערברע-כעס פון דעם מיין.

פאר לעגען האט אבער איצט גארנישט עק-זיסטירט אויף דער וועלט, וואו דער דאזיקער מווא-זיגער געשעהעניש.

ער איז געווען מער ווי אייבערזייער, צו מערין האבען אונטערגעווייט די „דריי מאלפערס", און פון איהר לעבען. דאמאלס א מווא-דייטע סכנה.

ער איז גרייט געווען צו לויפן אין די גאסען און פרעגען ביי יעדען דורכגעווער, שרייבן, פיל-דערן און יאמערן פאר יסורים.

אין ווער פערדעכטיג געוועלעל! — האט לעאן געזאגט — איהר מוזט זעהן, ס'וואלט אומגעדינט אדורכגעפיהרט ווערן!

— גוט! — האט געזענטערס דער געהיים-אנגעס — איך וועל עס שוין אדורכפיהרן! פער-לאזט זיך אויף מיר!

אין א שעה שפעטער האט ער שוין געשיטערט און דער פאליציי-נונג פון נאך צוויי אגענטען אין דעם קעלער פון פערדעכטיגען געוועלעלע, לעאן האט מיט גרויס אנדאה און אומגעוואלד געווארט אויף דער גאס.

אויב קעלער האבען זיי קיינעם און גארנישט נישט געפונען א חוץ א גרויסען הויפער קוהלען, מיט וועלכע עס איז געווען פערווארפען איינע פון די ווער.

דער ברוינער פון די אפמאנט עקאנאמקע, שטיי-געלסקי, ווען די „דריי מאלפערס" האבען בעאויס-טראגט צו פאלעצטעווען איינס געוועלעלע, אין גע-ווען מווא-דייג אומגעווארען פון דער רעוויזיע, און ער האט הויך פראטעסטירט, פערדעכטיג זיך אויף זיין כשרות און אנטשענדיקייט.

לויף האט ער געפאלט, און די אגענטען זענען שוואכ מיט גארנישט.

— זי איז דאס נישטא! — האט געזאגט דער געהיים-אגענט צו לעגען — איך האב אויסגע-נישטערט איינס גאנצען, און איך קאן זיך שוין די זאכען.

— מ'דארף נאך ספאט א מילי-און דער וואר-...

טויך = איז קארט-לאגער B. GUTTER

באוראמיעסקא 4, מאנטאג, 1 שט. מעל. 128-10. עקזיסטירט פון 1902.
עמפאנעלט צום קומענדיגן סעזאן אין גרויסען אויסוואל פון אומגעפער
הערען-שטאמען פון די בעסטע קוואליטעט, לאדער, טאמאטעס, פרויען,
גלייכער און אויסגעצייכענע צו שטרענג פארברייטן-פרייען.
הורט און דעמאלט
הורט און דעמאלט

באנדיטען-אנפאל אויף יידישע סוחרים הינטער דווייטש

געבונדען, בערויבט און צושלאגן ביזן פערלייז דאס בעוואוסטזיין

(—) נעכטען איז אויפן שאסע צווישן לאדן
און לאוויטש אויסגעפיהרט געווארען א דרייטער
באנדיטען-אנפאל אויף דריי יידישע הויזערער זע-
ליג און ראובן גאלדשטיין און שלום געוויכט, וועל-
כע זענען געפארהען מיט א ריכטיקע סחורה אין דער
ריכטיקער צו לאוויטש.
ווען די סוחרים האבען זיך געפונען נישט
ווייט פון דארף דאמאניעוויטש זענען פערלאפען
דעם שאסע פיר פערשון בעוואפענט מיט רעוואל-
ווערען און מעסער. דער פורמאן וועלכער האט גע-
וואלט ווייטער טריבען דאס פערד איז בעגעגענט
געווארען מיט א שטערע פון רעוואלוערען.
איבער פון די באנדיטען האט אויסגעשריגען
„שטעהט, אויב דאס לעבען איז אויף ליב, מיט אונז
איז נישט צו שפאטען!“
די דערשראקענע סוחרים האבען זיך אפגע-
שטעלט און די באנדיטען האבען זיך גענומען צו
זייער ארבייט. זיי האבען די בעפאלענע געבונדען

איינגעהאנדעלט ביי א וואכעדיגע שווינדלער איום-טובדיגע „מציאה“ א מעשה מיט א האנסקער סוחר, לעזשער „בילאנס“ און טאניסלאוואווער „אינזשינער“

טער, אבער ער האט זיך אויסגעקערט מיט וואס
טרעטערעס, איז דער אויפערשטער זעט איהם הער-
פער, וועט ער זאלטערעטער אפשיקען די 200 זל.
סאז וועט צוריק בעקומען ווי רינג, זאלטערעטער
אין ספסיר געווען, אבער וואס ער האט ביי זיך
געטראכט וויסן קינער נישט, איינס האט ער אבער
זי געוואלט אויף זיכער, אז ער האט רעווייל ביי
זיך א רינג און דערט פון 1500 זל. פאר 200 זל.
דער אינזשינער האט זיך פערנאכטער גענוי זאלט-
טרעטערס אירעס: (קאנסקי) יאסעק נאם נאכער
(18) אז זאלטערעטער איז אפגעפארהען צו זיך
א תיב.
איינ'ס זאג האט זיך זאלטערעטער זי א יוד
א סוחר זיך צוזאמענגעקערט מיט די שכינים פאר
סאזשערען און זיך הערואוסט, אז ווישען זי איז
פארהאן ווי א ציהרגינסוחר און האט פאר
איהם בעוועזן זיין מציאה. דער סוחר איז אבער
נישט נאפעל געווארען און האט קאלטשלאגן ער
קלערט: סאז א געווענליך שטעכיש שטיינערל,
האט און ווייט רינג צוזאמען דערט 8 זלאטס.
ווען זאלטערעטער האט עס דערקערט האט ביי איהם
פאר די אויגען אנגעהויבען שווינדלען און ער האט
בעקומען א געווענליך אנפאל. איז קאלטשלאגן האט
ער וועגן דעם שווינדלעל געפאלערן דער פאליציי
וועלכע פיהרט צאנזא-ספאראשניג.

אנגעזעהענער ספארט-טוער פון א"י איז לאדן

אויף זיין ריזע איבער איראקא ווילט איצט
אין לאדן דער ארץ-ישראל-דיכטער ספארט-טוער
באליט ליפא לויטן. הי לויטן איז ספארט-טוער
טאר פון „דואר הנה“, און „הארץ“ און פון דער
פאלעסטינער טעלעגראפן-אגענטור. א חזק דעם
צווייטן הי לויטן אין א צעהנדליג אויסלענדישע
צייטונגען. הי לויטן איז אויך א מיטגליד פון צענט-
ראל-קאמיטעט פון ארץ-ישראל-דיגען, מכבי"א, וויין
רייזע מאכט הי לויטן פרי צו שטודירען די סיסטע-
נען פון דער ספארט-בעוועגונג אין איראקא בכלל
און פארקומען פסח 1932 אין תל-אביב.

אויסגעשטאכען ביידע אויגען בעת א געשלעג

(א) מיכאלינא קאלחשנא האט איינגעקארדענט
א סעודה נאך דער קבורה פון איהר מאן. צו דער
סעודה האט די יונגע אלמנה איינגעלאדען איהרע
און איהר פערשטארבענע מאנים פריינד. בעת דער
סעודה, ווען דער עולם איז שוין געווארען אביסעל
בגלופין פנים אויסגעטרונקענע שטאמט איז צוויי-
שען אנטאני פירביאק און וואלדימיר שומאצאן ענט-
שטאנען א קריגעריי. דערביי האבען די געסט שומ-
צאון ארויסגעבעטען פון דער סעודה.
און שומצאן איז אויפגעשטאנען געווארען, ערשטענס
האט ער פערלירען נאך א פאר גלעזלעך אומזיס-
טע משקה מיט צווייטן און — די חרפה... האט ער
אפגעווארפט אויף דער גאס ביזן פיפאק איז אויסגע-
קומען און איהם בעפאלען מיט א מעסער.

אעראפלאן-קאטאסטראפע איז לובדינע

(—) נעכטען אינדערפריה ארום 7 א ווייגער איז
אויפן פליה-פלאן אין לובלינקע פארגעקומען א
קאטאסטראפע מיט א צענדליקע וואס האט זיך
פערענדיגט און א מענשליכען קרבן.
דער אעראפלאן וואס איז געפיהרט געווארען
דורכ'ן לופטפליהער שילער רודאלף בויצאק האט
זיך אויפגעווארען אין דער לופט. מיט אפאל איז
דער מאטאר קאליע געווארען און דער אעראפלאן
איז אראפגעפאלען. בויצאק איז ארויסגעשטריגען
פון אעראפלאן און זיך אראפגעלאזט אויף א פאל-
געווארען.

פרויענהענדלער-באנדע איז קאליש געוואלט פערשלעפען דעם פירמע קרבו

זייט א קורצער צייט זענען אין קאליש פער-
שוואנדען געווארען 3 יונגע מיידלעך און מ'האט
ביז איצט נישט פסטגעשטעלט וואו זיי זענען
אויסגעקומען.
נעכטען איז אין קאליש פארגעקומען א פאל-
וואס בעשטעטיגט, אז דער חשד דאס די מעידלעך
זענען פערקאפט געווארען דורך א באנדע פרויען-
הענדלער האט א גרונד.
העלענא דוטקעוויטש א יונגע פרוי פון א
ארבייטער אין קאליש האט בעמערקט, אז זייט
עטליכע טעג ווערט זי אפגעטוישט פון עפס א
ינגעמאנען. זי האט דערזיך נישט געלעגט קיין
פיל אכט. שבת ווען זי האט צו איהר מאן, וועל-
כער האט געארבייט היינטער דער שטאט געטראגען
מיטאג האט זיך צו איהר צוגעשטעלט עפס א
עלעגאנטער הער און זיך בעמיהט צו פערפיהרען
מיט איהר א געשפער. די פרוי, אגב זעה א שיה-
נע, האט איהם נישט געענטפערט און זיך געצאנגען
אזוי וועג.
ווען זי איז צוגעקומען צו א פוסט ארט האט
זיך דער מאן אויף איהר געווארפען מיטאמאל אין
אנגעפארהען צאנזא-אויטא און דער אומבעקאנטער
האט איהר געוואלט אריינשלעפען אין אויטא.
די פרוי האט זיך באלד אריינגעטריט
וואס דא קומט פאר, זי האט געקאפט דאס טעפל
זי וואס זי האט געטראגען דעם מאן אויף מיטאג

וואטאליי
פון דער בעסטער קוואליטעט
צו ערמאנטע פרויען, ביי
Edmund Boksleitner
Sienkiewicza 79, tel. 141-79
Dr. med.
A. Uryson
אינערליכע פראנקהייטען
ספע. מאגנ. דאס און לעבער-קראנקהייטען
קאנסאלידאציע 20 מעל. 215-85
(11-טעל ליסטאשניג)
אויפגאבע-שעהן פון 5-8 נאכמיטאג

ווייזן און מעדהד אלערליי געטראנקען גוט-ביליג פארקויף קיינמאל מען נאר ביי דער בעוואוסטער פירמע

מאנדיל פארנישטיין

לאדן, באוואוסטע 30
מעלעפאן 210-58

דירעקטאר אימפארט פון
ארץ-ישראל
היט אייד פאר פאלסיפיקאציע

CASINO CASINO

לעצטע טעג! גרויסער יום-טוב-פראגראם! רעזיש Allan Dwan

די ווייטע טאלדן

(די סראגדיע פון א פערפיהרטער פרוי)
מעכטיגע דראמע, וואס פערגליווערט דאס בלוט אין די אדערן. —
דער פילם איבערשטיינט אלע בייז איצט געוועזענע פילמען.

אין די הויפט-רולען: Robert Frazer, Leonora Ulrich, L. Steffens, Ulryk Haupt, El. Brendel, L. Wolheim.

אויסערן פראגראם: אומגאמבל פון אומגאמבל פרידלאנד ווי אויך אומגאמבלעסען.
פאסטארטס א חזק אומגאמבלעסען וועגן אויגנלייט בייזן אפרעסען.
אנהייב פון די סענסען 8.4.30 און 10 אונזער. שבת און זונטאג — פרימארגען-
פארשטעלונגען פון 12 ביז 3 נאכמיטאג צו די נידריגסטע פרייזען.

DR. MED.

Z. Datyner

צוריקענסעהרט
אוראָפּאַנ

ספעציאַל-פּראַקטיק פאר בלאָוען
נירען און אורין-קראַנקשאַפטען
Piramowicza 2
(Olginska) Telef. 148-93
נעמט אָן פון 9-10 אַפּער
און פון 8-6 אַפּערנדיג

DOKTOR

H. WOŁKOWYSKI

צעגעלניאנא 25, טעל. 87-126
צוריקגעזעהרט
ספעציאַל-פּראַקטיק פאר הוימ- און ווענערישע
קראַנקשאַפטען. פּענער- שוועכע, אלע אַרט
אָנאַליזען, עלעקטראַסטראַפּיע, בעהאַנדלונג
מ י ס קוואַרק - שטראַלען
נעמט אָן פון 8 - 2 נאַכט און פון 6 - 9 אַוועק

B-cia F. i J. PIETRUSZKA

ZIELONA 2, tel. 142-38

גאנצעלע פרעסע-און-פאטאגראפיע-באדיינענע
מאדערנסע וואוינ-און-אויסשטעלונגען
פאר פארשטעלונגען
פאר פארשטעלונגען
פאר פארשטעלונגען

פערמאנענטע ווארען

אלעראם אין גרויסען אויסוואהל

M. GELERMAN אברהם געלערמאן
Napiórkowskiego 59 tel. 186-71

LUNA

די לעצטע טעג! אונזער 2-טער קלוג פון היי-טעכניק סעזאן
דאס ליבעלע-שעפטישען ביינאכט
דאס ליבעלע-שעפטישען ביינאכט
דאס ליבעלע-שעפטישען ביינאכט

דיינט פרעמיערע! גרויסער יום-טוב-פראגראם!
רעדן פון האליוואד
רעדן פון האליוואד
רעדן פון האליוואד

WODEWIL | צום ערשטען מאל אין לאדז!
PAT i PATACHON
דער פערביש-פערדיי
אויסערן פראגראם! א הומאריסטישע פארשטעלונג

CORSO
דיינט צום לעצטען מאל!!!
די רויטע שווערד
די רויטע שווערד
די רויטע שווערד

ZACHETA
דיינט צום לעצטען מאל!!!
מארגען
מארגען
מארגען

Dobry Wieczór
דיינט צום לעצטען מאל!!!
מיר טרעפן זיך אויף דע קאפערניקא
מיר טרעפן זיך אויף דע קאפערניקא
מיר טרעפן זיך אויף דע קאפערניקא

Czarne Oko
דיינט צום לעצטען מאל!!!
מיר טרעפן זיך אויף דע קאפערניקא
מיר טרעפן זיך אויף דע קאפערניקא
מיר טרעפן זיך אויף דע קאפערניקא

זאווודזע קורס קיראוווא צו סאמוחאדאוו

Fr. Grętkiewicza

Łódź, Piotrkowska III, tel. 175-35.

הויבען אן דעם 9-טען אקטאבער אן יום טוב

דיינט צום לעצטען מאל!!!

מיר טרעפן זיך אויף דע קאפערניקא

דיינט צום לעצטען מאל!!!

מיר טרעפן זיך אויף דע קאפערניקא

מיר טרעפן זיך אויף דע קאפערניקא

מיר טרעפן זיך אויף דע קאפערניקא